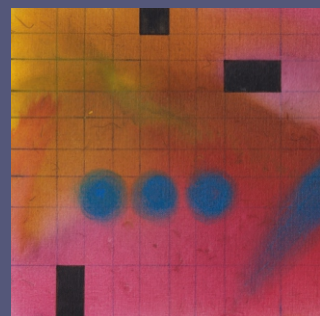

DISKUSIJAS MATERIĀLS

LUDMILA FADEJEVA
ANETE MIGALE
MIKELIS ZONDAKS

LATVIJĀ 2017. GADĀ VEIKTAIS
MĀJSAIMNIECĪBU FINANŠU UN
PATĒRĪŅA APSEKOJUMS

1 • 2020

SATURS

Kopsavilkums	3
1. Ievads	4
2. Apsekojuma apraksts	6
2.1. Anketa	6
2.2. Izlase, paneļa komponente un svāri	7
2.3. Administratīvie dati un aptauju salīdzināmības jautājumi	7
2.4. Izlases demogrāfija	9
3. Neto bagātība	10
3.1. Neto bagātība un galvenie rādītāji	10
3.2. Neto bagātības nevienlīdzība	15
4. Ienākumi, reālie un finanšu aktīvi	17
4.1. Ienākumi un patēriņš	17
4.2. Reālie aktīvi	23
4.3. Finanšu aktīvi	28
5. Mājsaimniecību saistības un finansiālā ievainojamība	33
5.1. Mājsaimniecību saistības	33
5.2. Finansiālā ievainojamība	41
6. Noslēguma piezīmes	44
Papildu materiāli	45
Literatūra	53

SAĪSINĀJUMI

CSP – Latvijas Centrālā statistikas pārvalde
ECB – Eiropas Centrālā banka
ES – Eiropas Savienība
EU-SILC – ES apsekojums par ienākumiem un dzīves apstākļiem
MBA – Mājsaimniecību budžeta apsekojums
MFPA – Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojums
MGDz – mājsaimniecības galvenā dzīvesvieta

KOPSAVILKUMS

Šajā diskusiju materiālā sniegti 2017. gadā Latvijā veiktā Eirosistēmas Mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma (MFPA) trešā posma rezultāti. Tajā galvenā uzmanība pievērsta mājsaimniecību bilanču bagātības komponentiem: reālajiem un finanšu aktīviem, saistībām, kā arī ienākumiem un patēriņam. MFPA anketā ietverts plašs kvantitatīvo un kvalitatīvo jautājumu klāsts, tāpēc šajā diskusijas materiālā aplūkotas mājsaimniecību bilanču pārmaiņas, ņemot vērā gan skaitliskos, gan pašnovērtējuma aspektus. Iegūtie rezultāti salīdzināti ar 2014. gadā Latvijā veiktā MFPA rezultātiem, kā arī ar eiro zonā 2014. un 2017. gadā veikto MFPA rezultātiem.

Atslēgvārdi: mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojums, Latvija, aktīvi, saistības, neto bagātība, finansiālā ievainojamība, ienākumi, patēriņš

JEL kodi: D14, D31, E21

PATEICĪBA

Autori pateicas visiem Latvijā veiktā MFPA respondentiem un Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes intervētājiem, kuri šā apsekojuma tapšanu padarījuši iespējamu. Autori pateicas arī Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes kolēģiem: Marandai Behmanei (Sociālās statistikas departaments), Mārtiņam Libertam (Matemātiskā nodrošinājuma daļa), Melitai Vītolai (Interviju organizācijas daļa), Andrai Jansonei (Iedzīvotāju apsekojumu kontroles daļa) un Staņislavam Barkovskim (Programmatūras izstrādes daļa) par palīdzību un atbalstu apsekojuma procesa organizēšanā. Īpaša pateicība pienākas Latvijas Bankas Statistikas pārvaldes kolēģiem: Ilmāram Skarbniekam, Guntai Andersonei un īpaši Jānim Lapiņam un Andrim Fisenko par datu uzkrāšanu un nodošanu, imputācijām, novērtēšanu un smago darbu, kas ieguldīts datu sagatavošanā. Autori ārkārtīgi pateicas ECB Mājsaimniecību finanšu un patēriņa pētniecības struktūras locekļiem, īpaši Juham Honkilam (*Juha Honkkila*) un Jiržijam Slačālekam (*Jiri Slacalek*) par atbalstu un padomiem. Autori pateicas arī Monetārās politikas pārvaldes un Finanšu stabilitātes pārvaldes kolēģiem par komentāriem un ieteikumiem.

1. IEVADS

Šis diskusijas materiāls sniedz pārskatu par Latvijā 2017. gadā veiktā MFPA galvenajiem rezultātiem. MFPA veic visu eiro zonas valstu, kā arī Ungārijas, Polijas, Horvātijas un Albānijas nacionālās centrālās bankas. Līdz šim notikuši trīs MFPA posmi, un Latvijas Banka piedalījās otrajā un trešajā posmā. Apsekojumi tika veikti pirmā posma laikā no 2010. gada līdz 2011. gadam (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (3)), otrajā posmā no 2013. gada līdz 2015. gadam (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (5)), un trešajā posmā no 2016. gada līdz 2018. gadam (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (8), *Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (9)).

MFPA izstrādāts un īstenots, lai iegūtu saskaņotus mājsaimniecību līmeņa datus par dažādiem dalībvalstu mājsaimniecību bilancu aspektiem. Citi ES līmeņa apsekojumi, piemēram, EU-SILC, pievēršas ienākumiem, nabadzībai, sociālajai atstumtībai un dzīves apstākļiem, bet tajos ir maz datu par mājsaimniecību aktīviem un saistībām. MFPA galvenā uzmanība pievērsta mājsaimniecību bagātībai un tās komponentiem, tāpēc tas var sniegt ieskatu daudzās būtiskās politisko lēmumu jomās (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (2)):

- mājokļu cenas un mājsaimniecību parāda līmenis;
- pensiju ienākumi un patēriņš;
- aizdevumu pieejamība un tās ierobežojumi;
- mājsaimniecību finansiālā neaizsargātība;
- ienākumu un bagātības nevienlīdzība.

Attiecībā uz Latviju MFPA ir unikāls datu avots¹, kas ietver ļoti detalizētu no MFPA anketas un administratīvo datu avotiem iegūtu informāciju par mājsaimniecību aktīviem, saistībām, ienākumiem un patēriņu. Turklāt rūpīgi izstrādātu izlases veidošanas procedūru izmantošana nodrošina iegūto secinājumu attiecināmību uz visiem iedzīvotājiem.

Šajā diskusijas materiālā analizēti 2017. gadā Latvijā veiktā MFPA dati un tie salīdzināti ar 2014. gada rezultātiem. *The Household Finance and Consumption Survey: results from the 2017 wave* (*Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (9)), kas ietverts ECB Statistikas pētījumu sērijā, plaši analizēti apsekojuma rezultāti par eiro zonu kopumā. Tas daudzviet minēts šajā ziņojumā, lai salīdzinātu Latvijas un eiro zonas MFPA rezultātus.

Galvenie Latvijas MFPA 2017. un 2014. gada posma salīdzinājumā iegūtie secinājumi ir šādi.

- Neto bagātības mediānas straujš kāpums. Tomēr mediānas līmenis joprojām bija viens no zemākajiem eiro zonas valstīs.
- Nozīmīgs neto bagātības pieaugums tās sadalījuma apakšējā un vidējā daļā. Neto bagātības nevienlīdzība būtiski samazinājās.

¹ Latvijas Banka veic Mājsaimniecību kredītņēmēju apsekojumu (M. Āriņš, N. Siņenko, L. Laube (1), Latvijas Banka (12)), kurā tiek apkopota informācija arī par mājsaimniecību bilancēm, ienākumiem un patēriņu, tomēr tas nav tik detalizēts. Šāda apsekojuma datus nevar attiecināt uz visiem iedzīvotājiem. Tajā aplūkotas tikai mājsaimniecības, kurām ir parādsaistības, tāpēc to izmanto galvenokārt finanšu stabilitātes analīzei.

- Gada bruto ienākumu mediānas kāpums Latvijā bija viens no augstākajiem eiro zonā, bet ienākumu līmeņa mediāna joprojām bija samērā zema. Ienākumu nevienlīdzība saruka.
- Mājsaimniecību veiktais ienākumu pašnovērtējums uzlabojās. Patēriņš visu veidu mājsaimniecībās palielinājās, nedaudz samazinot to uzkrājumu rādītājus.
- Nekustamā īpašuma vērtība pieauga, uzlabojot mājsaimniecību bilanču reālo aktīvu vērtību.
- To mājsaimniecību skaits, kuru īpašumā bija transportlīdzekļi, palielinājās. Transportlīdzekļu un vērtslietu mediānas vērtība palielinājās.
- Līdzdalība finanšu aktīvos pieauga, īpaši noguldījumos, privātajos pensiju plānos un dzīvības apdrošināšanā.
- Vairāk mājsaimniecību nonāca parādsaistībās, savukārt parāda atlikuma vērtība saruka.
- Hipotekārā kredīta parādsaistības un dalības rādītāji samazinājās. Ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību līdzdalības rādītāji palielinājās, tomēr vērtība kļuvusi mazāka.
- Ienākumiem kāpjot, mājsaimniecību parādsaistību pašnovērtējums uzlabojās, un tās biežāk pieteicās kredītam.
- Ar hipotēku nesaistītu kredītu mājsaimniecības ņēma galvenokārt dzīvošanas izdevumu segšanai un citu pirkumu veikšanai.
- Parāda atmaksa, zemākā līdzdalība hipotekārajos kredītos un augstākas nekustamā īpašuma cenas samazināja parāda attiecību pret ienākumiem, parāda attiecību pret aktīviem un aizdevuma attiecību pret nodrošinājumu. Vienlaikus parāda apkalpošanas izmaksas salīdzinājumā ar ienākumiem pieauga.

Apkopojot var teikt, ka pārmaiņas mājsaimniecību bilanču abās pusēs 2017. gadā ļāva palielināt neto bagātības mediānas un samazināt neto bagātības nevienlīdzību. Augošas nekustamā īpašuma cenas, augstāka līdzdalība uzkrājumos, brīvprātīgajos pensiju plānos un dzīvības apdrošināšanā, kā arī augstāka transportlīdzekļu vērtība un līdzdalība tajos palielināja mājsaimniecību bilanču aktīvu pusi. Vienlaikus lielāka līdzdalība ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās un nenokārtoto hipotekārā kredīta parādsaistību sarukums samazināja bilances saistību pusi. Abi šie aspekti kopā noteica neto bagātības kāpumu. Nekustamā īpašuma un neto bagātības vērtība, kā arī ienākumi mājsaimniecību sadalījuma vidējā daļā palielinājās spēcīgāk. To atspoguļo neto bagātības un ienākumu nevienlīdzības rādītāju samazināšanās. Ienākumu palielināšanās atspoguļojas lielākā patēriņā un līdzdalībā ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās. Tādējādi, neraugoties uz mājsaimniecību ienākumu būtisku kāpumu un ilgtermiņa finansiālās ievainojamības vispārēju samazināšanos, parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem palielinājās.

Pārējais diskusijas materiāls strukturēts šādi. 2. nodaļā īsumā aprakstīta apsekojuma anketa, izlases veidošana, svāri un administratīvo datu izmantošana. Tajā sniegta arī svarīga informācija par abu posmu salīdzināmības jautājumiem. 3. nodaļā aplūkots viens no galvenajiem rezultātiem – mājsaimniecību neto bagātība un tās sadalījums. 4. un 5. nodaļā ietverti mājsaimniecību neto bagātības komponenti – aktīvi un saistības. 4. nodaļā sniegta informācija arī par mājsaimniecību ienākumiem, patēriņu un uzkrājumiem. Mājsaimniecību finansiālā ievainojamība aplūkota 5.2. sadaļā. 6. nodaļā ietverti secinājumi.

2. APSEKOJUMA APRAKSTS

2.1. Anketa

MFPA ietverti vairāki mājsaimniecību bagātības aspekti (aktīvi, saistības, ienākumi un patēriņš). Tā galvenais mērķis ir savākt anonimizētu informāciju par mājsaimniecību aktīviem un saistībām, kas veido mājsaimniecības bilanci. 1. tabulā sniegts pārskats par MFPA iekļauto aktīvu un saistību struktūru. Visu aktīvu summa veido mājsaimniecību bruto bagātību. Neto bagātību iegūst, no bruto bagātības atņemot mājsaimniecību kopējo parādu.

1. tabula

Mājsaimniecības bilance

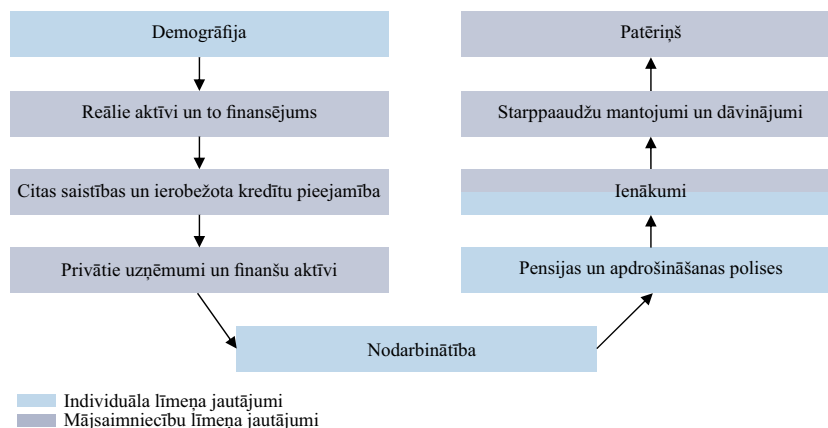
Aktīvi	Saistības
Reālie aktīvi	Nodrošināts parāds
MGDz	MGDz hipotekārais kredīts
Cits nekustamais īpašums	Cita nekustamā īpašuma hipotekārie kredīti
Īpašumā esoši pašnodarbināto personu uzņēmumi	
Transportlīdzekļi	
Vērtslietas	
Finanšu aktīvi	Nenodrošināts parāds
Pieprasījuma noguldījumu kontu atlikumi	Norēķinu konta debeta atlikums
Krājkontu atlikumi	Kredītkaršu parāds
Dzīvības apdrošināšanas polises	Citi nenodrošināti aizdevumi
Kopieguldījumu fondi	
Obligācijas	
Publiski biržā tirgotas akcijas	
Īpašumā esoši uzņēmumi, kas nav pašnodarbināto personu uzņēmumi	
Mājsaimniecībai neatmaksātais parāds	
Brīvprātīgie pensiju plāni, pilnās dzīvības apdrošināšanas polises	
Cits	

Apsekojumu veido mājsaimniecību un personu intervijas, kas veiktas, izmantojot divas atšķirīgas anketas²: mājsaimniecību anketu un personu anketu (sk. 1. att.). Demogrāfijai, nodarbinātībai, kā arī pensijām un dzīvības apdrošināšanas polisēm veiktajās nodaļās ietverta personu līmenī iegūta informācija, individuāli intervējot visas 16 gadu vecas vai vecākas personas. Atbildes par prombūtnē esošajiem ģimenes locekļiem sniedz pārējie ģimenes locekļi. Mājsaimniecību līmenī iegūta informācija ietverta nodaļās par reālajiem aktīviem un to finansējumu, citām saistībām un kredītu pieejamības ierobežotību, privātiem uzņēmumiem un finanšu aktīviem, starppaaudžu mantojumiem un dāvinājumiem un dāvanām, kā arī patēriņu un uzkrājumu veidošanu. Atbildes uz jautājumiem, kas ietverti šajā anketas daļā, parasti sniedz persona, kura vislabāk pārzina konkrētās mājsaimniecības finanšu jautājumus. Sadaļā par ienākumiem informācija par ienākumu komponentiem (piemēram, ar darbu saistītiem ienākumiem, pensiju ienākumiem utt.) tiek iegūta personu līmenī, bet informācija par citiem komponentiem (piemēram, par ienākumiem no finanšu ieguldījumiem) tiek iegūta mājsaimniecību līmenī.

² Galvenos MFPA anketas mainīgos sk. šeit: https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/HFCS_2017_Wave_Core_and_Derived_Variables.pdf.

1. attēls

MFPA anketas uzbūve

2.2. Izlase, paneļa komponente un svāri

Latvijā MFPA faktiskais darbs notika no 2017. gada septembra līdz novembrim, atbilstu īpatsvaram sasniedzot 45.3% (sk. *Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (8)). Dati tika iegūti no 2894 personām (1249 mājsaimniecībām), un šīs izlases lielums ir līdzīgs 2014. gada aptaujai (2814 personu; 1202 mājsaimniecības). 2017. gada posmā paneļa komponenti izmantoja 12 valstīs. Trešajā posmā paneļa komponenti pievienoja Igaunija, Francija, Latvija, Polija, Slovākija un Somija. Latvijā ieviestais rotējošais paneļa dizains ir līdzīgs Francijas un Somijas paneļa dizainam (sk. *Eurosystem Household Finance and Consumption Network* (8)).

CSP izveidoja izlasi, izvērtēja svarus un veica lauka darbus. 2017. gada apsekojuma izlase balstījās uz MFPA 2014. gada posmam sagatavotajām mājsaimniecību izlasēm. Sākotnējo 2014. gada izlasi veidoja 4000 mājsaimniecību, no kurām 2014. gada MFPA gala izlasē tika aptaujāts tikai 2400 mājsaimniecību. Visas 2400 mājsaimniecības tika atkārtoti uzrunātas 2017. gadā paneļa komponentes izveidei. Pārējās 1600 mājsaimniecības tika izmantotas izlases paplašināšanai. Tādējādi paneļa mājsaimniecību īpatsvars 2017. gada MFPA datu kopā ir 53.5% (668 mājsaimniecības).

Mājsaimniecības tika stratificētas deviņās grupās atbilstoši diviem kritērijiem: urbanizācijas pakāpei (Rīga, pārējās astoņas lielās pilsētas; lauku teritorijas, t.sk. mazpilsētas) un mājsaimniecību ienākumiem (mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no augstākās 10. deciles, mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no 7. līdz 9. decilei un mājsaimniecības ar kopējiem ienākumiem no 1. līdz 6. decilei).

2.3. Administratīvie dati un aptauju salīdzināmības jautājumi

Iegūtās datu kopas papildināšanai tika izmantoti administratīvie dati. Saņemto atbilžu precizitāte tika palielināta, attiecīgo mainīgo vērtību rediģēšanai izmantojot reģistru datus par nekustamajiem īpašumiem (Valsts zemes dienests), aizdevumiem (Kredītu reģistrs) un ienākumiem (Valsts ieņēmumu dienests).

2014. gadā personas identifikācijas datu trūkuma dēļ reģistru datus nebija iespējams izmantot 9.2% respondentu gadījumā. 2017. gadā personas identifikācijas dati bija pieejami par visiem respondentiem. Reģistru dati tika izmantoti darba samaksas, pašnodarbināto un pensijas datu rediģēšanai personu līmenī, t.sk. gadījumos, kad

respondents nespēja sniegt informāciju nedz par bruto, nedz neto ienākumiem. Jautājumi par pirmā un otrā līmeņa pensiju plāniem (obligātie valsts nefondētie un valsts fondētie pensiju plāni) anketā nebija ietverti, un attiecīgā informācija tika ievadīta, izmantojot administratīvos datus. Jautājumi par dalību trešā līmeņa pensiju plānos (brīvprātīgajos privātajos pensiju plānos vai pilnās dzīvības apdrošināšanas līgumos) tika uzdoti abos apsekojuma posmos. Diemžēl Valsts ieņēmumu dienesta administratīvie dati par pensiju uzkrājumiem un iemaksu plūsmām, kas bija nepieciešami iegūtās informācijas par trešā līmeņa pensiju plāniem pārbaudei un rediģēšanai, bija pieejami tikai 2017. gadā.

Reģistru dati tika izmantoti arī trūkstošo atbilžu noteikšanai un attiecīgo nekustamā īpašuma/hipotekāro kredītu/aizdevumu/līzingu līgumu vērtību rediģēšanai personu līmenī. Lai gan abos aptauju viļņos tika izmantoti vieni un tie paši administratīvo datu avoti, salīdzinot Latvijā veiktā MFPA otrajā un trešajā posmā iegūtos mikrodatos, jāņem vērā trīs svarīgi aspekti.

Pirmkārt, straujais *pašnodarbināto uzņēmumu vērtības* kritums 2017. gadā (MFPA 3. posms) salīdzinājumā ar 2014. gadu (MFPA 2. posms) Latvijā skaidrojams ar klasifikācijas un datu pieejamības aspektiem. Diemžēl 2017. gadā Valsts ieņēmumu dienestā nebija pieejama informācija par to personu darba ienākumiem, kuras strādā mikrouzņēmumā vai kurām tas pieder. Tādējādi 2017. gada apsekojumā ņemti vērā tikai reģistrētie pašnodarbinātie. Pašnodarbinātajiem parasti pieder liela daļa reālo aktīvu: 2014. gadā pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība eiro zonā un Latvijā bija attiecīgi 11.9% un 15.4% no kopējiem reālajiem aktīviem. Iepriekš minētie ierobežojumi saistībā ar pašnodarbināto identificēšanu Latvijā 2017. gadā veiktajā MFPA noteica to mājsaimniecību procentuālās daļas samazināšanos, kurām ir pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība, (4.9%), savukārt tas pats mainīgais eiro zonā kopumā praktiski nemainījās (10.6%). Tāpēc, salīdzinot abu Latvijā veikto MFPA posmu rezultātus, reālajos aktīvos netika ietverta pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība, un par 2014. gadu un 2017. gadu tika sniegtas neto bagātības un pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātības reālo neto aktīvu aplēses.³

Otrkārt, *nekustamā īpašuma vērtības aplēses* abos posmos nav tieši salīdzināmas, neraugoties uz viena un tā paša administratīvo datu avota, t.i., Valsts zemes dienesta, izmantošanu. Nekustamā īpašuma vērtības kāpums daļēji skaidrojams ar izmantotās novērtēšanas pieejas pārmaiņām. 2014. gadā veiktajā MFPA posmā nekustamā īpašuma vērtība tika balstīta uz kadastrālo vērtību, kas vidēji bija 85% no tirgus vērtības, kāda nekustamajam īpašumam bija pirms kadastrālās vērtības bāzes noteikšanas konkrētajā gadā (sk. L. Fadejeva, J. Lapiņš un L. Zorgenfreija (11), 12. lpp.). Tomēr MFPA 2017. gada posmā nekustamā īpašuma vērtības novērtējums balstīts uz darījumu ar nekustamo īpašumu vērtību, kas 2017. gadā bija pieejama par 2016. gadu, un vidēji bija 100% no tirgus vērtības 2016. gadā. Tāpēc par 2017. gada MFPA posmu pieejamais novērtējums labāk atspoguļo faktiskās nekustamā īpašuma cenas. 2014. gadā veiktās nepietiekamās novērtēšanas koriģēšanai 2014. gada MFPA posmā izmantotās cenas tika palielinātas par 1/0.85, tādējādi atspoguļojot 100% no tirgus vērtības 2012. gadā. Tādējādi vērotais nekustamā īpašuma vērtības kāpums abu posmu starplaikā ataino pārmaiņas no 2012. gada līdz 2016. gadam.

³ Tabulas, kurās ietverta informācija par pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību Latvijā 2017. gadā, atrodamas Eurosystem Household Finance and Consumption Network (10) vai <https://www.bank.lv/en/statistics/stat-data/hfcs>.

Treškārt, izlase, kas tika sagatavota 2014. gada MFPA aptaujai, 2017. gadā tika izmantota *paneļa komponentes* izveidei. Lai ņemtu vērā adrešu, demogrāfiskās situācijas un iedzīvotāju ienākumu struktūras pārmaiņas 2017. gadā, tika koriģēti svāri. Diemžēl, neraugoties uz svaru korekcijām, 2014. gada izlases izmantošana radīja to mājsaimniecību iespējamu nepietiekamu pārstāvību, kurām 2017. gadā bija paņemts 2015.–2017. gadā būvēta mājokļa (adreses 2014. gadā nebija) hipotekārais kredīts. Tas, visticamāk, ietekmēja jaunāku mājsaimniecību un mājsaimniecību ar bērniem izlasi.

2.4. Izlases demogrāfija

Mājsaimniecību sadalījums atkarībā no to lieluma un atbildētājpersonu vecuma grupām eiro zonā un Latvijā daudz neatšķiras. Galvenā atšķirība starp Latvijas un eiro zonas mājsaimniecībām ir pilntiesīgo mājokļu īpašnieku īpatsvars (sk. 2. tabulu).

2. tabula

Latvijas un eiro zonas mājsaimniecību struktūra demogrāfisko raksturlielumu dalījumā

	Latvija (2017)		Latvija (2014)		Eiro zona (2017)	
	% mājsaimniecību	SE*	% mājsaimniecību	SE	% mājsaimniecību	
Visas mājsaimniecības	100.0		100		100.0	
Mājsaimniecības lielums						
1	34.3	1.1	31.7	1.4	34.6	
2	30.6	1.6	30.3	1.6	31.6	
3	15.5	1.3	18.2	1.4	15.4	
4	12.7	1.0	12.3	1.1	12.9	
5 un vairāk	6.9	0.7	7.5	0.9	5.5	
Stattis attiecībā pret mājokli						
Pilntiesīgs īpašnieks	61.2	2.0	62.6	2.1	39.8	
Īpašnieks ar hipotekāro kredītu	11.7	1.2	13.5	1.4	20.5	
Īrnieks vai cits	27.1	1.8	24.0	1.8	39.7	
Atbildētājpersonas vecums						
16–34	13.8	1.2	15.1	1.4	14.1	
35–44	18.3	1.2	17.7	1.3	16.9	
45–54	16.9	1.2	19.0	1.2	20.3	
55–64	20.6	1.2	19.8	1.3	18.3	
65–74	13.5	1.0	14.0	1.1	14.8	
75+	16.8	1.1	14.4	1.1	15.5	
Atbildētājpersonas nodarbinātības statts						
Darba ņēmējs	57.2	1.4	52.2	1.8	50.1	
Pašnodarbinātais	6.6	0.9	6.6	0.9	8.6	
Pensionārs	30.0	1.0	31.1	1.1	30.1	
Cits; nestrādā	6.3	0.8	10.2	1.3	11.2	
Atbildētājpersonas izglītība						
Pamatizglītība vai nav izglītības	15.4	1.4	18.8	1.5	30.4	
Vidējā izglītība	52.7	1.8	48.8	1.9	40.7	
Augstākā izglītība	31.9	1.6	32.4	1.9	28.9	
Atrašanās vieta						
Rīga	35.8	<0.05	33.8	<0.05		
Astoņas lielākās pilsētas	19.8	<0.05	19.8	<0.05		
Pārējās pašvaldības	44.4	<0.05	46.4	<0.05		

* Standartklūda (*standard error*)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2017.

Latvijā īpašumtiesību uz mājokli īpatsvars ir daudz lielāks. Tādu mājsaimniecību, kuras ir pilntiesīgas galvenās dzīvesvietas īpašnieces, īpatsvars ir 61.2% (eiro zonā – 39.8%⁴). Vienlaikus mājsaimniecību ar hipotekāro kredītu īpatsvars Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu ir mazāks (attiecīgi 11.7% un 20.5%). Tas korelē ar vidēji zemāku mājsaimniecību ar parādsaistībām (gan hipotekārā kredīta parādiem, gan ar hipotēku nesaistītiem parādiem) īpatsvaru Latvijā (sk. 5.1. sadaļu). Latvijā salīdzinājumā ar eiro zonu tādu mājsaimniecību īpatsvars, kurās atbildētājpersonai ir pamatizglītība vai nav izglītības, ir daudz mazāks (attiecīgi 15.4% un 30.4%). Tādu Latvijas mājsaimniecību īpatsvars, kurās atbildētājpersonas nodarbinātības statuss nav nodarbinātais vai pensionārs (t.i., atbildētājpersona ir bezdarbnieks, students, pastāvīgi darbnespējīga persona utt.), arī ir tikai 6.3% (eiro zonā – 11.2%).

3. NETO BAGĀTĪBA

MFPA galvenā uzmanība pievērsta mājsaimniecību neto bagātībai, kas definēta kā visu mājsaimniecības aktīvu (reālo un finanšu aktīvu) kopējā vērtība mīnus kopējās saistības. Novērtējot ekonomisko šoku un politikas pasākumu transmisijas ietekmi uz mājsaimniecībām, ļoti svarīgi ir izprast mājsaimniecību neto bagātības pārmaiņas. Šajā nodaļā aplūkota Latvijas mājsaimniecību neto bagātība 2014. un 2017. gadā.

Analizējot neto bagātības vērtības pārmaiņas abos MFPA posmos Latvijā, jāpatur prātā divas svarīgas lietas. Pirmkārt, nekustamā īpašuma vērtību 2014. gadā un 2017. gadā nevar tieši salīdzināt izmantotā novērtējuma atšķirību dēļ (sk. 2.3. sadaļu). Lai koriģētu 2014. gadā veikto nepietiekamo novērtējumu, 2014. gada MFPA posmā izmantotās cenas tika palielinātas par 1/0.85, tādējādi atspoguļojot 100% no tirgus vērtības 2012. gadā. Otrkārt, pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātības vērtība 2017. gadā administratīvajos datos bija nepietiekami atspoguļota, mainoties pašnodarbināto pārskatu sniegšanas prasībām (sk. 2.3. sadaļu). Tāpēc šajā diskusiju materiālā, salīdzinot abu posmu rezultātus, nekustamā īpašuma vērtība 2014. gadā tika koriģēta, un pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība 2014. gadā un 2017. gadā netika ietverta neto bagātības un reālo aktīvu novērtējumā.⁵

3.1. Neto bagātība un galvenie rādītāji

Neto bagātības mediānas vērtība Latvijā 2017. gadā bija 20 517 eiro – daudz zemāka nekā eiro zonā (99 400 eiro). Neraugoties uz zemo kopējo vērtību, neto bagātības mediānas vērtība Latvijā no 2014. gada līdz 2017. gadam palielinājās par 21%, kas bija ceturtais lielākais kāpums eiro zonā (sk. 2. att.). Šis norises skaidrojamas ar trijiem galvenajiem faktoriem. Pirmkārt, ievērojams ienākumu pieaugums, kas sakrīt ar dalības finanšu aktīvos rādītāju kāpumu (īpaši privātajos pensiju plānos un dzīvības apdrošināšanas līgumos, kā arī noguldījumos; sk. 4.3. sadaļu). Otrkārt, augstākas nekustamā īpašuma cenas palielināja mājsaimniecību bilancu aktīvu puses vērtību. Treškārt, zemāks līdzdalības rādītājs un hipotekārā kredīta parādsaistību atlikums (sk. 5. nodaļu) samazināja bilances saistību pusi. Šie aspekti noteica būtisku neto bagātības mediānas un nevienlīdzības situācijas uzlabošanos.

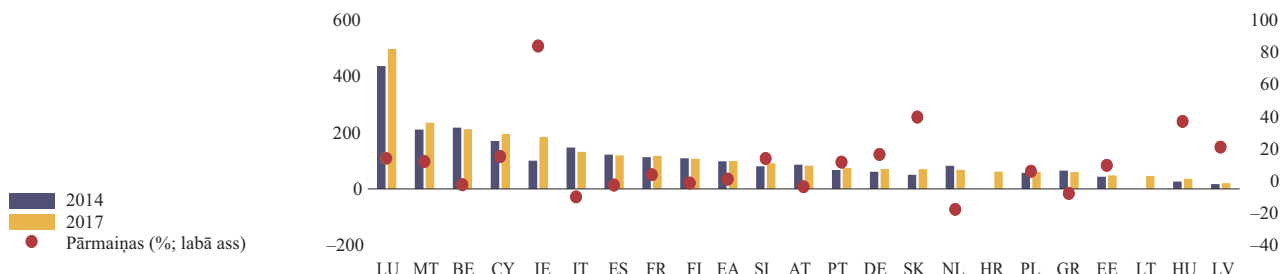
⁴ Sk. Eirosistēmas Mājsaimniecību finanšu un patēriņa pētījumu struktūras (10) datus, kas pieejami https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/HFCS_Statistical_Tables_Wave2.pdf?656f4e10de45c91c3c882840e9174eac.

⁵ Tabulas, kurās ietverta informācija par pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību Latvijā 2017. gadā, atrodamas ECB Eirosistēmas Mājsaimniecību finanšu un patēriņa pārskatā (8) vai Latvijas Bankas MFPA statistikas tabulās (<https://www.bank.lv/en/statistics/stat-data/hfcs>).

2. attēls

Neto bagātības mediāna

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). 2014. gada eiro zonas novērtējumā nav ietverta Lietuva.

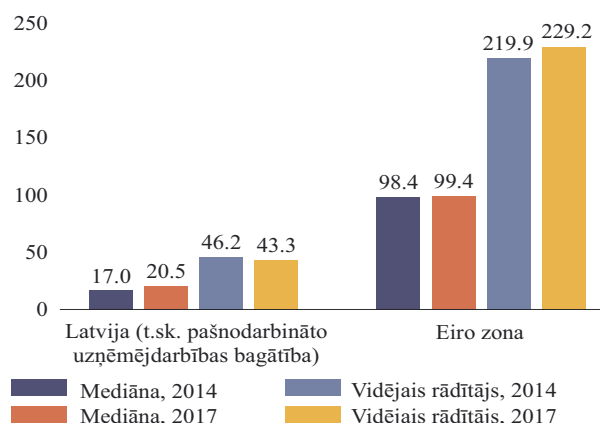
Neto bagātības vidējā vērtība vairāk nekā divas reizes pārsniedz mediānas vērtību (sk. 3. att.), kas liecina par spēcīgu neto bagātības sadalījuma asimetriju (sk. 3.2. sadaļu). Ja pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātības nepietiekamais novērtējums Latvijā 2017. gadā (sk. 2.3. sadaļu) netiek koriģēts, vidējā neto bagātība samazinās par 6% (sk. 4. att.). Abos posmos neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību reālajos aktīvos, vidējā neto bagātība pieaug par 4%.

3. attēls

Vidējā neto bagātība un neto bagātības mediāna

Latvijā un eiro zonā

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

Viena no galvenajām pozitīvajām norisēm abos MFPA posmos ir būtisks vidējās neto bagātības pieaugums mājsaimniecībās ar negatīvu neto bagātību (no -18 000 eiro 2014. gadā līdz -3800 eiro 2017. gadā; sk. 5. att.). Nekustamā īpašuma cenām un algām (un tādējādi arī spējai samaksāt parādos) pakāpeniski palielinoties, hipotekāros kredītus ņēmušo Latvijas mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību īpatsvars samazinājās. Mājsaimniecību ar hipotekārā kredīta parādsaistībām īpatsvars 20% mājsaimniecību ar zemāko neto bagātību saruka (no 13% 2014. gadā līdz 5% 2017. gadā; sk. 6. att.).

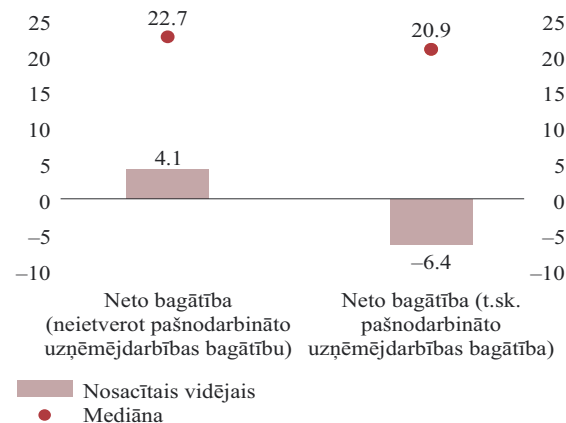
4. attēls

Vidējā neto bagātība un neto bagātības

mediāna Latvijā no 2014. gada līdz

2017. gadam

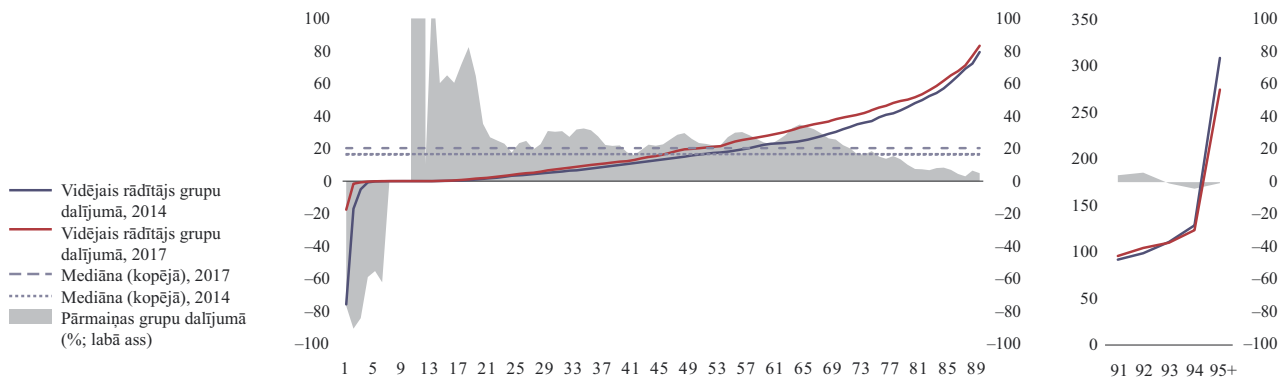
(pārmaiņas; %)

5. attēls

Neto bagātības sadalījums (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību) 2014. un 2017. gadā

(vidējie rādītāji un to pārmaiņas kopas 100 apakšgrupu dalījumā; %; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

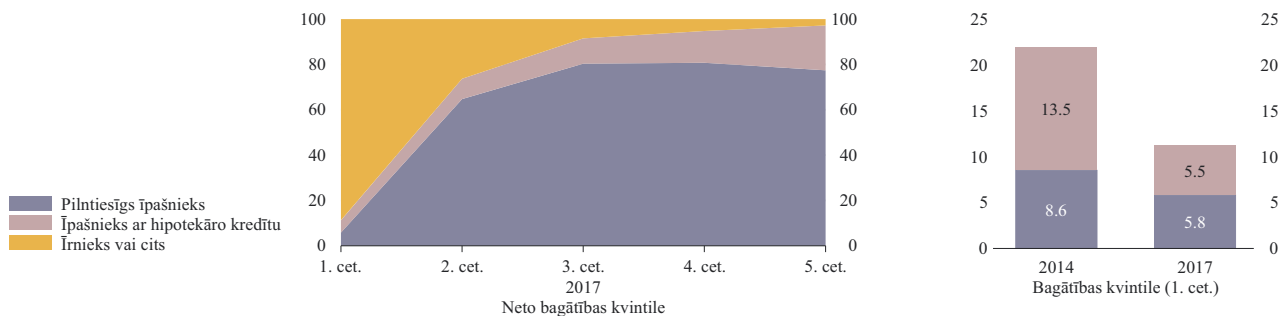
Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to neto bagātības lieluma. Nepārtrauktajās līnijās katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību neto bagātības lieluma) vidējo neto bagātības vērtību. Pārtrauktās līnijas ataino neto bagātības mediānas vērtību 2014. un 2017. gadā. Pelēkais laukums atspoguļo vidējās neto bagātības vērtības procentuālās pārmaiņas no 2014. gada līdz 2017. gadam katrā no mājsaimniecību kopas 100 procentilēm.

6. attēls

Mājokļa statusa struktūra neto bagātības kvintīļu dalījumā (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību)

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

Vēl viens būtisks kopējo norišu elements Latvijā veiktā MFPA otrā un trešā posma starplaikā ir nozīmīgais vidējais neto bagātības pieaugums mājsaimniecībās, kuras atrodas neto bagātības sadalījuma apakšējā un vidējā daļā (sk., piemēram, 5. att.). Zemākajās neto bagātības mediānas grupās ietilpstošo mājsaimniecību neto bagātība palielinājās aptuveni par 20–40% (daudz vairāk nekā pirmajās 30 mājsaimniecību procentilēs).

Neto bagātība ir salikts mainīgais, ko nosaka līdzdalības rādītāji, kā arī mājsaimniecību bilanču aktīvu un saistību puses vērtība. Labākai neto bagātības norišu izpratnei katrs elements jāaplūko atsevišķi. Līdzdalības rādītāja un mainīgā kondicionālā vidējā pārmaiņas nosaka kopējā vidējā (nekondicionālā vidējā) pārmaiņas. Mediānas pārmaiņas nosaka mainīgā vērtību sadalījuma pārmaiņas.

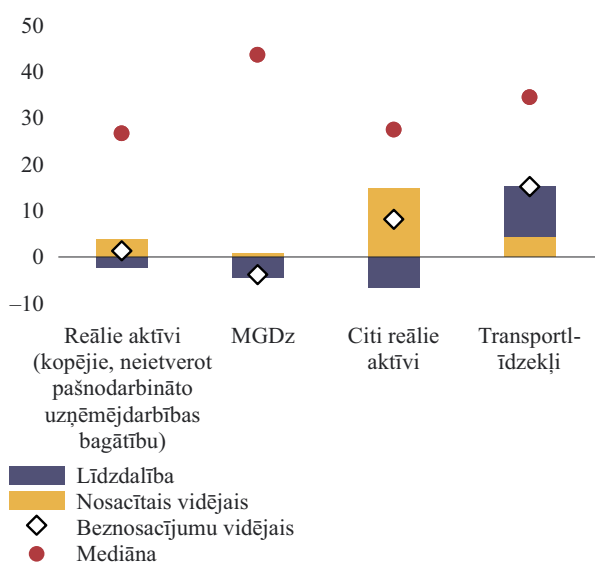
Latvijā 2014. un 2017. gadā veikto MFPA posmu rezultāti liecina par būtisku mediānas vērtības pieaugumu visu veidu reālajos aktīvos (sk. 7. att.). Nosacīto vidējo kāpums ir mazāks, jo neto bagātības sadalījuma augšējā un apakšējā daļā izvietoto mājsaimniecību reālo aktīvu vērtība palielinās lēnāk. Reālo aktīvu kopējās vērtības pieaugumu (beznosacījumu vidējo) ierobežo līdzdalības rādītāju sarukums. Transportlīdzekļi ir vienīgā reālo aktīvu kategorija, kurā līdzdalības rādītājs un vērtība būtiski palielinājušies (sk. 7. att. un sīkāku informāciju 4.2. sadaļā).

7. attēls

Līdzdalības un vērtības ietekmes sadalījums:

reālie aktīvi

(pārmaiņas; %)

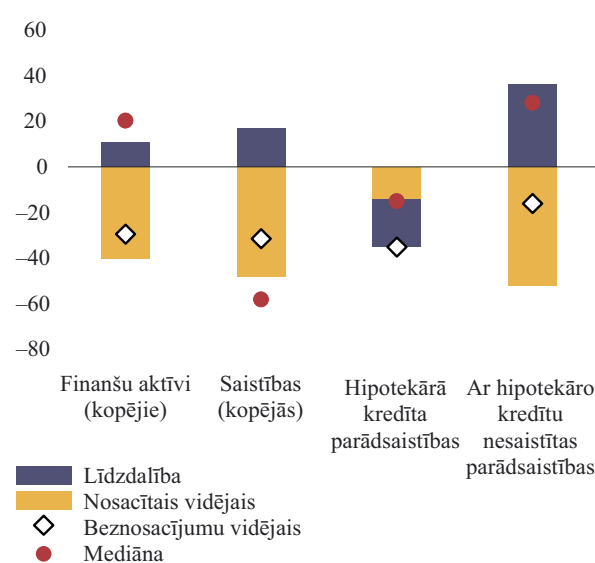

8. attēls

Līdzdalības un vērtības ietekmes sadalījums:

finanšu aktīvi un saistības

(pārmaiņas; %)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

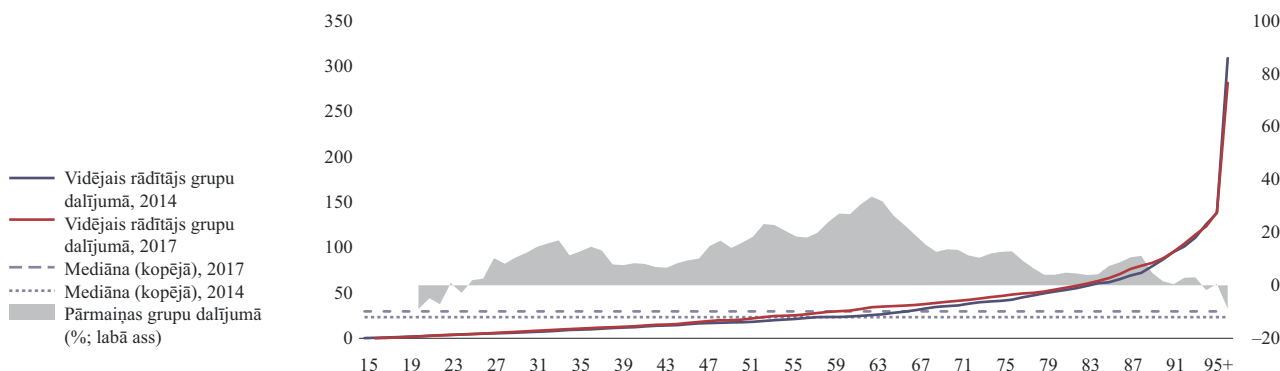
Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

Līdzdalības finanšu aktīvos rādītāji 2017. gadā palielinājās (sk. 8. att.), un gandrīz 90% mājsaimniecību apliecināja, ka tām ir vismaz nelieli finanšu aktīvi. Vienlaikus brīvprātīgi sniegtās informācijas par finanšu aktīviem (īpaši obligāciju un akciju turējumiem) samazināšanās sadalījuma augšējā daļā noteikusi nosacītā vidējā sarukumu (sīkāku informāciju sk. 4.3. sadaļā). Augstāki līdzdalības rādītāji un lielāka aktīvu vērtība sadalījuma vidējā daļā mediānu pāvirzīja pa labi (sk. 10. att.). Finanšu aktīvu mediānas vērtība pieauga par 20% – līdz 429 eiro uz vienu mājsaimniecību.

9. attēls

Reālo aktīvu sadalījums (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību) 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji un to pārmaiņas kopas 100 apakšgrupu dalījumā; %; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

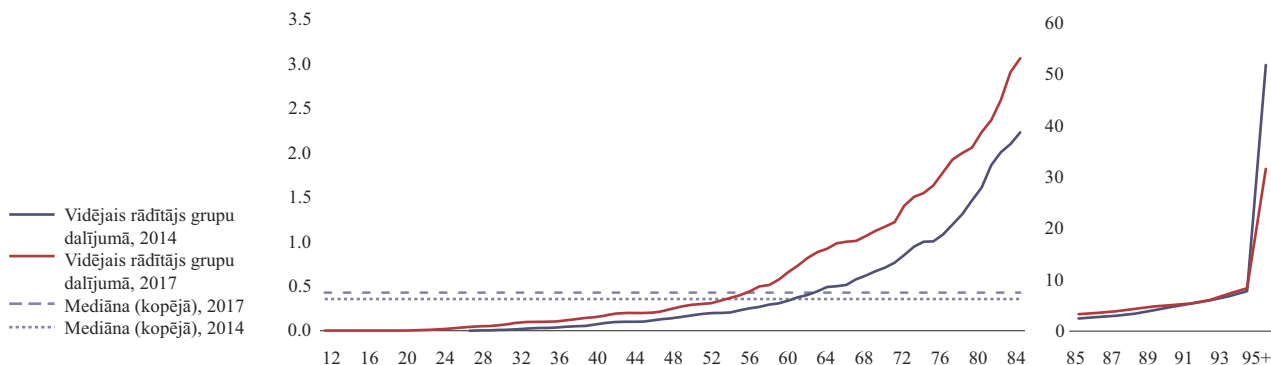
Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to reālo aktīvu lieluma (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību). Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību bruto ienākumiem) vidējo reālo aktīvu vērtību. Punktveida līnijas: reālo aktīvu mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā. Pelēkais laukums: vidējās reālo aktīvu vērtības procentuālās pārmaiņas no 2014. gada līdz 2017. gadam katrā no mājsaimniecību kopas 100 procentilēm.

10. attēls

Finanšu aktīvu sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to finanšu aktīvu lieluma. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību reālo aktīvu lieluma) finanšu aktīvu vērtību. Punktveida līnijas: finanšu aktīvu mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

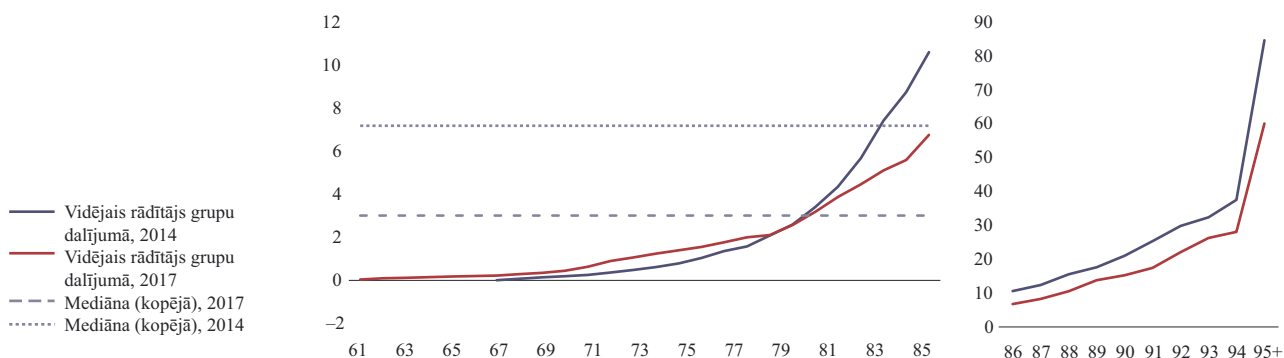
Visbūtiskākās neto bagātības struktūras pārmaiņas vērojamas mājsaimniecību bilanču saistību pusē (sk. 8. att.). Lai gan līdzdalības rādītāji un hipotekārā kredīta parādsaistību mediāna samazinājās, līdzdalības rādītāji un ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību mediāna palielinājās (sīkāku informāciju sk. 5.1. sadaļā). Hipotekārā kredīta parādsaistību atlikuma vidējās vērtības samazināšanās vērojama visā hipotekārā kredīta parādsaistību sadalījumā (sk. 33. att.). Vienlaikus vidējo ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību būtiskāks pieaugums vērojams apakšējā un vidējā ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību sadalījumā (sk. 52. att. 5.1. sadaļā). Pievērsoties paneļa mājsaimniecību apakškopai, redzams, ka aptuveni 20% mājsaimniecību nokārtoja MGDz parādsaistības, bet mazāk nekā 5% uzņēmas jaunas MGDz parādsaistības. Vienlaikus 20% paneļa mājsaimniecību, kurām 2014. gadā nebija ar hipotēku nesaistītu aizdevumu, 2017. gadā ņēma šādus aizdevumus. Šo

abu pretējo norišu dēļ tādu mājsaimniecību, kurām bija lielas parādsaistības, vidējās saistības kopumā samazinājās, bet sadalījuma apakšējā daļā tās pieauga (sk. 11.att.).

11. attēls

Kopējo nenokārtoto saistību sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to kopējo saistību atlikuma apjoma. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību kopējā saistību atlikuma apjoma) vidējo saistību atlikumu. Pārtrauktās līnijas: saistību atlikuma mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

3.2. Neto bagātības nevienlīdzība

No 2014. gada līdz 2017. gadam mājsaimniecību ar negatīvu neto bagātību īpatsvars Latvijā ievērojami samazinājās, bagātības sadalījuma vidējā daļā esošo mājsaimniecību vidējā neto bagātība pieauga, savukārt augšējās neto bagātības procentilēs ietvertu mājsaimniecību vidējā neto bagātība kopumā nemainījās (sk. 5. att.). Tādējādi neto bagātības mediāna palielinājās aptuveni par 23%, būtiski samazinot neto bagātības nevienlīdzību (sk. 3. tabulu). Vienlaikus eiro zonā kopumā neto bagātība samazinājās 20% mājsaimniecību viszemākajā ienākumu sadalījumā, bet tai bija tendence palielināties vidēju ienākumu mājsaimniecībās (MFPA (9)). Vidējās bagātību sadalījuma kategorijās (20.–80. procentile) ietvertu mājsaimniecību neto bagātība mēreni palielinājās, savukārt 20% augstākajā kategorijā esošo mājsaimniecību neto bagātība pieauga samērā spēcīgi (HFCS (9)). Šīs neto bagātības dinamikas ietekmē nevienlīdzība neto bagātības sadalījuma lejasdaļā eiro zonā samazinājās, savukārt augšdaļā tā kopumā nemainījās.

Ir vairāki veidi, kā mērīt nevienlīdzību. Viens no vienkāršākajiem rādītājiem ir mājsaimniecību ar visaugstāko neto bagātību rīcībā esošās neto bagātības īpatsvars (sk. 3. tabulu). 2017. gadā 10% šādu mājsaimniecību piederēja 52.1% kopējās bagātības Latvijā (eiro zonā – 51.9%), bet vidējās–augšējās neto bagātības procentilēs (50.–90. procentile) ietvertajām mājsaimniecībām piederēja 40.7% neto bagātības Latvijā (eiro zonā – 42.8%).

3. tabula

Neto bagātības nevienlīdzības rādītāji

	Latvija (t.sk. pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība)		Latvija (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību)		Eiro zona	
	2014	2017	2014	2017	2014	2017
Džini koeficients	0.766	0.679	0.746	0.667	0.694	0.695
P80/P20	30.5	26.4	30.3	26.3	43.3	42.4
P90/P50	5.7	4.6	5.3	4.6	4.9	5.3
50–90% īpatsvars	34.5	40.7	38.2	42.0	42.4	42.8
Augšējo 10% īpatsvars	61.8	52.1	57.7	50.5	52.1	51.9

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

Džini koeficients atbilst normalizētajam laukumam starp sadalījuma Lorenca līkni un 45° līniju. Lorenca līkne atspoguļo kopējās bagātības daļu, kas pieder x% zemākajā sadalījumā ietvertu iedzīvotāju. Ja vērtības nav negatīvas, Džini koeficienta vērtība ir no 0 līdz 1 (0 nozīmē pilnīgu vienlīdzību, bet 1 – pilnīgu nevienlīdzību).

Īpatsvara rādītājs (50–90%, augšējie 10%) ir konkrētām mājsaimniecību grupām (no 50. līdz 90. procentilei) piederošas kopējās neto bagātības īpatsvars. Lielāks augšējā īpatsvara rādītājs nozīmē lielāku bagātības koncentrāciju.

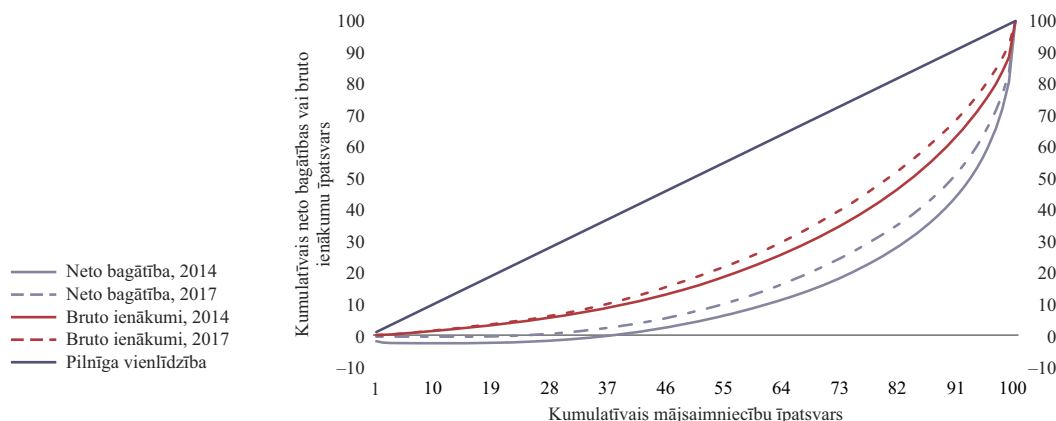
Procentiņu attiecības rādītājus (P80/P20, P90/P50) definē vienkārši kā attiecīgo neto bagātības sadalījuma procentiņu attiecību. Lielākas procentiņu attiecības liecina par lielākām atšķirībām mājsaimniecību neto bagātības kvantīlēs.

Ienākumu, patēriņa un bagātības nevienlīdzības mērīšanai bieži tiek izmantots Džini koeficients, kas balstīts uz Lorenca līkni. Tā uz x ass atspoguļo mājsaimniecību kumulatīvo īpatsvaru, bet uz y ass – neto bagātības īpatsvaru (sk. 12. att.). 45° līnija ataino situāciju, kad visām mājsaimniecībām ir vienāds neto bagātības apjoms. Džini koeficients mēra laukumu, kas atrodas starp pilnīgas vienlīdzības līniju (45° līniju) un Lorenca līkni⁶. Neto bagātības sadalījums Latvijā, tāpat kā pārējās Eiropas valstīs, ir nevienlīdzīgāks nekā ienākumu sadalījums (sk. 12. att.). Kopš 2014. gada gan neto bagātības, gan ienākumu nevienlīdzība Latvijā uzlabojusies. To atspoguļo Lorenca līknes pavirzīšanās augšup un tādējādi arī zemāki Džini koeficienti.

12. attēls

Neto bagātības un bruto ienākumu Lorenca līkne

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

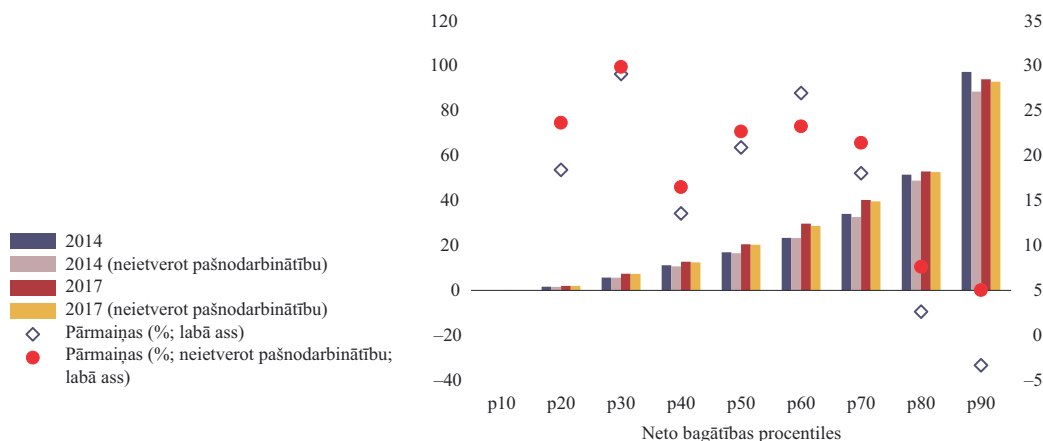
Kā nolasīt šo grafisko attēlu: Lorenca līkne atspoguļo kopējās bagātības daļu, kas pieder x% zemākajā sadalījumā ietvertu iedzīvotāju. Mājsaimniecību kumulatīvais īpatsvars attēlots uz x ass, bet neto bagātības īpatsvars – uz y ass. 45° līnija ataino situāciju, kad visām mājsaimniecībām ir vienāds neto bagātības apjoms.

⁶ Džini koeficienta vērtība ir no 0 līdz 1. Ja visu mājsaimniecību ienākumi, patēriņš vai bagātība būtu vienādi, Džini koeficients būtu nulle. Sadalījumam kļūstot nevienlīdzīgākam, koeficients tuvojas 1.

13. attēls

Neto bagātības procentiles (robežvērtība starp neto bagātības decilēm)

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.
Piezīme. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

Nevienlīdzību iespējams mērīt arī ar procentiņu attiecību (P80/P20, P90/P50). To definē kā atbilstošo neto bagātības sadalījuma procentiņu attiecību, t.i., robežvērtību starp decilēm. Zemāka attiecība liecina par mazāku atšķirību starp mājsaimniecības neto bagātības decilēm un līdz ar to par mazāku neto bagātības nevienlīdzību. 2017. gadā veiktā MFPA rezultāti atklāj, ka neto bagātības sadalījums Latvijā samazinās (sk. 13. att.), t.i., zemākās–vidējās procentiles palielinās straujāk nekā augšējās, tāpēc procentiņu attiecība ir mazāka.

Lielākajā daļā mājsaimniecību grupu neto bagātības mediānas uzlabojušās (sk. 1. pielikumu). Reģionu un mājokļa statusa dalījumā nav vērojamas būtiskas neto bagātības pieauguma atšķirības. Neto bagātības kāpums mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersonai ir vidējā izglītība vai pamatzglītība, ir spēcīgāks nekā gadījumos, kad atbildētājpersonai ir augstākā izglītība. Tas korelē ar straujāku ienākumu palielināšanos šajās mājsaimniecību grupās. Neto bagātības mediānas palielināšanās vērojama gan zemu, gan augstu ienākumu kvintilēs jeb mājsaimniecību neto bagātības grupās; kāpums ir lielāks zemu ienākumu kvintilēs.

4. IENĀKUMI, REĀLIE UN FINANŠU AKTĪVI

4.1. Ienākumi un patēriņš

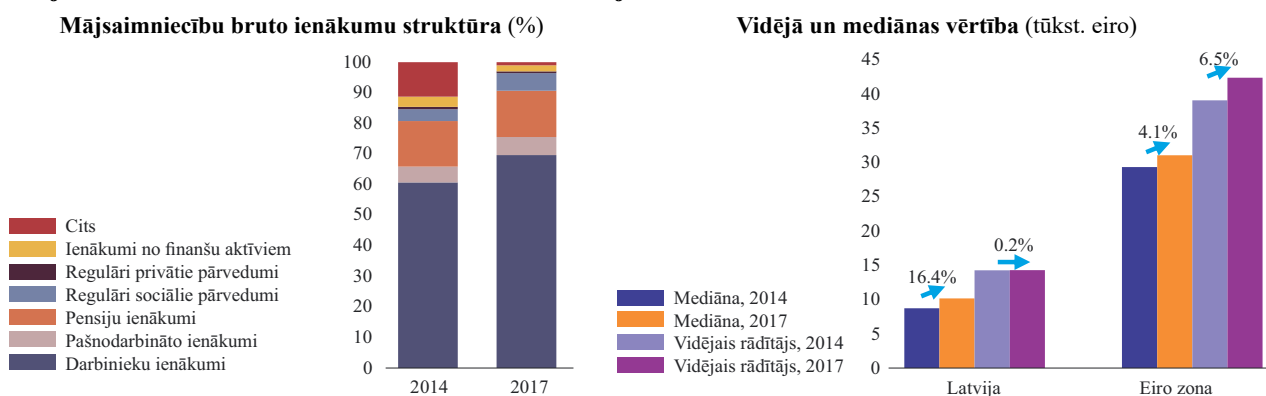
MFPA ienākumu sadaļa visā diskusiju materiālā galvenokārt izmantota to mainīgo salīdzināšanai, ko gribam salīdzināt starp dažādu ienākumu kvintīļu mājsaimniecībām. Lai gan MFPA galvenā uzmanība nav veltīta ienākumiem, tiem ir svarīga loma dažādu rādītāju un finansiālās stabilitātes attiecību sadalījuma pārmaiņu izvērtēšanā. Šajā sadaļā aplūkoti galvenie vērojumi par ienākumu tendencēm, kas gūti, salīdzinot MFPA 2014. un 2017. gada posmu.

Saskaņā ar MFPA lielāko daļu Latvijas mājsaimniecību ienākumu 2017. gadā veidoja nodarbināto ienākumi, kuru īpatsvars kopš 2014. gada pieaudzis (sk. 14. att.). Tas skaidrojams gan ar ienākumu mediānas palielināšanos, gan ar lielāku nodarbinātību attiecīgajā periodā. No 2014. gada līdz 2017. gadam vienas Latvijas mājsaimniecības

gada bruto ienākumu mediāna palielinājās par 16,4% un 2017. gadā bija aptuveni 10 151 eiro. Lai gan šī summa ir trīs reizes mazāka nekā vidēji eiro zonā (31 000 eiro), šajā periodā ienākumu mediānas kāpums Latvijā bija straujāks. Neraugoties uz būtisku ienākumu mediānas palielināšanos, mājsaimniecību gada bruto ienākumu vidējā vērtība pieauga tikai nedaudz (par 0,2%).

14. attēls

Mājsaimniecību bruto ienākumu struktūra, vidējā un mediānas vērtība

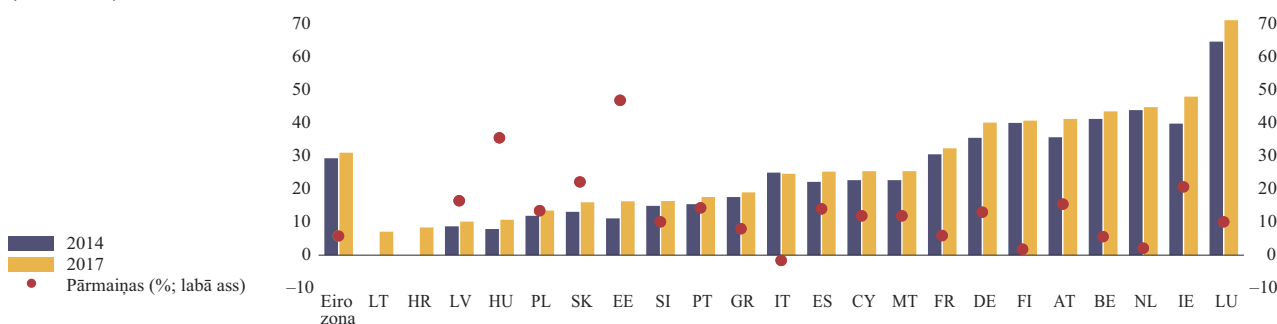
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Salīdzinājumā ar pārējo valstu MFPA rezultātiem Latvijā mājsaimniecību ienākumu mediāna ir lielāka nekā Horvātijā, bet mazāka nekā pārējās Eiropas valstīs (sk. 15. att.). Vienlaikus ienākumu mediānas pieaugums bija piektais lielākais eiro zonas valstīs.

15. attēls

Eiro zonas valstu mājsaimniecību gada bruto ienākumu mediāna

(tūkst. eiro)

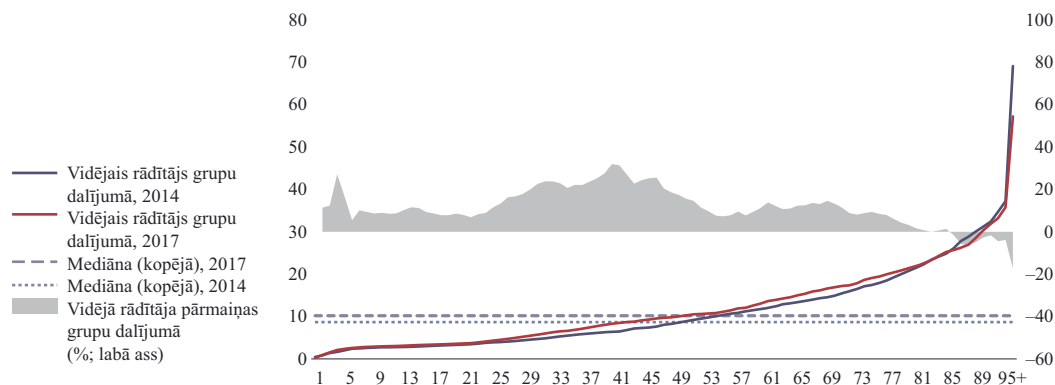
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Vērtējot MFPA rezultātus detalizētāk, redzams, ka mājsaimniecību vidējie gada bruto ienākumi pieauga galvenokārt ienākumu sadalījuma vidējā daļā, kur kāpums 41. ienākumu grupā bija 31,9% (sk. 16. att.). Zemākās ienākumu grupās pieaugums bija lēnāks, savukārt ienākumu sadalījuma augšējā daļā vidējie ienākumi saruka. Vienlaikus, iedalot mājsaimniecības piecās neto bagātības kvintilēs, vērojama ienākumu mediānas palielināšanās visās mājsaimniecību grupās.

16. attēls

Mājsaimniecību bruto ienākumu sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji un to pārmaiņas kopas 100 apakšgrupu un decīļu dalījumā; %; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

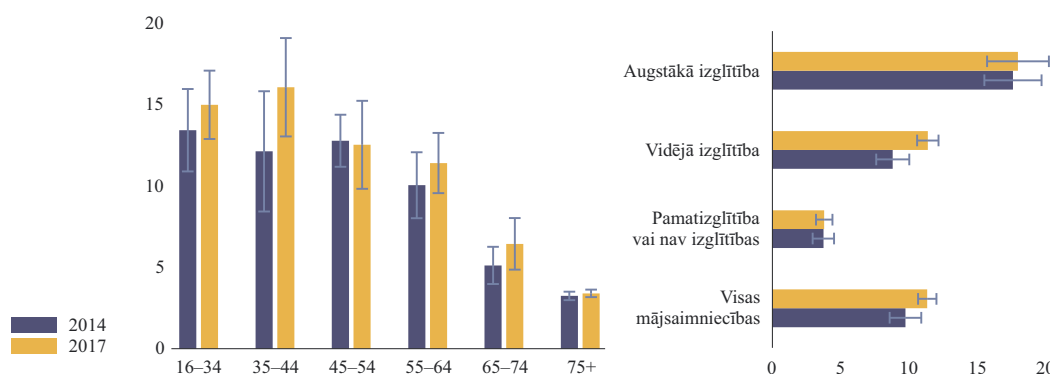
Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to bruto ienākumiem. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību bruto ienākumiem) vidējo gada bruto ienākumu vērtības. Pārtrauktās līnijas: mājsaimniecību bruto ienākumu mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā. Pelēkais laukums: vidējās mājsaimniecību bruto ienākumu vērtības procentuālās pārmaiņas no 2014. gada līdz 2017. gadam katrā no mājsaimniecību kopas 100 procentilēm.

Saskaņā ar Latvijā 2017. gadā veiktā MFPA rezultātiem bruto ienākumu mediāna kopumā palielinājās, bet straujāk tas notika mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona bija jaunāka, un mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona bija vidējā izglītība (sk. 17. att.). Makrolīmeņa dati liecina, ka algas šajā periodā visstraujāk palielinājās zemāk atalgotajās nozarēs (piemēram, izmitināšanas un viesmīlības nozarē), kurās parasti strādā cilvēki ar zemāku izglītības līmeni. Tas zināmā mērā varētu izskaidrot būtisko ienākumu mediānas kāpumu mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona ir vidējā izglītība.

17. attēls

Mājsaimniecību bruto ienākumu mediāna atbildētājpersonas vecuma un izglītības līmeņa dalījumā

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

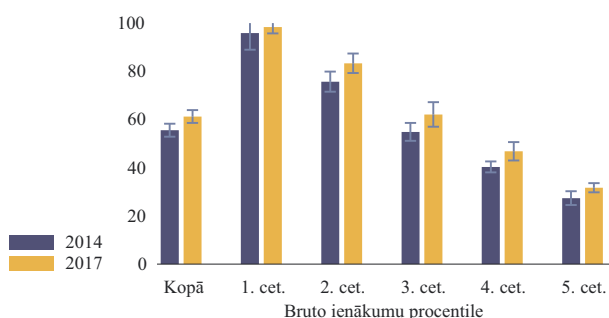
MFPA anketas patēriņa daļā galvenā uzmanība pievērsta tipiskiem mājsaimniecību izdevumiem īslaicīga lietojuma preču iegādei. Šie izdevumi ietver pārtikas patēriņu, komunālos pakalpojumus (elektrība, ūdens, gāze, tālrunis, apkure, internets utt.), izņemot īres maksājumus un ar komunālajiem pakalpojumiem nesaistītus izdevumus (veselība, izglītība, izklaide utt.). Patēriņa īpatsvars kopējos bruto ienākumos liecina

par mājsaimniecības neaizsargātību. Ja mājsaimniecībai jāšķiras no lielākās daļas ienākumu, tai, visticamāk, ekonomisko vai nodarbinātības satricinājumu gadījumā būs jāsakaras ar nelabvēlīgiem budžeta ierobežojumiem. Apvienojot datus par mājsaimniecību ienākumiem, patēriņu un šo komponentu pašnovērtējumu, iespējams novērtēt mājsaimniecību labklājību.

Izvērtējot 2017. gadā veiktā MFPA rezultātus, redzams, ka zemākajā ienākumu kvintilē ietvertās mājsaimniecības gandrīz visus ienākumus izmanto īslaicīga lietojuma preču iegādei (sk. 18. att.). Vidējo ienākumu kvintilēs esošajās mājsaimniecībās šie tēriņi ir vairāk nekā 60% no mājsaimniecību bruto ienākumiem, savukārt augstākajā ienākumu kvintilē – tikai 31% no bruto ienākumiem. Salīdzinājumā ar 2014. gadu visās bruto ienākumu kvintilēs esošās mājsaimniecības lielāku ienākumu daļu izlieto īslaicīga lietojuma preču iegādei, kas varētu liecināt par mazākām uzkrājumu veidošanas iespējām. Turklāt lielāka daļa mājsaimniecību uzskata, ka, lai gan ienākumi ir palielinājušies, to patēriņš ir mazāks nekā "parastā" gadā (sk. 19. att.). Neraugoties uz to, MFPA rezultāti liecina, ka mājsaimniecību patēriņa pieaugums bija lielāks nekā ienākumu kāpums, patēriņa vidējam rādītājam palielinoties par 22.9%. MBA rezultāti⁷ apstiprina patēriņa kāpumu un pat liecina par līdzīgu patēriņa līmeņa palielināšanos vienpersonas mājsaimniecībās. Vienlaikus saskaņā ar mājsaimniecību pašnovērtējumu tās optimistiskāk raugās uz saviem ienākumiem (sk. 19. att.), un mazāks skaits mājsaimniecību norāda, ka to ienākumi salīdzinājumā ar "parastu" gadu ir samazinājušies.

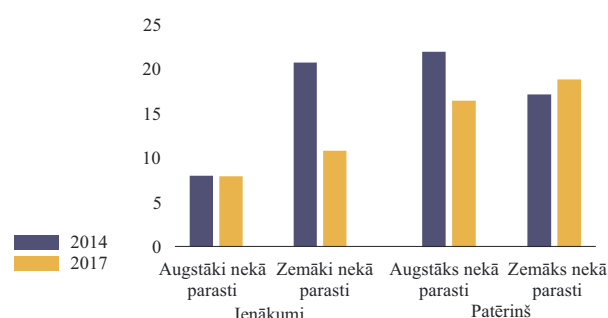
18. attēls

Kopējā īslaicīga lietojuma preču patēriņa īpatsvara mediāna (%)

19. attēls

Mājsaimniecību ienākumu un patēriņa pašnovērtējums salīdzinājumā ar "parastu" gadu (%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.
Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

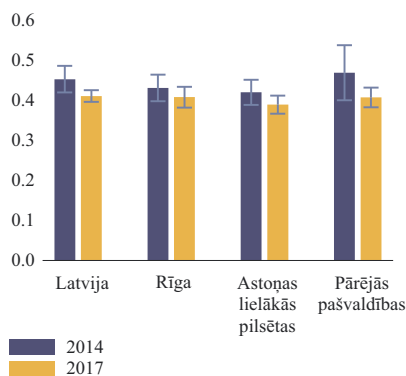
Bruto ienākumu mediānai vidējo ienākumu kvintilē palielinoties un augstākajā ienākumu kvintilē samazinoties (sk. 21. att.), ienākumu nevienlīdzība Latvijā mazinājusies. Ekvivalento bruto ienākumu Džini koeficients salīdzinājumā ar 2014. gadu sarucis par četriem procentu punktiem, un šī samazināšanās vērojama visos Latvijas reģionos (sk. 20. att.). Neraugoties uz vērā ņemamo patēriņa kāpumu visās bruto ienākumu kvintilēs, patēriņa nevienlīdzība nav būtiski mainījies, izņemot Rīgu, kur patēriņa nevienlīdzība palielinājusies (sk. 22. att.). MFPA rezultāti attiecībā

⁷ Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes Mājsaimniecību budžeta apsekojums (pieejams: http://data1.csb.gov.lv/pxweb/en/sociala/sociala_mb_izdevumi/MBG020.px/table/tableViewLayout1/).

uz ienākumu nevienlīdzības rādītājiem atbilst EU-SILC rezultātiem⁸, attiecīgajā periodā liecinot par nevienlīdzības samazināšanos par 1 procentu punktu.

20. attēls

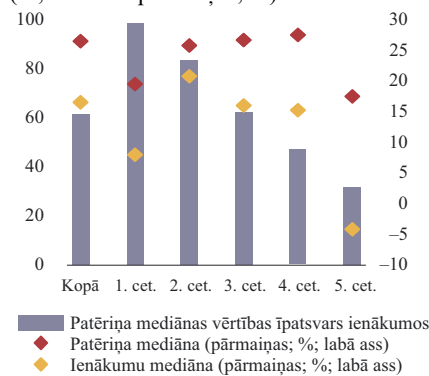
Ekvivalento bruto ienākumu Džini koeficients

21. attēls

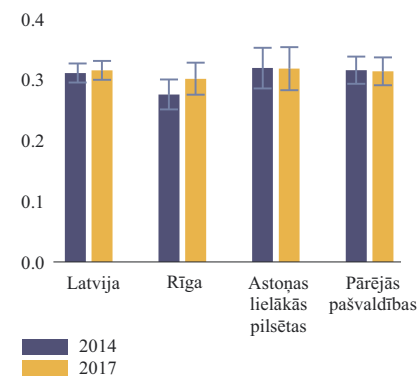
Patēriņa īpatsvara mediāna ienākumos

(%; labā ass: pārmaiņas; %)

22. attēls

Ekvivalentā patēriņa Džini koeficients

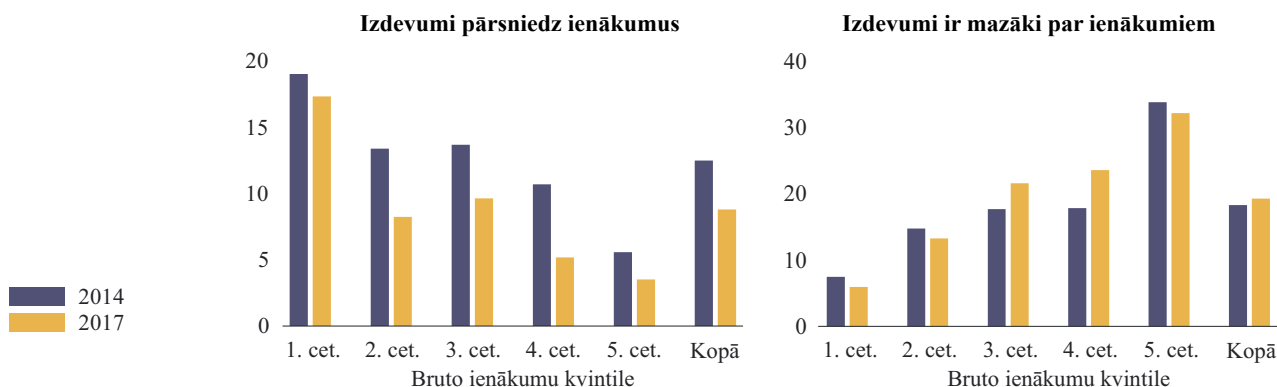
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Lai novērtētu ienākumu un patēriņa norišu ietekmi uz mājsaimniecību spēju veidot uzkrājumus, svarīgi pievērsties gan ienākumiem, gan patēriņam. Šajā nolūkā izmantots mājsaimniecību pēdējā kalendārā gada laikā gūto ienākumu un patēriņa pašnovērtējums. Kopumā mājsaimniecību pašnovērtējums par ienākumu un patēriņa līdzsvaru uzlabojies. Mazāk mājsaimniecību norāda, ka to izdevumi pārsniedz ienākumus, un vairāk mājsaimniecību – ka to izdevumi ir mazāki par ienākumiem (sk. 22. att.). Vidējās bruto ienākumu kvintilēs vērojama būtiska situācijas uzlabošanās, kas atbilst lielākam ienākumu kāpumam šajās grupās.

23. attēls

Ienākumu un patēriņa pašnovērtējums pēdējā kalendārā gada laikā (%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. HI0600 jautājums: Izņemot aktīvu iegādi, vai varat teikt, ka pēdējā kalendārā gada laikā jūsu (mājsaimniecības) regulārie izdevumi bijuši lielāki par ienākumiem, aptuveni tādi paši vai mazāki par ienākumiem?

Iemesli, kāpēc Latvijas mājsaimniecības veido uzkrājumus, arī mainījušies, lielāku ienākumu daļu atvēlot uzkrājumu veidošanai neparedzētiem gadījumiem, kā arī

⁸ Eurostat, EU-SILC apsekojums (<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>).

ceļošanai (sk. 24. att.). Vienlaikus mazāk līdzekļu tiek krāts lielu pirkumu veikšanai, piemēram, nekustamā īpašuma, transportlīdzekļu, mēbeļu utt. iegādei, kā arī parādu atmaksai. Tādējādi vairāk naudas tiek krāts finansiālai aizsardzībai, kā arī tādu vajadzību apmierināšanai, kuras nav pašas nepieciešamākās, piemēram, ceļošanai.

24. attēls

Mājsaimniecību uzkrājumu struktūra mērķu dalījumā

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Cita iespēja līdzsvara starp ienākumiem un patēriņu novērtēšanai ir uzkrājumu rādītāju aprēķināšana mājsaimniecību līmenī. Bruto uzkrājumu rādītāju var iegūt, atņemot mājsaimniecības pamatizdevumus, parāda un īres maksājumus no tās bruto ienākumiem un iegūto rezultātu izdalot ar bruto ienākumiem, tādējādi iegūstot uzkrājumu rādītāju pirms nodokļu samaksas.

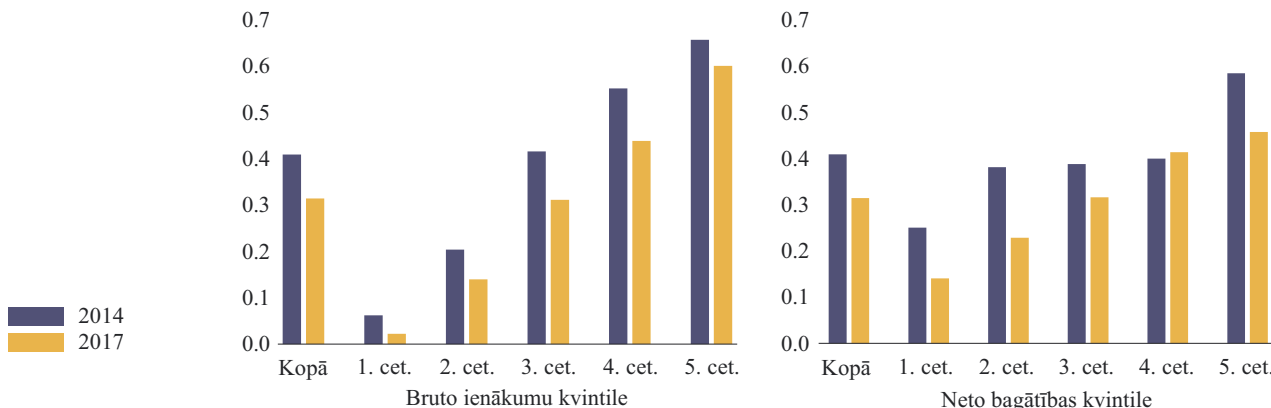
$$\text{Bruto uzkrājumu rādītājs}_{\text{MFPA}} = \frac{\text{Bruto ienākumi} - \text{Pamatizdevumi (pārtika, komun. pakalp.)} - \text{Parāda maksājumi} - \text{Īres maksa}}{\text{Bruto ienākumi}}$$

Iegūtie bruto uzkrājumu rādītāji liecina, ka uzkrājumu rādītāja mediāna samazinājusies (sk. 25. att.) no 0.41 2014. gadā līdz 0.31 2017. gadā. To galvenokārt noteicis spēcīgāks patēriņa kāpums salīdzinājumā ar ienākumiem un lielākas ar hipotekāro kredītu nesaistītas parādsaistības, kas liecina, ka mūsdienās par izvēle tiek veikta galvenokārt par labu patēriņam (sk. 21. att.).

25. attēls

Bruto uzkrājumu rādītāja mediāna neto bagātības un bruto ienākumu kvintīļu dalījumā

(rādītājs)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Aprēķinos nav ietverti rādītāji, kas mazāki par -2.

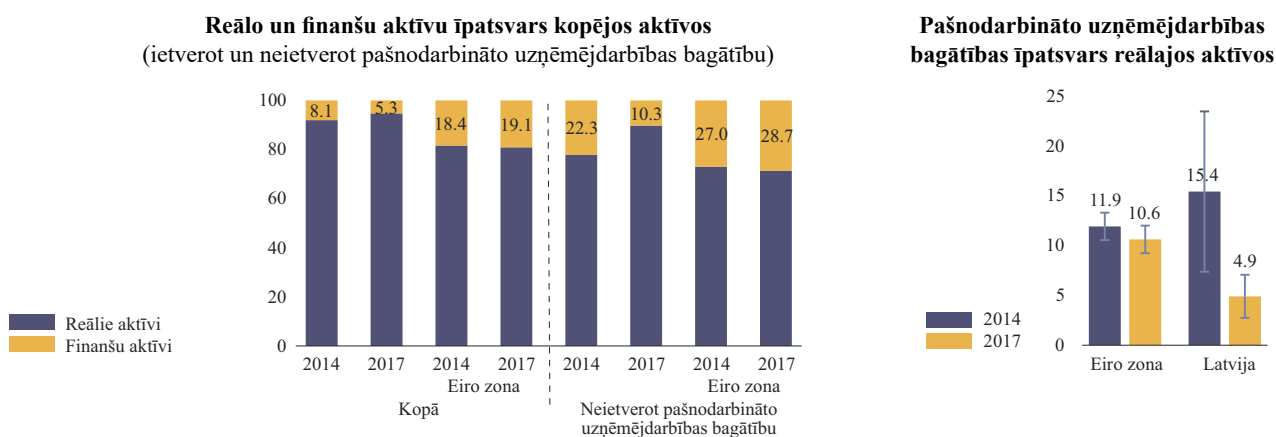
4.2. Reālie aktīvi

Mājsaimniecību aktīvi ietver reālos un finanšu aktīvus. Gan Latvijā, gan eiro zonā kopējos mājsaimniecību aktīvus galvenokārt veido reālie aktīvi (sk. 26. att.). Euro zonā finanšu aktīvi veido vidēji 19% no kopējiem aktīviem, bet Latvijā – mazāk nekā 10% (sīkāku informāciju par finanšu aktīviem sk. 4.3. sadaļā). Vissvarīgākais reālo aktīvu komponents ir nekustamais īpašums, kas 2017. gadā Latvijā un eiro zonā veidoja attiecīgi 88.7% un 83.6% no kopējiem aktīviem. Otrais svarīgākais reālo aktīvu komponents ir pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība: 2014. gadā Latvijā un eiro zonā tā bija attiecīgi 15.4% un 11.9% (sk. 26. att.). Ņemot vērā, ka 2017. gadā Latvijā veiktajā MFPA metodoloģisku problēmu dēļ nebija iespējams atspoguļot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību (sīkāku informāciju sk. 2.3. sadaļā), veikti reālo aktīvu un neto bagātības vērtības un struktūras papildu aprēķini, neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību.

Nekustamā īpašuma nozīmīgumu mājsaimniecību reālajos aktīvos nosaka nekustamā īpašuma īpašumtiesību struktūra (sk. 27. att.). Vidēji eiro zonas mājsaimniecībām salīdzinājumā ar Latvijas mājsaimniecībām ir mazāka iespēja, ka tām pieder nekustamais īpašums. Aptuveni 40% eiro zonas mājsaimniecību ir nekustamo īpašumu. Vienlaikus hipotekāros kredītus ņēmušo eiro zonas mājsaimniecību īpatsvars 2017. gadā bija lielāks nekā Latvijā – attiecīgi 21% un 12%. Kopš 2014. gada Latvijas mājsaimniecību nekustamā īpašuma īpašumtiesību struktūra tikai nedaudz mainījusies. To galvenokārt noteicis nedaudz zemāks to mājsaimniecību līdzdalības rādītājs, kuru locekļi ir pusmūža vecumā un kuriem ir vidēji ienākumi (sk. 2. pielikumu). Latvijā hipotekāros kredītus ņēmušas galvenokārt mājsaimniecības ar augstākiem ienākumiem un samērā jaunu atbildētājpersonu (sk. 27. att.). Aptuveni 40% Latvijas mājsaimniecību, kuru atbildētājpersona jaunāka par 44 gadiem, ir savu mājokļu pilntiesīgi īpašnieki, kas skaidrojams ar kopumā augstāku nekustamā īpašuma īpašumtiesību rādītāju. Euro zonā kopumā mājokļu pilntiesīgu īpašnieku, kuri jaunāki par 44 gadiem, īpatsvars ir 23%.

26. attēls

Kopējo un reālo aktīvu struktūra (%)

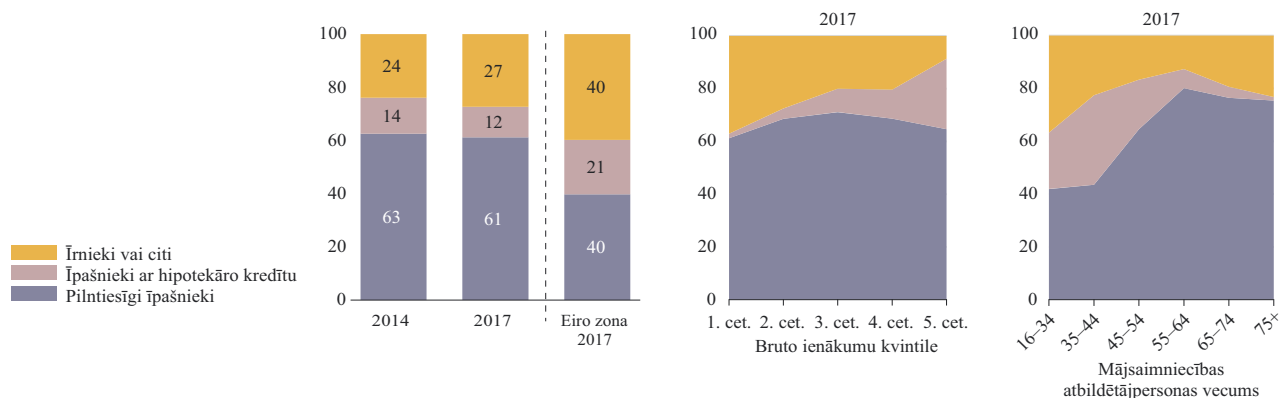
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

27. attēls

Mājsaimniecību nekustamā īpašuma īpašumtiesību struktūra

(%)

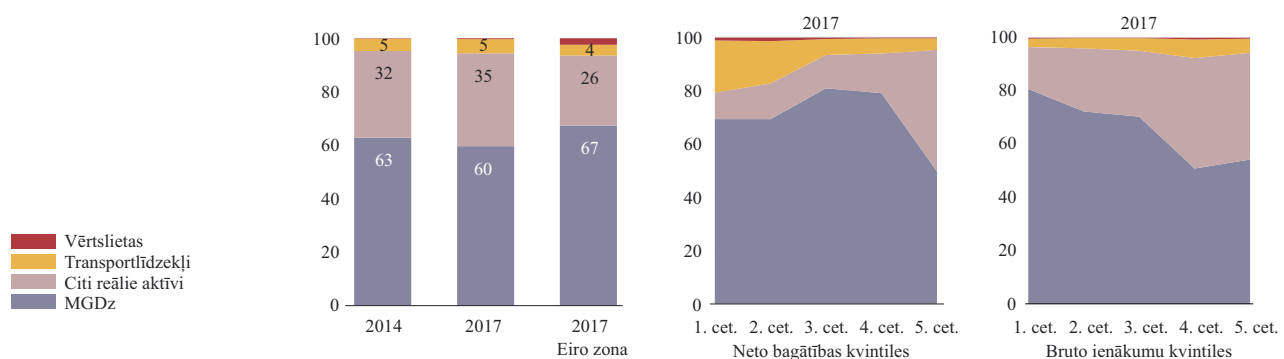
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

MGDz īpatsvars reālajos aktīvos (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību) Latvijā ir aptuveni 60%, bet eiro zonā – 67% (sk. 28. att.). Cits nekustamais īpašums ir attiecīgi 35% un 26%. Reālo aktīvu īpatsvara atšķirības Latvijā un eiro zonā nosaka līdzdalības rādītājs. Vairāk nekā trešdaļai Latvijas mājsaimniecību pieder cits nekustamais īpašums, bet eiro zonā – ceturtdaļai mājsaimniecību (sk. 28. att.). "Cits nekustamais īpašums" visbiežāk ir vai nu māja/dzīvoklis vai atpūtas vai citiem privātiem nolūkiem izmantota zeme. Citu reālo aktīvu īpašumtiesības saistītas ar lielākiem mājsaimniecību ienākumiem un neto bagātību. Neraugoties uz lielu tādu mājsaimniecību īpatsvaru, kurām ir īpašumtiesības uz citu nekustamo īpašumu (sk. 28. att.), tādu mājsaimniecību īpatsvars, kuras gūst ienākumus no izīrēšanas, Latvijā ir samērā neliels. 2017. gadā tikai 4% Latvijas mājsaimniecību norādīja, ka tās guva ienākumus no izīrēšanas (eiro zonā – 9%).

28. attēls

Kopējo reālo aktīvu struktūra (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību)

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

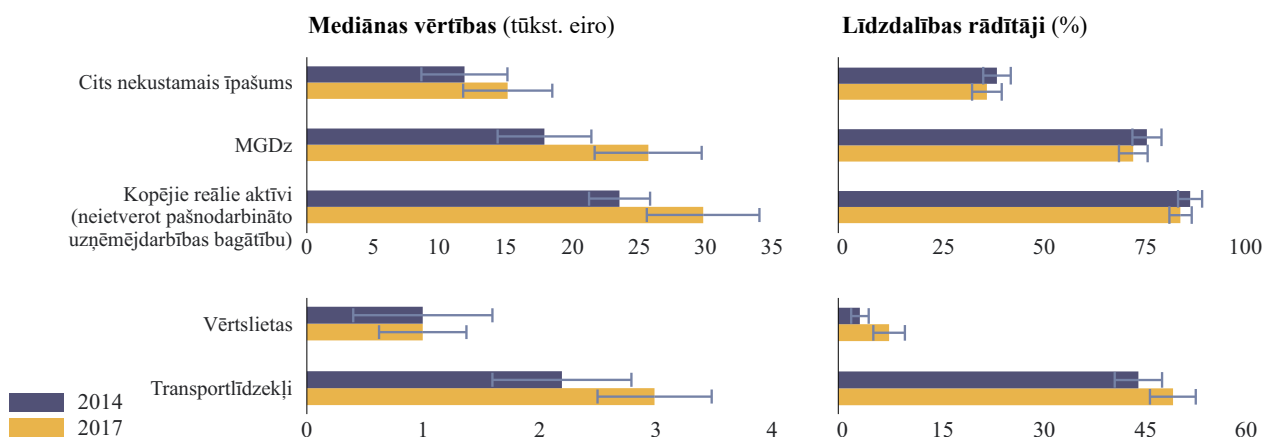
Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

2017. gadā Latvijas mājsaimniecību reālo aktīvu vidējā mediānas vērtība bija 29 900 eiro (29 600 eiro, neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību), t.sk. MGDz mediānas vērtība sasniedza 25 500 eiro un cita nekustamā īpašuma vērtība – 15 000 eiro (sk. 29. att.). MGDz mediānas vērtība Rīgā bija 39 600 eiro un pārējās

astonās lielajās pilsētās – 20 000 eiro. Neraugoties uz mājokļu cenu indeksa kāpumu par 29%⁹ 2012.–2016. gadā, Latvijas mājsaimniecību nekustamā īpašuma mediānas vērtība 2017. gadā joprojām bija viena no zemākajām eiro zonā (sk. 30. att.).

29. attēls

Reālo aktīvu mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

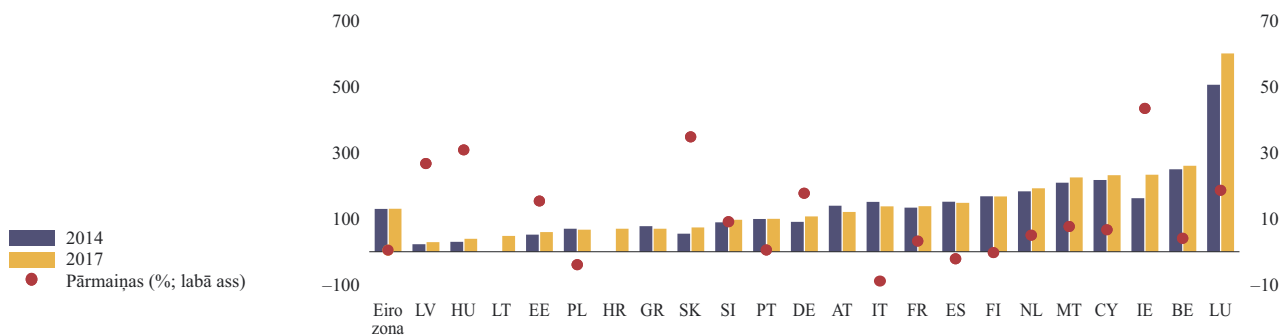
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

30. attēls

Euro zonas valstu mājsaimniecību reālo aktīvu mediānas vērtība

(tūkst. eiro)

Avoti: ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā.

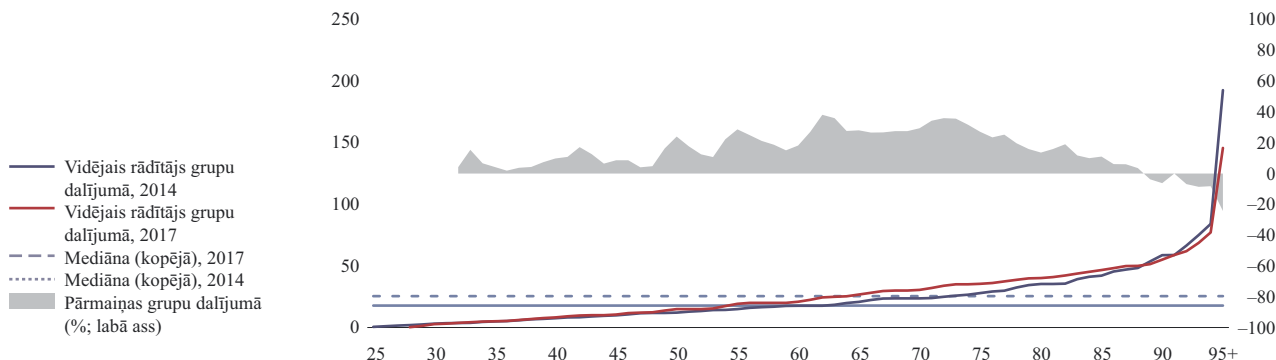
MFPA rezultāti liecina, ka no 2012. gada līdz 2016. gadam MGDz un cita nekustamā īpašuma vērtība pieauga attiecīgi par 44% un 27%. Ņemot vērā mājokļu cenu indeksa kāpumu par 14% 2012.–2014. gadā, neto pieaugums attiecīgi varētu būt aptuveni 30% un 13%. Visās mājsaimniecību grupās bija vērojams MGDz vērtības kāpums (sk. 2. pielikumu), kas bija spēcīgāks augstu ienākumu mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona bija gados jauna un ar augstāko izglītību. Tas varēja liecināt par šo grupu īpašumā esošā nekustamā īpašuma augstāku kvalitāti.

⁹ Centrālā statistikas pārvalde, PC070c. Mājokļu cenu indekss un pārmaiņas https://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin__PCI_isterm/PC070c.px

31. attēls

MGDz vērtības sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji un to pārmaiņas kopas 100 apakšgrupu dalījumā; %; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

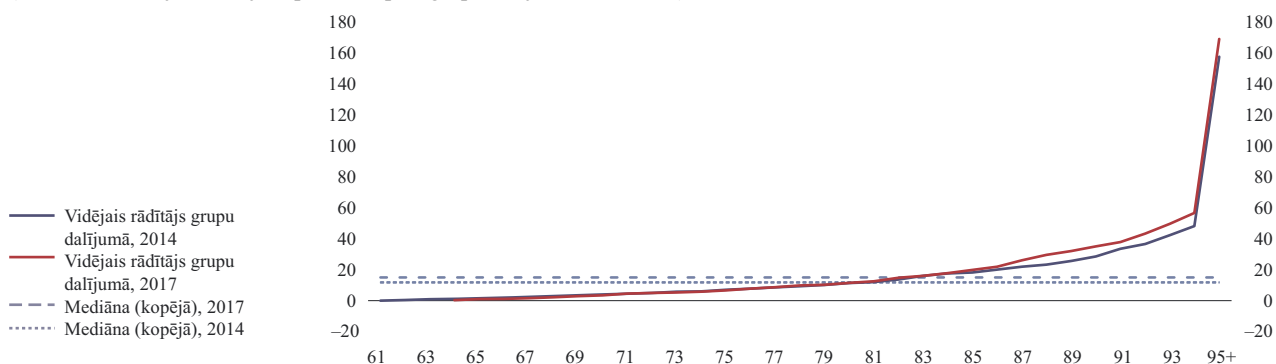
Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc MGDz vērtības. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc MGDz lieluma) vidējo MGDz vērtību. Pārtrauktās līnijas: MGDz mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā. Pelēkais laukums: vidējās MGDz vērtības procentuālās pārmaiņas no 2014. gada līdz 2017. gadam katrā no mājsaimniecību kopas 100 procentilēm.

Visbūtiskākais vidējās MGDz vērtības kāpums bija vērojams mājsaimniecībās, kuras atrodas MGDz vērtības sadalījuma vidusdaļā (sk. 31. att.) Šis apstāklis skaidro MGDz mediānas vērtības nozīmīgo palielināšanos un samērā zemo vidējās vērtības pieaugumu (sk. 7. att.). Augstāko MGDz vērtību sarukums daļēji skaidrojams ar pārmaiņām Imigrācijas likumā, kuras stājās spēkā 2014. gada septembrī¹⁰. Pirms tam, lai saņemtu pagaidu uzturēšanās atļauju, mājsaimniecībai sākotnēji vajadzēja iegādāties vismaz 100 000 latu (142 287 eiro) vērtu īpašumu. Pēc tam šī robežvērtība tika palielināta līdz 250 000 latu (355 717 eiro), krasi samazinot pieprasījumu pēc ļoti dārga nekustamā īpašuma un tādējādi izraisot šo īpašumu cenu kritumu¹¹.

32. attēls

Cita nekustamā īpašuma vērtības sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību).

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc cita nekustamā īpašuma vērtības. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtotas pēc cita nekustamā īpašuma vidējās vērtības) vidējo cita nekustamā īpašuma vērtību. Pārtrauktās līnijas: cita nekustamā īpašuma vērtības mediāna 2014. un 2017. gadā.

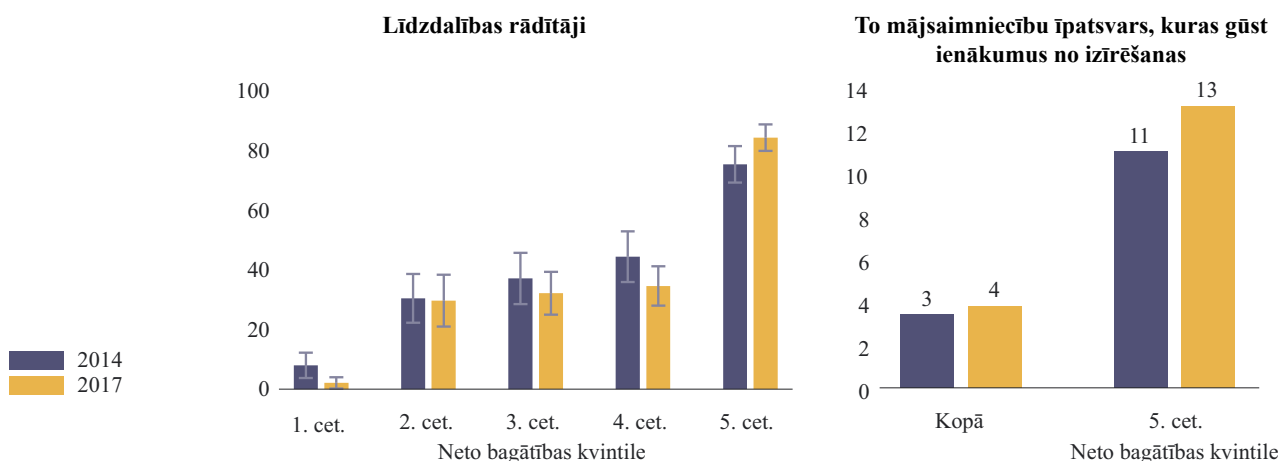
¹⁰ Imigrācijas likums (<https://likumi.lv/ta/id/68522-imigracijas-likums>).¹¹ Saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes datiem jauno projektu nekustamā īpašuma cenas 2014. gada 4. ceturksnī samazinājās par 22%. Mājokļu cenu indekss un pārmaiņas pieejamas https://data.csb.gov.lv/pxweb/lv/ekfin/ekfin_PCI_istern/PC070c.px.

Cita nekustamā īpašuma vērtības pieaugums galvenokārt bija vērojams sadalījuma augšējā daļā (sk. 32. att.). Vienīgā mājsaimniecību grupa ar lielākiem līdzdalības rādītājiem cita nekustamā īpašuma kategorijā Latvijā bija 5. neto bagātības kvintilē ietvertās mājsaimniecības. Šajā kvintilē tādu mājsaimniecību īpatsvars, kuras guva ienākumus no izīrēšanas, pieauga no 11% līdz 13% (sk. 33. att.). Cita nekustamā īpašuma vērtība palielinājās tikai mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona bija gados vecāka (sk. 3. pielikumu).

5% no kopējiem reālajiem aktīviem veido transportlīdzekļi. Lai gan to īpatsvars reālajos aktīvos kopš iepriekšējā posma nav mainījies, transportlīdzekļi pieder lielākai daļai mājsaimniecību, par ko liecina līdzdalības rādītāja palielināšanās par 5.1% (sk. 34. un 29. att.). Šie rezultāti atbilst statistikas datiem par jaunu transportlīdzekļu reģistrēšanu (neietverot lietotas automašīnas), kuri liecina par jaunu transportlīdzekļu reģistrācijas pieaugumu (par 8.5%)¹² šajā periodā.

33. attēls

Līdzdalības citā nekustamajā īpašumā rādītāji un to mājsaimniecību īpatsvars, kuras gūst ienākumus no izīrēšanas (%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Saskaņā ar 2017. gadā veiktā MFPA rezultātiem Latvijas mājsaimniecību transportlīdzekļu vērtības mediāna bija 3000 eiro (2014. gadā – 2230 eiro), kas ir divreiz mazāka nekā eiro zonas mediāna (2017. gadā – 6000 eiro). Latvijas Līzinga devēju asociācijas apkopotie līzinga tirgus statistikas dati apstiprina strauju transportlīdzekļu vērtības kāpumu¹³ (automobiļiem par 50%). Interesanti, ka transportlīdzekļu vidējā vērtība vairāk palielinājusies sadalījuma apakšējā un vidējā daļā (sk. 35. att.). To varētu skaidrot ar kopējo ietekmi, ko radīja progresīvā transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa uzlikšana CO₂ emisijām, dažādu līzinga variantu pieejamība un lielāks vidēju ienākumu mājsaimniecību ienākumu pieaugums (sk. 4. pielikumu).

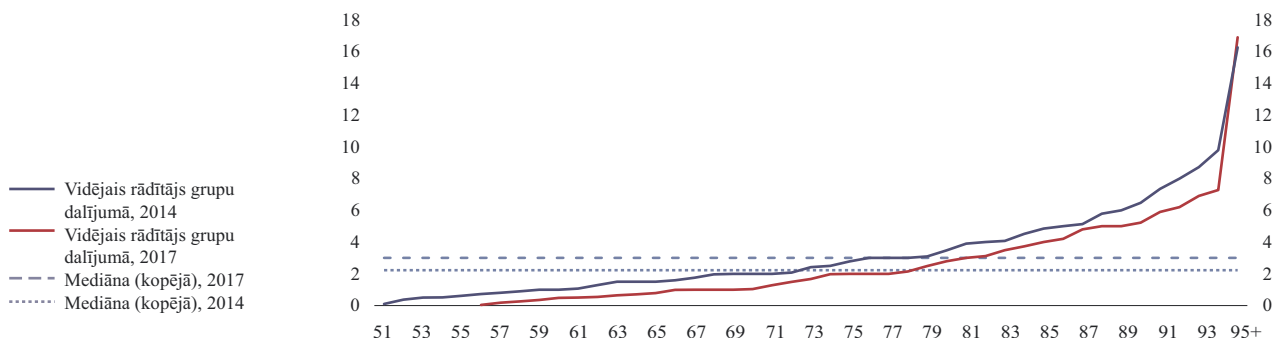
¹² Ceļu satiksmes drošības direkcija (<https://www.csdd.lv/transportlidzekli/registroto-transportlidzeklu-skait/>).

¹³ Latvijas Līzinga devēju asociācija (<http://www.ilda.lv/par-asociaciju/statistika.html/>).

34. attēls

Transportlīdzekļu vērtības sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to transportlīdzekļa vērtības. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc transportlīdzekļa vērtības) vidējo transportlīdzekļa vērtību. Pārtrauktās līnijas: transportlīdzekļa mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

4.3. Finanšu aktīvi

Finanšu aktīvu īpašumtiesības ir mājsaimniecību ienākumu, riska pieļaujamā līmeņa, kā arī finanšu prātības rādītājs. MFPA vāc informāciju par šādiem finanšu aktīviem: noguldījumi, kopieguldījumu fondi, obligācijas, akcijas (publiski biržā tirgotas), mājsaimniecībai neatmaksātais parāds, brīvprātīgie privātie pensiju plāni, pilnā dzīvības apdrošināšana un citi finanšu aktīvi. Tā kā Latvijas finanšu tirgus ir samērā nepietiekami attīstīts, līdzīgi kā iepriekšējā aptaujas posmā daži finanšu aktīvi, kurus tikai daļēji varēja ņemt vērā Latvijā veiktajā MFPA, finansiālās bagātības komponentu (noguldījumi, obligācijas, kopieguldījumu fondi un publiski biržā tirgotas akcijas) ļoti asimetriskā sadalījuma, nelielas MFPA izlases, liela jautājumu neatbildētības¹⁴ gadījumu skaita, kā arī administratīvo datu par finanšu aktīviem neesamības dēļ analīzes veikšanas nolūkos tika apkopoti šādās plašākās grupās: privātie pensiju plāni un pilnā dzīvības apdrošināšana; citi finanšu aktīvi (kopieguldījumu fondi, vērtspapīri, publiski biržā tirgotas akcijas, atvasinātie finanšu instrumenti u.c.). Jāatzīmē, ka Latvijā veiktajā MFPA ietverta tikai samērā neliela daļa nacionālajos kontos koriģētās finansiālas bagātības¹⁵ uz vienu iedzīvotāju. Tomēr ar šo problēmu saskaras visas MFPA tīkla valstis, un to galvenokārt izraisa izmantoto metodoloģiju atšķirības un neatbildēti MFPA jautājumi par finanšu aktīviem.

Saskaņā ar MFPA rezultātiem mazāk nekā 0.5% Latvijas iedzīvotāju pieder akcijas publiski biržā tirgotos uzņēmumos un aptuveni 0.5% iedzīvotāju pieder kopieguldījumu fondu akcijas. Turklāt šo finanšu aktīvu turējumu tirgus vērtības sadalījums ir ārkārtīgi asimetrisks, un to kopējo vērtību nosaka ļoti neliels skaits finanšu aktīvu īpašnieku. 2017. gadā veiktajā MFPA ietverti tikai 5% no šo aktīvu kopējās vērtības uz vienu iedzīvotāju¹⁶.

¹⁴ Tikai neliels skaits mājsaimniecību, kuru rīcībā ir vislielākie finanšu aktīvu turējumi, piekrīt daļībai apsekojumā. Pat tad, ja tas notiek, šīs mājsaimniecības bieži atsakās atbildēt uz jautājumiem par savu finanšu aktīvu vērtību.

¹⁵ Nacionālajos kontos koriģēta finansiālā bagātība ir noguldījumu, obligāciju, kopieguldījumu fondu un akciju summa.

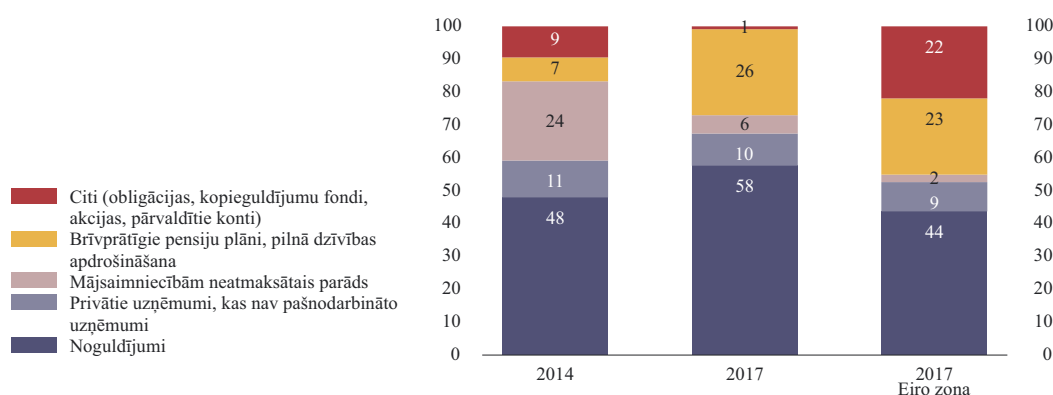
¹⁶ 2014. gadā veiktajā MFPA obligāciju, akciju un pārvaldīto kontu aptvēruma bija aptuveni 50%, kas skaidrojams ar to, ka dažas augstāko ienākumu mājsaimniecības atbildēja uz vairāk jautājumu.

Finanšu aktīvu portfeļa visnozīmīgākā aktīvu kategorija joprojām ir noguldījumi (57.6%; sk. 35. att.). Uzkrājumu īpatsvars kopš 2014. gada palielinājies par 9.6 procentu punktiem, un tas ir lielāks nekā vidēji eiro zonā. Līdzīgi brīvprātīgo pensiju plānu un pilnās dzīvības apdrošināšanas nozīmīgums pieaudzis, šim aktīvu veidam 2017. gadā sasniedzot 26.2% no finanšu aktīviem. Turpretī mājsaimniecībām neatmaksātais parāds finanšu aktīvos saruka par 18.5 procentu punktiem. Atšķirībā no ES Latvijā citi finanšu aktīvi veidoja tikai 1% no finanšu aktīviem (2014. gadā – 9%). Tomēr to varētu skaidrot ar zemu mājsaimniecību ar augstiem ienākumiem pārstāvību izlasē.

35. attēls

Finanšu aktīvu sastāvs

(%)

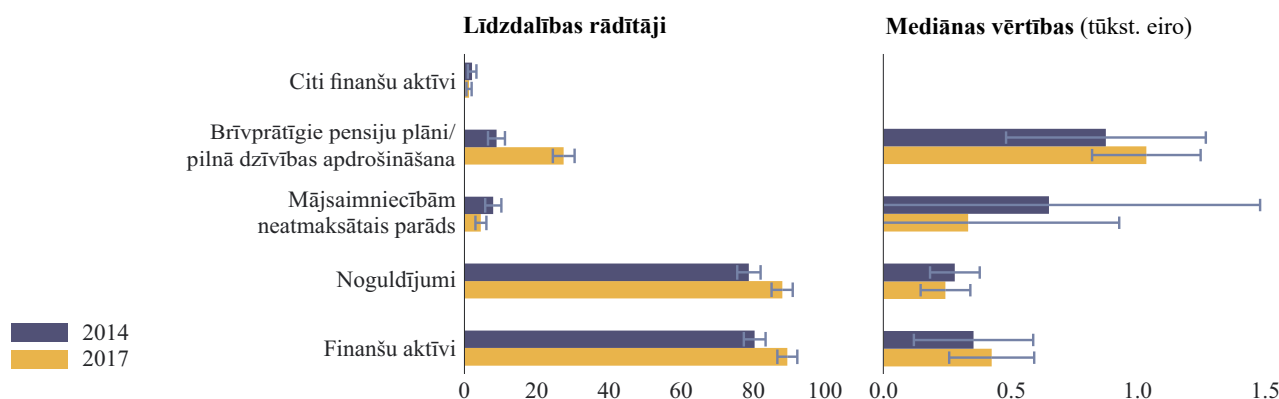

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Latvijas mājsaimniecību īpašumā esošie finanšu aktīvi palielinājās no 80.2% 2014. gadā līdz 89.1% 2017. gadā (sk. 36. att.). Līdzdalības noguldījumos (noguldījumu konti), kas joprojām bija visizplatītākie Latvijas mājsaimniecību turējumā esošie finanšu aktīvi, rādītāji palielinājās par 9.2 procentu punktiem (līdz 87.7%). Vienlaikus mazāk mājsaimniecību norādīja, ka tās ir parādā naudu citām mājsaimniecībām un ka tām pieder citi finanšu aktīvu veidi, piemēram, obligācijas, akcijas utt. Finanšu aktīvu mediānas vērtība palielinājās par 20.1%, brīvprātīgo pensiju plānu un pilnās dzīvības apdrošināšanas mediānas vērtībai pieaugot un naudas parādu citām mājsaimniecībām un noguldījumu mediānas vērtībai samazinoties.

36. attēls

Līdzdalības finanšu aktīvos rādītāji un finanšu aktīvu nosacītās mediānas vērtības

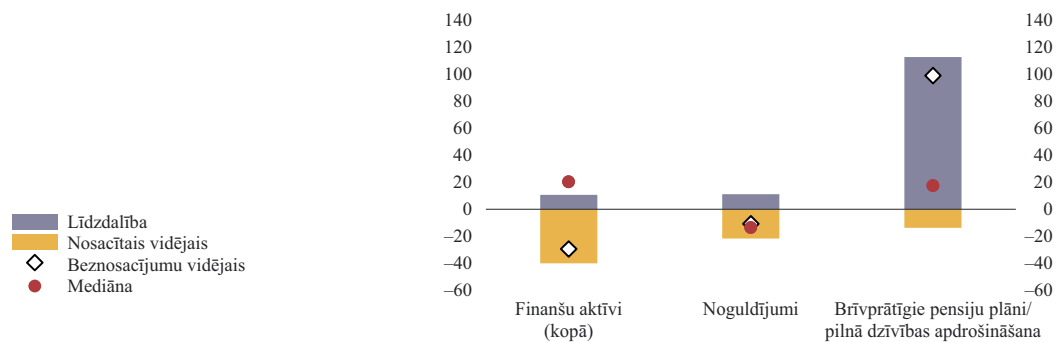
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Pievērsties norisēm vislielākajās finanšu aktīvu kategorijās (sk. 37. att.), jāatzīmē, ka privātajos pensiju plānos un pilnajā dzīvības apdrošināšanā vērojamas pretējas tendences atkarībā no tā, vai aplūkotas nosacītās vai beznosacījumu vidējās vērtības. Līdzdalības rādītājam palielinoties, pieauga beznosacījumu vidējā vērtība, savukārt nosacītais vidējais samazinājās, atspoguļojot nelielas vērtības brīvprātīgo pensijas plānu un pilnās dzīvības apdrošināšanas palielināšanos.

37. attēls

Dalības un vērtības ietekmes dalījums: finanšu aktīvi

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

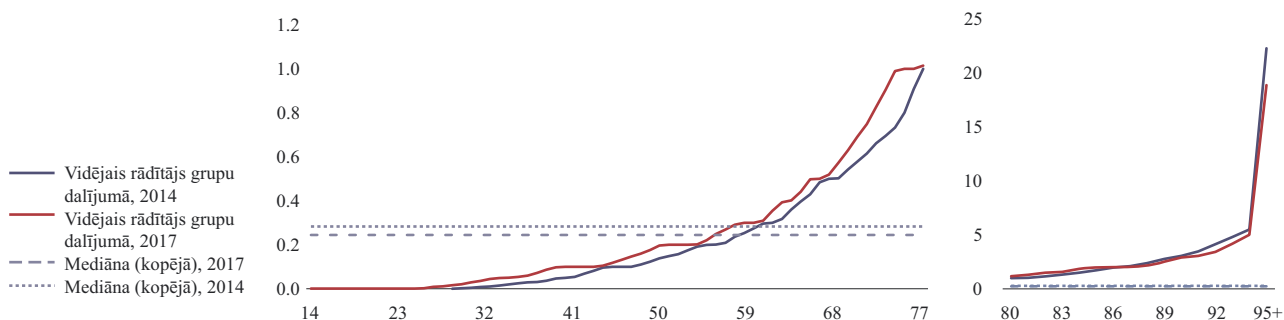
Iepriekšējā posmā dati par privātajiem pensiju plāniem un pilno dzīvības apdrošināšanu balstījās tikai uz respondentu atbildēm, savukārt 2017. gadā šo informāciju varēja iegūt arī no Valsts ieņēmumu dienesta, un tā tika izmantota MFPA atbilžu salīdzināšanai. Šo abu datu avotu izmantošana nodrošināja to, ka informācija par brīvprātīgajiem pensiju plāniem 2017. gadā veiktajā MFPA bija precīzāka nekā iepriekš, un tāpēc tā bija attiecināma uz situāciju Latvijā. Tādējādi nozīmīga līdzdalības palielināšanās, un lielāka mediānas vērtība 2017. gadā daļēji skaidrojama ar iepriekš sniegtās informācijas nepilnībām gan attiecībā uz līdzdalību, gan noguldījumu vērtību trešā līmeņa pensiju plānos un pilnajā dzīvības apdrošināšanā.

Detalizētāk vērtējot noguldījumus 2014. un 2017. gadā (sk. 38. att.), redzams, ka 2017. gadā noguldījumi bija 86% mājsaimniecību, bet 2014. gadā – 71% mājsaimniecību. Noguldījumu mediānas vērtība samazinājās no 283.2 eiro 2014. gadā līdz 244.4 eiro 2017. gadā, jo daudziem noguldījumiem respondenti norādīja ļoti mazas vērtības. Daļēji šis samazinājums saistāms ar respondentu visai nelielo vēlēšanos atklāt noguldījumu summas. Noguldījumu sadalījumā redzams, ka noguldījumu vidējā vērtība vairāk palielinājās noguldījumu sadalījuma vidusdaļā, savukārt tā samazinājās noguldījumu sadalījuma augšējā daļā.

38. attēls

Noguldījumu sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

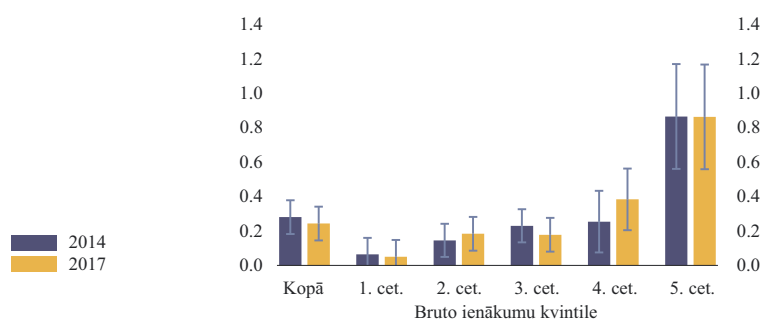
Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to noguldījumu turējumiem. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību noguldījumu apjoma) vidējo noguldījumu vērtību. Pārtrauktās līnijas: noguldījumu mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

Noguldījumu mediānas vērtība pieaug līdz ar ienākumu palielināšanos, un augšējā ienākumu kvintilē tā ir vairāk nekā četras reizes lielāka nekā zemākajās kvintilēs (sk. 39. att.). Jāpiebilst arī, ka dažādās ienākumu kvintilēs noguldījumu mediānas vērtības pārmaiņās vērojamas dažādas tendences. Vislielākais noguldījumu mediānas pieaugums ir 4. ienākumu kvintilē ietvertajām mājsaimniecībām. Vienlaikus ne augšējās, ne apakšējās ienākumu kvintilēs esošās mājsaimniecības nesniedza informāciju par noguldījumu turējumu palielināšanos. Viens no noguldījumu mediānas samazināšanās iemesliem varētu būt straujais patēriņa kāpums un līdz ar to zemāki uzkrājumu rādītāji (sk. 4.1. un 5.1. sadaļu).

39. attēls

Noguldījumu mediānas vērtība ienākumu kvintīļu dalījumā

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

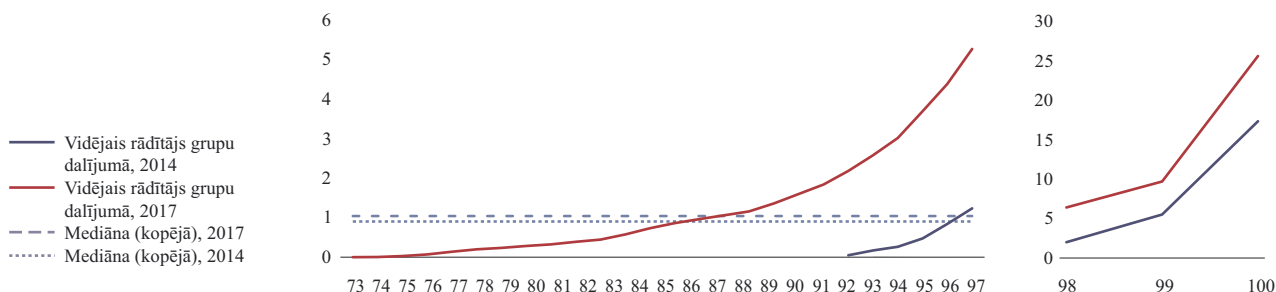
Piezīme. Nogrīcēņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Otrajā vietā starp visvairāk turētajiem finanšu aktīviem ierindojas brīvprātīgie pensiju plāni un pilnā dzīvības apdrošināšana. Šīs kategorijas finanšu aktīvi bija 27.4% Latvijas mājsaimniecību turējumā (2014. gadā – 8.9%; sk. 40. att.). Tomēr šis rādītājs ir zemāks nekā vidēji eiro zonā, kur šīs kategorijas aktīvi pieder gandrīz trešdaļai mājsaimniecību. Vienlaikus pensijas uzkrājumu mediānas vērtība joprojām ir zemākā MFPA iesaistītajās valstīs (Latvijā – 1041 eiro, eiro zonā – 14 000 eiro).

40. attēls

Brīvprātīgo pensiju plānu/pilnās dzīvības apdrošināšanas sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

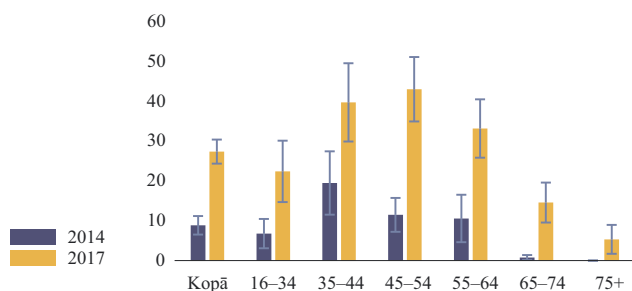

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to brīvprātīgo pensiju plānu/pilnās dzīvības apdrošināšanas apjoma. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību brīvprātīgo pensiju plānu/pilnās dzīvības apdrošināšanas apjoma) vidējo brīvprātīgo pensiju plānu/pilnās dzīvības apdrošināšanas vērtību. Pārtrauktās līnijas: brīvprātīgo pensiju plānu/pilnās dzīvības apdrošināšanas turējumu vidējā vērtība 2014. un 2017. gadā.

Kopējā līdzdalība brīvprātīgajos pensiju plānos un pilnajā dzīvības apdrošināšanā visās vecuma grupās palielinājās (sk. 41. att.). Līdzīgi kā 2014. gadā līdzdalības rādītāja analīze visās vecuma grupās atklāj, ka tam ir kuprveida forma un ka maksimālais līdzdalības rādītājs (43.1%) vērojams vecuma grupā no 45 līdz 54 gadiem. Mediānas vērtība straujāk palielinājās mājsaimniecībām, kuru atbildētājpersonas vecums ir 45 gadi un vairāk (sk. 42. att.). Tas liecina par lielāku vēlmi veidot pensijas uzkrājumus, tuvojoties pensionēšanās vecumam. Mediānas vērtība augstāko punktu (2700 eiro) sasniedz mājsaimniecībās, kuru atbildētājpersona ietilpst vecuma grupā 65–74 gadi¹⁷. Šā aktīva mediānas vērtības lielais kāpums salīdzinājumā ar 2014. gadu daļēji skaidrojams ar nepilnīgu datu sniegšanu minētajā gadā, kā skaidrots jau iepriekš.

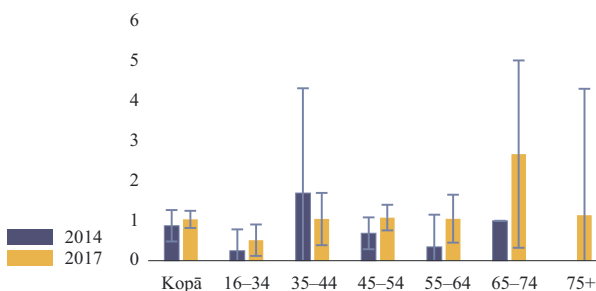
41. attēls

Dalība brīvprātīgajos pensiju plānos un pilnajā dzīvības apdrošināšanā atbildētājpersonu vecuma dalījumā (%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

42. attēls

Brīvprātīgo pensiju plānu un pilnās dzīvības apdrošināšanas mediānas vērtība atbildētājpersonu vecuma dalījumā (tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

2017. gadā Latvijā veiktajā MFPA iegūtie dati par brīvprātīgajiem pensiju plāniem un pilno dzīvības apdrošināšanu šķiet reprezentatīvi, jo līdzdalības rādītājs ir diezgan līdzīgs iestāžu apkopotajiem 3. līmeņa pensiju plāna datiem¹⁸. Kopējās vērtības pārmaiņas arī labi atbilst MFPA atbildēs norādītajām pārmaiņām.

¹⁷ 2014. gadā vecuma grupā 65–74 bija ļoti maz vērojumu.¹⁸ Dati par Latvijas 3. līmeņa (brīvprātīgo) pensiju plāniem pieejami <https://www.manapensija.lv/lv/pensiju-3-limenis/vesture-un-statistika/>.

Apkopojot var teikt, ka saskaņā ar MFPA rezultātiem laikposmā no 2014. gada līdz 2017. gadam līdzdalības finanšu aktīvos rādītāji palielinājās, īpaši noguldījumiem, privātajiem pensiju plāniem un pilnajai dzīvības apdrošināšanai. Pensiju plānu mediānas vērtība arī palielinājās, savukārt naudas parādu citām mājsaimniecībām mediānas vērtība būtiski samazinājās.

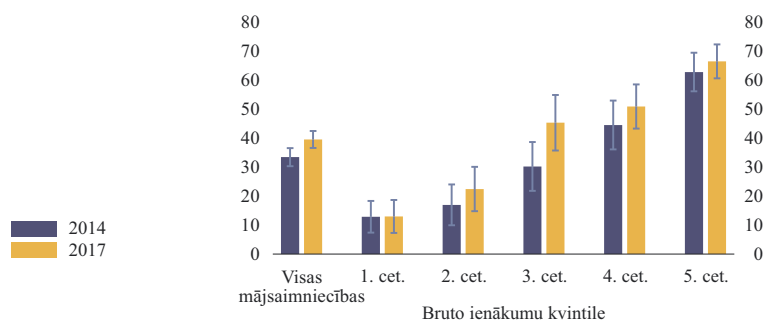
5. MĀJSAIMNIECĪBU SAISTĪBAS UN FINANSIĀLĀ IEVAINOJAMĪBA

5.1. Mājsaimniecību saistības

Lai gan kopējie līdzdalības kredītos rādītāji palielinājušies¹⁹, šāda situācija nav vērojama visās ienākumu grupās (sk. 43. att.). Visbūtiskākais pieaugums ir vidējā (trešajā) ienākumu kvintilē, savukārt līdzdalības rādītājs viszemākajā kvintilē nav mainījies. Tas, ka pirmajā ienākumu kvintilē nav vērojamas nekādas pārmaiņas, skaidrojams ar lieliem kredītu pieejamības ierobežojumiem šajā ienākumu grupā, kurā ietilpst arī seniori un ilgtermiņa bezdarbnieki²⁰.

43. attēls

Līdzdalība kredītos ienākumu kvintīļu dalījumā (%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Mājsaimniecību parādi to veidu dalījumā (sk. 44. att.) liecina, ka laikposmā no 2014. gada līdz 2017. gadam to mājsaimniecību īpatsvars, kurām nav parādu, samazinājies par 6 procentu punktiem. 2017. gadā to mājsaimniecību īpatsvars, kurām ir tikai ar hipotekāro kredītu nesaistītas parādsaistības, būtiski pieaudzis (par 10 procentu punktiem) un pārsniedzis eiro zonas vidējo rādītāju par 7 procentu punktiem.

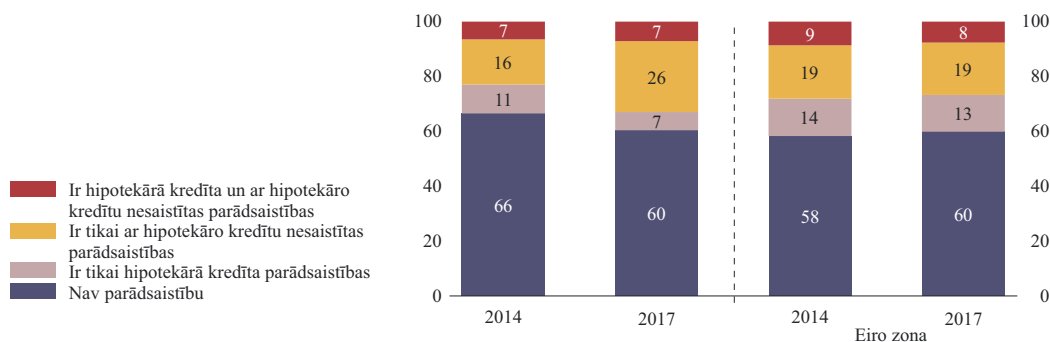
¹⁹ Latvijas Bankas Kredītu reģistra dati par personām, kurām ir saistības, arī liecina par līdzdalības kredītos kāpumu (% no iedzīvotājiem vecumā no 18 līdz 74 gadiem).

²⁰ Tikai 12% pirmajā ienākumu kvintilē ietverto cilvēku ir nodarbināti vai pašnodarbināti. Lielākā daļa viszemākajā kvintilē ietverto iedzīvotāju ir pensionāri (59%) un bezdarbnieki (10%).

44. attēls

Mājsaimniecību parādi to veidu dalījumā

(%)

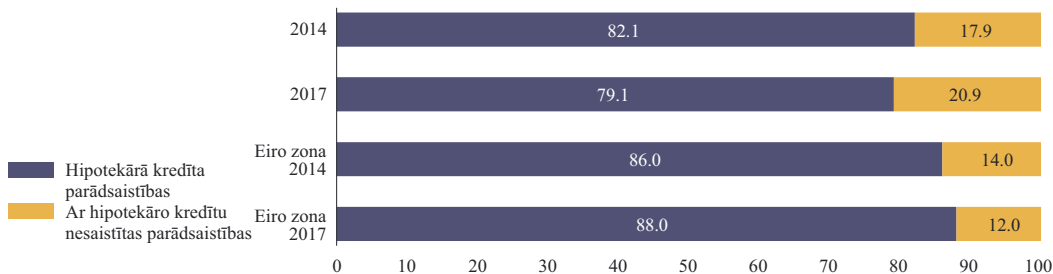
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Apsekojumu rezultāti liecina, ka hipotekārā kredīta parādsaistību īpatsvars (sk. 45. att.) Latvijā no 2014. gada līdz 2017. gadam samazinājies²¹, bet eiropa zonā kopumā – palielinājies. To veicināja gan kopējā hipotekārā kredīta parādsaistību atlikuma sarukums, gan ar hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību kopējā atlikuma pieaugums.

45. attēls

Kopējo saistību īpatsvars parāda veidu dalījumā

(%)

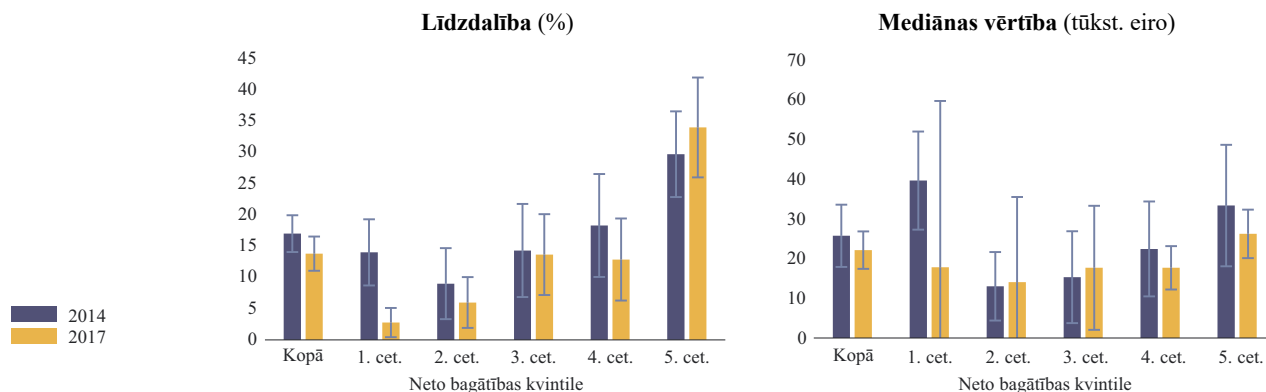

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Lai gan kopējie līdzdalības hipotekāro kredītu parādsaistībās rādītāji samazinājās, vislielākais kritums bija vērojams 1. neto bagātības kvintilē (sk. 46. att.). Viszemākajā neto bagātības kvintilē ietvertu mājsaimniecību, kurām bija hipotekārais kredīts, īpatsvars samazinājās, palielinoties nekustamā īpašuma cenām un hipotekārā kredīta atmaksai. Tādējādi mājsaimniecības, kurām bija vismazākā neto bagātība un kurām bija hipotekārais kredīts, neto bagātības sadalījumā pārvirzījās augšup. Mājsaimniecību, kurām bija hipotekārais kredīts un kuras atradās 1. neto bagātības kvintilē, īpatsvara samazināšanās izraisīja šīs grupas mediānas vērtības pazemināšanos. Interesanti, ka līdzdalības hipotekārā kredīta parādsaistībās rādītāji palielinājās tikai neto bagātības augšgalā esošajās mājsaimniecībās, savukārt to parādu mediānas vērtība arī kritās.

²¹ Latvijas Bankas Kredītu reģistra dati par mājsaimniecībām izsniegto aizdevumu sadalījumu (apjoms; %) liecina par to nelielu samazinājumu (–0.9 procentu punkti).

46. attēls

Hipotekāro kredītu parādsaistību līdzdalības rādītāji neto bagātības kvintīļu dalījumā

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

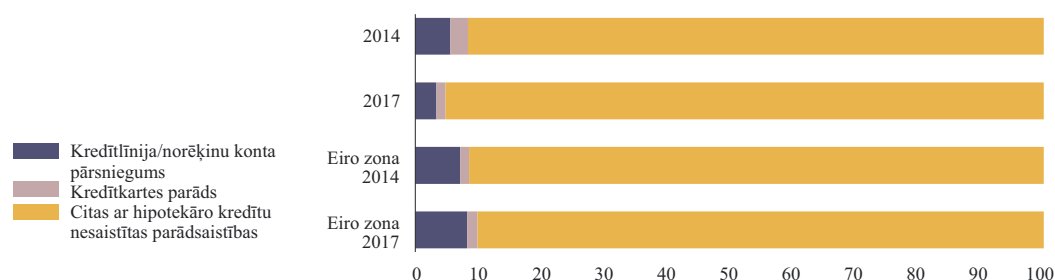
Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību sastāva pārmaiņas Latvijā arī atšķiras no šīm pārmaiņām eiro zonā. Lai gan eiro zonā sadalījums dažādos ar hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību veidos nav būtiski mainījies (sk. 47. att.), Latvijā pārmaiņas bija spēcīgākas. Citu ar hipotekāro kredītu nesaistītu aizdevumu (tiešsaistes kredīts, draugu un ģimenes aizdevums) īpatsvars eiro zonā samazinājās par 1.35 procentu punktiem, savukārt Latvijā tas palielinājās par 3.57 procentu punktiem. Tas daļēji skaidrojams ar jauniem nebanku izsniegtiem aizdevumiem (piemēram, no 2014. gada līdz 2017. gadam tiešsaistes kreditēšanas sabiedrību izsniegtie jaunie aizdevumi pieauga par 51.4%).

47. attēls

Ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību īpatsvara dalījums pēc to veida

(parādsaistību atlikums; %)

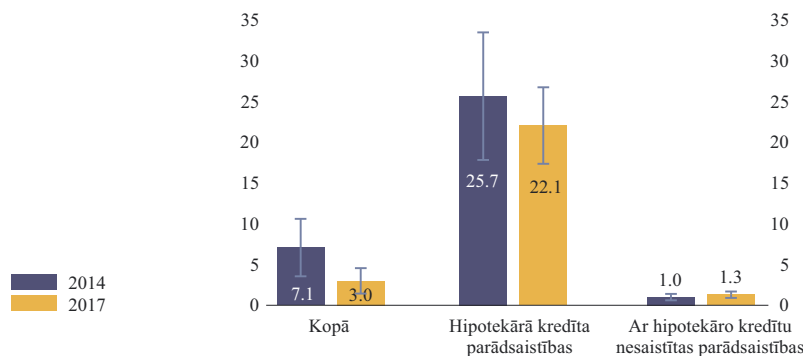
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Samazinoties galvenokārt lielu hipotekāro kredītu izsniegšanai un palielinoties nelielu ar hipotekāro kredītu nesaistītu aizdevumu izsniegšanai, kopējo saistību mediāna arī būtiski samazinājās (sk. 48. att.). Pirmkārt, hipotekāro kredītu parādsaistību mediānas samazināšanos par 3600 eiro galvenokārt noteica hipotekārā kredīta atmaksāšana. Otrkārt, lai gan ar hipotekārajiem kredītiem nesaistītu saistību mediāna palielinājās par 30%, mājsaimniecību ar nelieliem parādiem īpatsvars pieauga.

48. attēls

Saistību mediāna

(tūkst. eiro)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

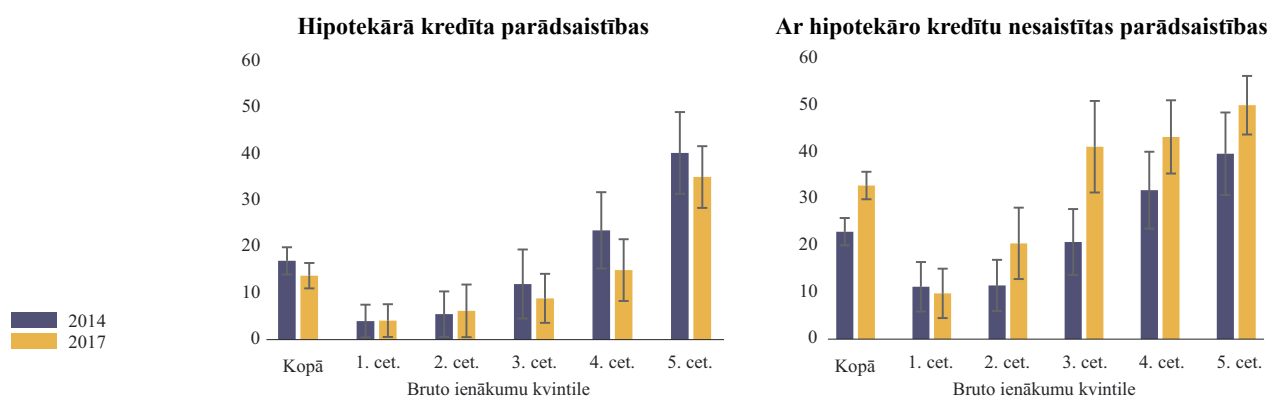
Līdzdalības hipotekārā kredīta parādsaistībās un ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās rādītāju salīdzinājums (sk. 49. att.) liecina, ka mājsaimniecībām galvenokārt ir ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistības, nevis hipotekāro kredītu parādsaistības, un ka kopējo līdzdalības kredītos kāpumu noteica krasāks ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību pieaugums. Lai gan kopējais līdzdalības hipotekārā kredīta parādsaistībās rādītājs samazinājās, ienākumu grupu dalījumā šis samazinājums vērojams tikai no 3. ienākumu kvintiles līdz 5. ienākumu kvintilei. Līdzdalības hipotekārā kredīta parādsaistībās samazināšanās saistāma ar hipotekārā kredīta atmaksāšanu un lielāku piesardzību aizdodot un aizņemoties.

Neraugoties uz ienākumu nelielo kāpumu (sk. 4.1. sadaļu), līdzdalība hipotekārā kredīta parādsaistībās neliecina par būtiskām pārmaiņām 1. ienākumu kvintilē, un salīdzinājumā ar pārējām kvintilēm un parādsaistību veidiem tā joprojām ir zema (sk. 49. att.). 2. ienākumu kvintile ir vienīgā, kurā redzams neliels līdzdalības hipotekārā kredīta parādsaistībās pieaugums, ko varētu veicināt lielāki ienākumi (pirkspēja), valsts atbalsta programmas ģimenēm un jaunajiem speciālistiem, kā arī pieejamie jauna veida hipotekārie kredīti.

49. attēls

Līdzdalības hipotekārā kredīta un ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās rādītāji ienākumu kvintīļu dalījumā

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

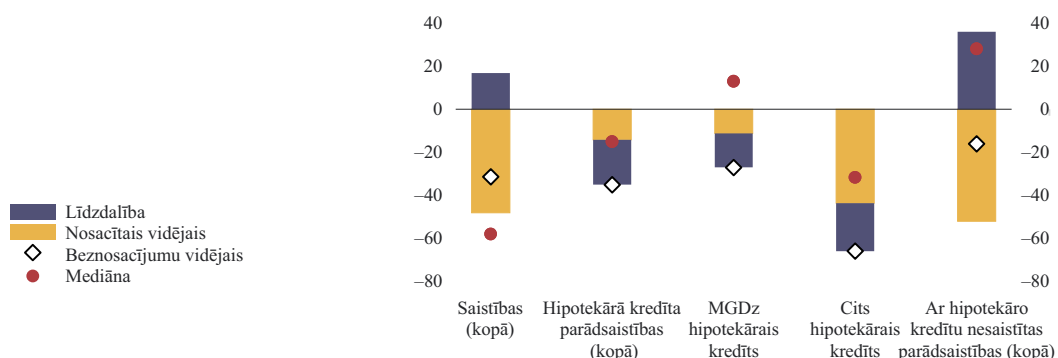
Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Vienlaikus līdzdalības ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās rādītāji visās ienākumu grupās, izņemot viszemāko ienākumu grupu, palielinājušies. Lai gan 2014. gadā līdzdalības rādītāji līdz ar ienākumu kāpumu pieauga, 2017. gadā tie 3., 4. un 5. ienākumu kvintilē kļuva līdzīgāki (aptuveni 40–50%), kaut gan saistība ar ienākumiem arī saglabājas. Vislielākais līdzdalības ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās pieaugums vērojams vidējo ienākumu grupā.

50. attēls

Līdzdalības un vērtības ietekmes sadalījums: saistības

(pārmaiņas; %)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

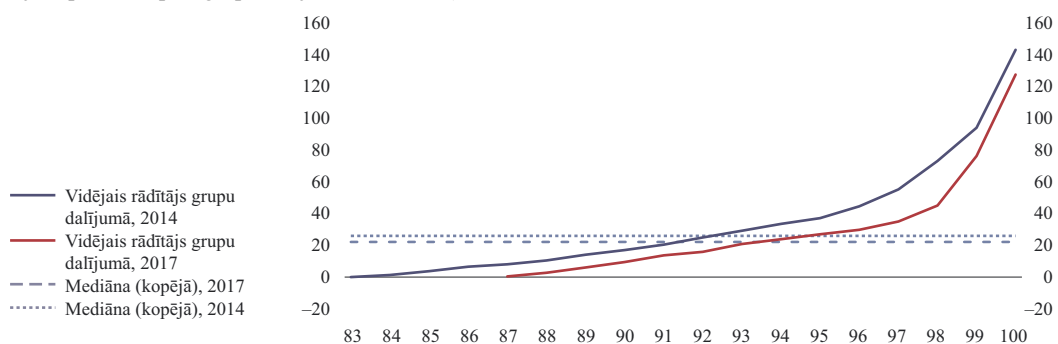
Līdzdalības un vērtības ietekmes sadalījums (sk. 50. att.) parāda, ka kondicionālie un nekondicionālie vidējie visu veidu saistībās sarukuši, tādējādi samazinot arī kopējo saistību vidējos rādītājus. Vienlaikus pārmaiņas kopējā līdzdalībā parādsaistībās acīmredzami nosaka ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistības. Lai gan ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību mediāna palielinājies, tā nespēj kompensēt citu veidu parādsaistību samazināšanos.

Hipotekārā kredīta parādsaistību atlikumu sadalījums 2014. un 2017. gadā (sk. 51. att.) parāda, ka vidējās hipotekārā kredīta parādsaistības visās mājsaimniecību grupās samazinājušās. 2017. gadā 87% mājsaimniecību nebija hipotekārā kredīta parādsaistību (2014. gadā – 83% mājsaimniecību).

51. attēls

Hipotekārā kredīta parādsaistību atlikumu sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. euro; vidējie rādītāji kopas 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to hipotekārā kredīta parādsaistību atlikuma apjoma.

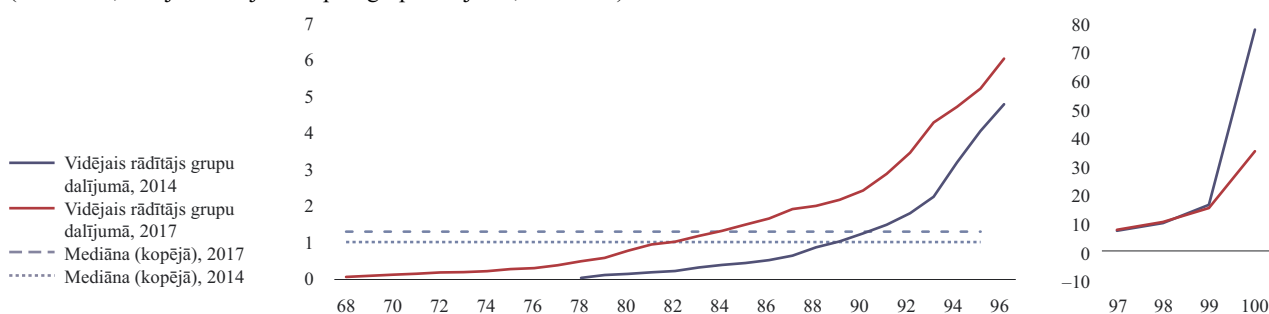
Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību hipotekārā kredīta parādsaistību apjoma) vidējo hipotekārā kredīta vērtību. Pārtrauktās līnijas: hipotekārā kredīta mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

Ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību sadalījumam ir pretēja tendence (sk. 52. att.). Vidējais ar hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību atlikums palielinājies visās grupās, kas sakārtotas pēc to ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību apjoma, bet mājsaimniecību, kurām nav nenokārtotu parādsaistību, īpatsvars samazinājies no 78% līdz 68%.

52. attēls

Hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību atlikumu sadalījums 2014. un 2017. gadā

(tūkst. eiro; vidējie rādītāji 100 apakšgrupu dalījumā; mediānas)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Kā nolasīt šo grafisko attēlu: visas mājsaimniecības sakārtotas pēc to hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību atlikuma apjoma. Nepārtrauktās līnijas: katrs punkts apzīmē 1/100 mājsaimniecību kopas (kas sakārtota pēc mājsaimniecību ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību apjoma) vidējo ar hipotekāro kredītu nesaistīto parādsaistību vērtību. Pārtrauktās līnijas: ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību mediānas vērtība 2014. un 2017. gadā.

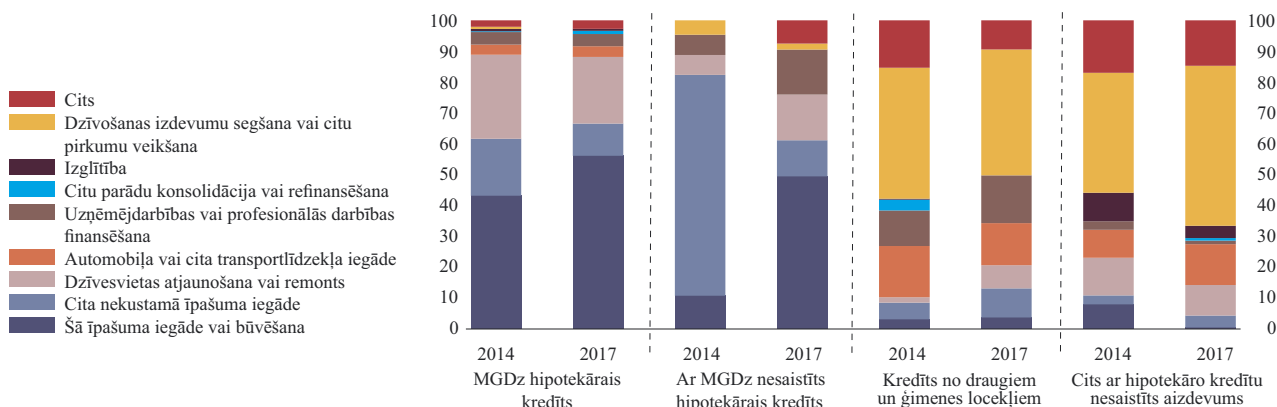
Galvenais aizdevuma mērķis dažādos parādsaistību veidos atšķiras. Aptuveni 90% gadījumu galvenais MGDz hipotekārā kredīta mērķis (sk. 53. att.) saistīts ar attiecīgā nekustamā īpašuma finansēšanu. MGDz hipotekārā kredīta saistību, kuras mājsaimniecības uzņēmušās cita nekustamā īpašuma iegādei vai būvniecībai, īpatsvars uz pusi samazinājies. Mazāk MGDz hipotekāro kredītu tiek ņemts dzīvesvietas remontam vai atjaunošanai.

Galvenais iemesls ar MGDz nesaistīta hipotekārā kredīta ņemšanai 2017. gadā bija nodrošināt finansējumu tam pašam īpašumam, savukārt 2014. gadā – cita īpašuma iegādei. 2017. gadā to mājsaimniecību īpatsvars, kuras izmantoja ar MGDz nesaistītu hipotekāro kredītu uzņēmējdarbības vai citu profesionālo darbību finansēšanai, pieauga. Kredīts no draugiem un ģimenes locekļiem, kā arī cits ar hipotekāro kredītu nesaistīts aizdevums joprojām galvenokārt tiek ņemts dzīvošanas izdevumu segšanai vai citu pirkumu iegādei, šāda veida kredītu īpatsvaram citos ar hipotekāro kredītu nesaistītos aizdevumos palielinoties. Vēl viens svarīgs iemesls cita ar hipotekāro kredītu nesaistīta aizdevuma ņemšanai ir automobiļa vai citu transportlīdzekļu iegāde, par ko liecina arī reālie aktīvi (sk. 29. att.).

53. attēls

Saistību uzņemšanās iemesli to veidu dalījumā

(atbildes; %)

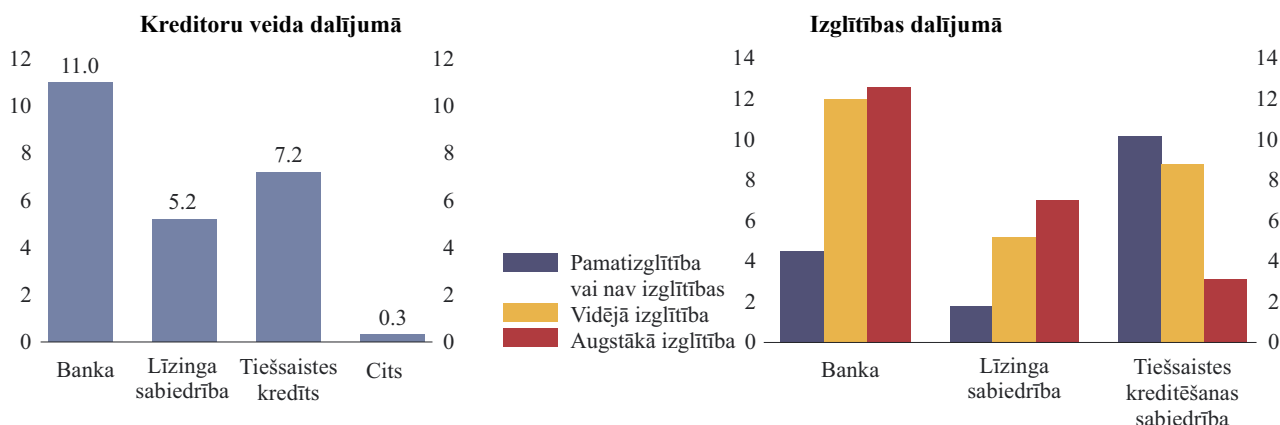
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Spriežot pēc kredīta pieteikumiem, 2017. gadā visvairāk kredītu tika ņemts bankās; tajās kredīta pieteikumus iesniedza 11% mājsaimniecību (sk. 54. att.). Bankām seko tiešsaistes kreditēšanas sabiedrības (7.2%). Dalījums pēc izglītības līmeņa rāda pretēju saistību starp izglītību un kredīta pieteikumiem bankās vai līzings sabiedrībās un tiešsaistes kreditēšanas sabiedrībās. Kredīta pieteikumus bankās un līzings sabiedrībās galvenokārt iesniedz mājsaimniecības, kuru atbildētājpersonai ir augstākā vai vidējā izglītība, bet kredīta pieteikumus tiešsaistes kreditēšanas sabiedrībās – galvenokārt mājsaimniecības, kuru atbildētājpersonai ir vidējā izglītība, pamatzglītība vai nav izglītības. Tas varētu būt saistīts ar to, ka bankas un līzings sabiedrības pieprasa apliecinājumu klientu spējai ilgtermiņā gūt stabilus ienākumus.

54. attēls

Kredīta pieteikumi pēdējos trijos gados kreditoru veida un izglītības dalījumā

(mājsaimniecības; %)

Avoti: Latvijas MFPA 2017, autoru aprēķini.

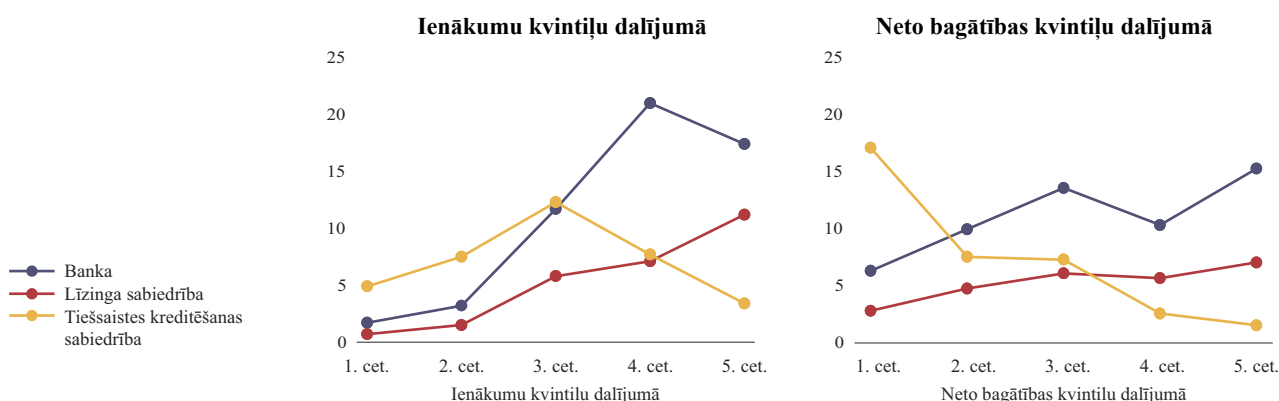
Mājsaimniecību kredīta pieteikumu rādītājs pēdējos trijos gados (sk. 55. att.) liecina, ka bankās un līzings sabiedrībās iesniegto kredīta pieteikumu rādītājs palielinās līdz ar ienākumu un neto bagātības pieaugumu. Tiešsaistes kreditēšanas sabiedrību gadījumā tas palielinās līdz vidēju ienākumu grupai un pēc tam samazinās, bet augstākas neto bagātības grupās tas sarūk. Tas skaidrojams ar to, ka mājsaimniecībām ar lielākiem ienākumiem un lielāku neto bagātību ir pietiekami daudz līdzekļu, un tām nav

nepieciešami nelieli aizdevumi dzīvošanas izdevumu segšanai vai ikdienas pirkumu veikšanai. Mājsaimniecības, kuru neto bagātība ir zemāka (saistības pārsniedz aktīvus), tiešsaistes kredītam piesakās visbiežāk. Tam par iemeslu varētu būt šo mājsaimniecību ierobežotās iespējas saņemt kredītu no bankas vai līzings uzņēmuma.

55. attēls

Kredīta pieteikumi pēdējos trijos gados ienākumu un neto bagātības kvintīļu dalījumā

(mājsaimniecības; %)

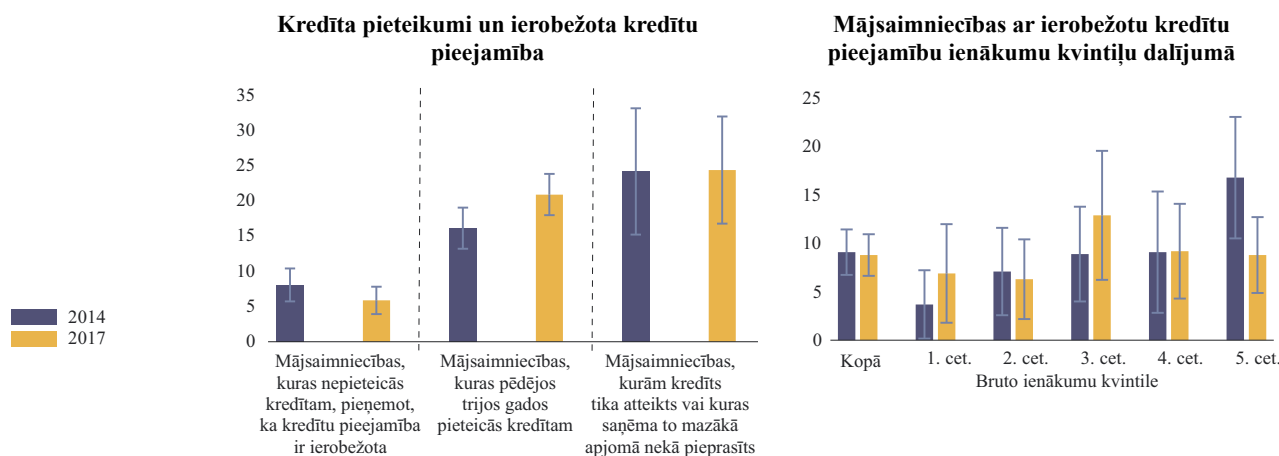

Avots: Latvijas MFPA 2017, autoru aprēķini.

56. attēls

Kredīta pieteikumi un ierobežota kredītu pieejamība

(mājsaimniecības; %)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Palielinoties ienākumiem, mājsaimniecību optimisms par iespējām saņemt aizdevumu pieauga, tāpēc tās biežāk iesniedza kredīta pieteikumus (sk. 56. att.). Tomēr laikposmā no 2014. gada līdz 2017. gadam to mājsaimniecību rādītājs, kurām kredīts tika atteikts vai kuras saņēma kredītu mazākā apjomā, nekā pieprasīts, būtiski nemainījās. Lai gan kopējais mājsaimniecību ar ierobežotu kredītu pieejamību rādītājs²² nedaudz

²² Mājsaimniecība ar ierobežotu kredītu pieejamību ir mājsaimniecība, uz kuru attiecas viena vai vairākas no tālāk minētajām situācijām:

- 1) mājsaimniecība pēdējo triju gadu laikā pieteicās kredītam, bet tās pieteikums tika noraidīts, un tā nav informējusi par atkārtoti iesniegta kredīta pieteikuma apstiprināšanu,
- 2) mājsaimniecība pieteicās kredītam, bet nesaņēma visu pieteikumā norādīto summu,
- 3) mājsaimniecība nepieteicās kredītam, pieņemot, ka kredītu pieejamība ir ierobežota.

samazinājās, to mājsaimniecību īpatsvars, kurām kredīts tika atteikts vai kuras saņēma kredītu mazākā apjomā, nekā pieprasīts (tādējādi kļūstot par mājsaimniecībām ar ierobežotu kredītu pieejamību), zemu un vidēju ienākumu mājsaimniecībās palielinājās.

5.2. Finansiālā ievainojamība

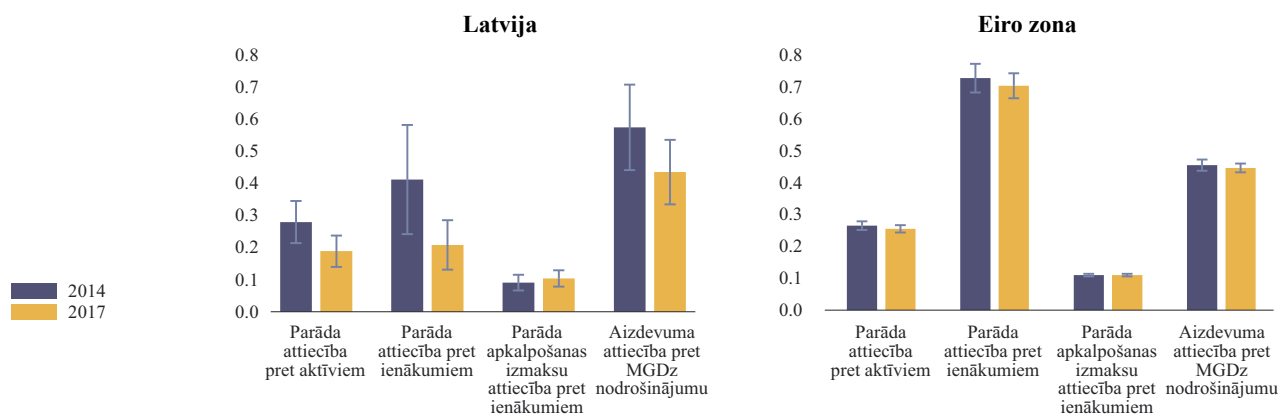
Mājsaimniecības parāda līmenis ekonomiskās nestabilitātes laikā palielina tās finansiālo ievainojamību. Tāpēc mājsaimniecību līmenī svarīgi monitorēt līdzsvaru starp parādsaistībām, ienākumiem un aktīvu vērtību. Parāda attiecību pret aktīviem var interpretēt kā mājsaimniecības spēju atmaksāt parādus no saviem aktīviem. Nekustamā īpašuma vērtības palielināšanās dēļ parāda attiecība pret aktīviem saruka no 0.28 2014. gadā līdz 0.19 2017. gadā, liecinot par kopējā maksātnespējas riska samazināšanos (sk. 58. att.).

Parāda un ienākumu attiecība nosaka, kādā apjomā mājsaimniecība spēj atmaksāt parādus, balstoties uz spēju gūt ienākumus. Šis rādītājs parāda, cik gadu laikā mājsaimniecība varētu atmaksāt parādus, ja tā šim mērķim izmantotu pilnīgi visus savus ienākumus. Parāda un ienākumu attiecības mediāna samazinājās no 0.41 2014. gadā līdz 0.21 2017. gadā. Viens no faktoriem, kas to veicināja, bija straujš ienākumu mediānas pieaugums – viens no lielākajiem eiro zonas valstīs. Vēl viens iemesls, kāpēc parāda un ienākumu mediāna Latvijā ir mazāka nekā eiro zonā, ir spēcīgs to mājsaimniecību īpatsvara pieaugums, kurām ir tikai ar hipotekāro kredītu nesaistītas parādsaistības, (sk. 44. att.).

Aizdevuma attiecību pret nodrošinājumu aprēķina, dalot MGDz hipotekārā kredīta atlikumu ar pašreizējo MGDz vērtību. Aizdevuma attiecības pret nodrošinājumu mediāna Latvijā samazinājās no 0.57 2014. gadā līdz 0.44 2017. gadā un tuvojās eiro zonas vidējam rādītājam. Šis pārmaiņas attiecīgajā periodā galvenokārt izraisīja pozitīvas nekustamā īpašuma cenu attīstības tendences, kā arī hipotekārā kredīta parādsaistību nokārtošana.

57. attēls

Nosacītās parāda sloga mediānas (rādītājs)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017, ECB MFPA 2014, ECB MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mediānas vērtības norādītas atkarībā no parāda lieluma.

Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

Aizdevuma attiecību pret nodrošinājumu definē kā attiecību starp MGDz hipotekārā kredīta atlikumu un pašreizējo MGDz vērtību.

Parāda attiecību pret aktīviem definē kā attiecību starp mājsaimniecību, kurām ir parādsaistības, kopējām saistībām un kopējiem

bruto aktīviem. Bruto aktīviem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro, tiek piešķirta nulles vērtība. Nosaka mājsaimniecībām, kurām ir parādsaistības.

Parāda attiecību pret ienākumiem definē kā attiecību starp mājsaimniecību, kurām ir parādsaistības, kopējām saistībām un kopējiem bruto ienākumiem. Ienākumiem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro, tiek piešķirta nulles vērtība.

Parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem definē kā attiecību starp mājsaimniecību kopējiem mēneša parāda maksājumiem un mēneša bruto ienākumiem. Ienākumiem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro mēnesī, tiek piešķirta nulles vērtība. Definēta visām mājsaimniecībām, kurām ir parāds; mājsaimniecībām ar parādiem un bez nekādiem parāda maksājumiem tiek piešķirta vērtība nulle.

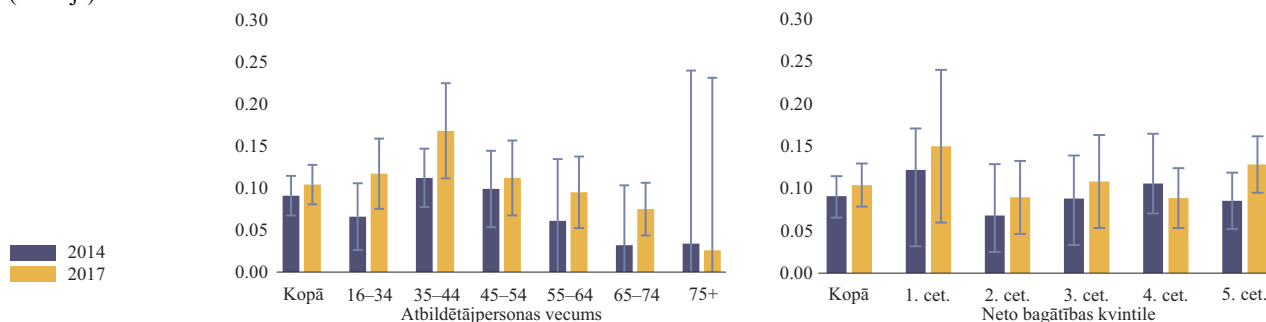
Parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem atspoguļo īstermiņa saistību slogu, t.i., spēju veikt parāda maksājumus no mēneša bruto ienākumiem. Neraugoties uz mājsaimniecību ienākumu spēcīgo kāpumu, parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem Latvijā pieauga no 9.1% 2014. gadā līdz 10.4% 2017. gadā (sk. 57. att.). Gandrīz visās vecuma grupās un neto bagātības kvintilēs ietilpstošās mājsaimniecības izmantojušas priekšrocību, ko dod ienākumu kāpums, un palielinājušas līdzdalību kredītos un parāda atmaksā (sk. 58. att. un 8. pielikumu).

Ar hipotekāro kredītu nesaistītas parādsaistības ir galvenais kopējo parāda maksājumu kāpuma virzītājspēks (sk. 8. pielikumu). Hipotekārā kredīta maksājumu mediāna nav būtiski mainījies, izņemot nelielu kāpumu vidēju ienākumu mājsaimniecību grupā. Vienlaikus kopējo ar hipotekāro kredītu nesaistīto parādu maksājumu mediāna palielinājusies gandrīz divas reizes. Straujākais kāpums vērojams mājsaimniecībās, kuru locekļiem ir vislielākie ienākumi un vislielākā neto bagātība. Vienīgais spēcīgais samazinājums vērojams mājsaimniecību ar zemiem ienākumiem kvintilē.

58. attēls

Parāda apkalpošanas izmaksu attiecības pret ienākumiem mediāna

(rādītājs)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mediānas vērtības norādītas atkarībā no parāda lieluma.

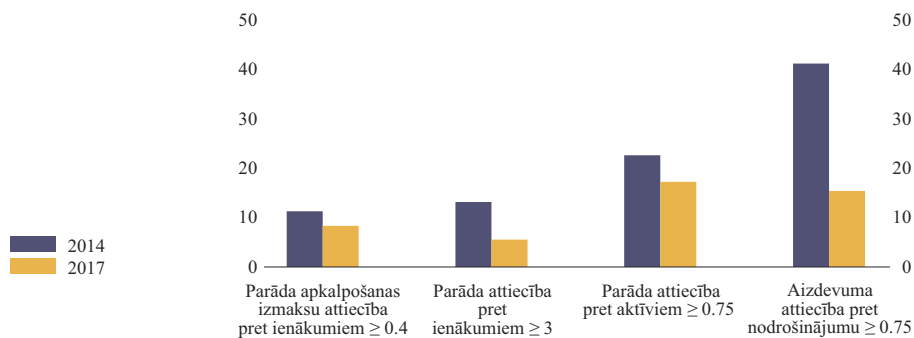
Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

To mājsaimniecību īpatsvars, kurām ir augsts finanšu risks, t.i., kuru parāda attiecība pret aktīviem, parāda attiecība pret ienākumiem, aizdevuma attiecība pret nodrošinājumu un parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem pārsniedz konkrētas robežvērtības, samazinājies (sk. 59. att.). Mājsaimniecību ar augstu finanšu risku īpatsvars kopumā atbilst mājsaimniecību pašnovērtējuma rezultātiem (sk. 60. att.).

59. attēls

Finansiāli ievainojamas mājsaimniecības

(%)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Vērtības norādītas atkarībā no parāda lieluma.

Aizdevuma attiecību pret nodrošinājumu definē kā attiecību starp MGDz hipotekārā kredīta atlikumu un pašreizējo MGDz vērtību.

Parāda attiecību pret aktīviem definē kā attiecību starp parādos nonākušu mājsaimniecību kopējām saistībām un kopējiem bruto aktīviem. Bruto aktīviem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro, tiek piešķirta nulles vērtība. Nosaka mājsaimniecībām, kurām ir parādsaistības.

Parāda attiecību pret ienākumiem definē kā attiecību starp mājsaimniecību, kurām ir parādsaistības, kopējām saistībām un kopējiem bruto ienākumiem. Ienākumiem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro, tiek piešķirta nulles vērtība.

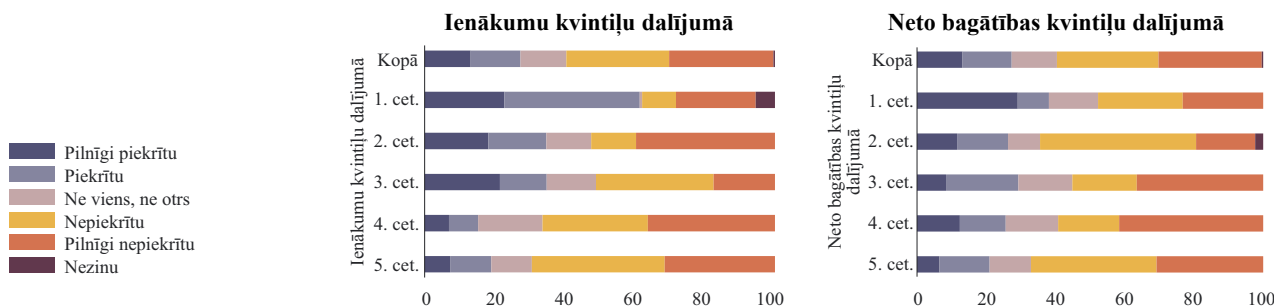
Parāda apkalpošanas izmaksu attiecību pret ienākumiem definē kā attiecību starp mājsaimniecību kopējiem mēneša parāda maksājumiem un mēneša bruto ienākumiem. Ienākumiem, kuru vērtība mazāka par 1 eiro, tiek piešķirta nulles vērtība. Tā noteikta visām mājsaimniecībām, kurām ir parāds; mājsaimniecībām ar parādiem un nekādiem parāda maksājumiem tiek piešķirta vērtība nulle.

Mājsaimniecību pašnovērtējums, ka to saistības ir pārmērīgas (sk. 60. att), saistīts ar zemākiem ienākumiem un mazāku neto bagātību. Tā iemesls var būt tāds, ka mājsaimniecības ar zemākiem ienākumiem tērē lielāku daļu savu ienākumu, lai segtu ar parādu atmaksu saistītas izmaksas. Vienlaikus mājsaimniecībām ar nelielu neto bagātību ir nesamērīgi lielas saistības salīdzinājumā ar aktīviem. Jāatzīmē, ka mājsaimniecībām ar zemiem ienākumiem un nelielu neto bagātību ir arī proporcionāli mazāki līdzdalības kredītos rādītāji.

60. attēls

Mājsaimniecību saistību pašnovērtējums kā pārmērīgs ienākumu un neto bagātības kvintīļu dalījumā

(atbilžu sadalījums; mājsaimniecības, kurām ir parādsaistības; %)

Avoti: Latvijas MFPA 2017, autoru aprēķini.

6. NOSLĒGUMA PIEZĪMES

MFPA dati sniedz detalizētu informāciju par mājsaimniecību bilanču aktīvu un saistību pusi mājsaimniecību neto bagātības pārmaiņu izvērtēšanai. Administratīvie dati plaši izmantoti MFPA datu salīdzināšanai un imputācijām. Finanšu aktīvi bija vienīgā lielākā anketas daļa, kurā nebija pieejami MFPA 2014 un MFPA 2017 posmu dati. Neraugoties uz administratīvo datu pieejamību, abu posmu salīdzināšana jāveic piesardzīgi, īpaši attiecībā uz nekustamā īpašuma vērtības pārmaiņām un pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību Latvijā 2017. gadā. Turpmākajos posmos īpaša uzmanība jāveltī neto bagātības augšgalā esošo mājsaimniecību pārstāvībai apsekojumā.

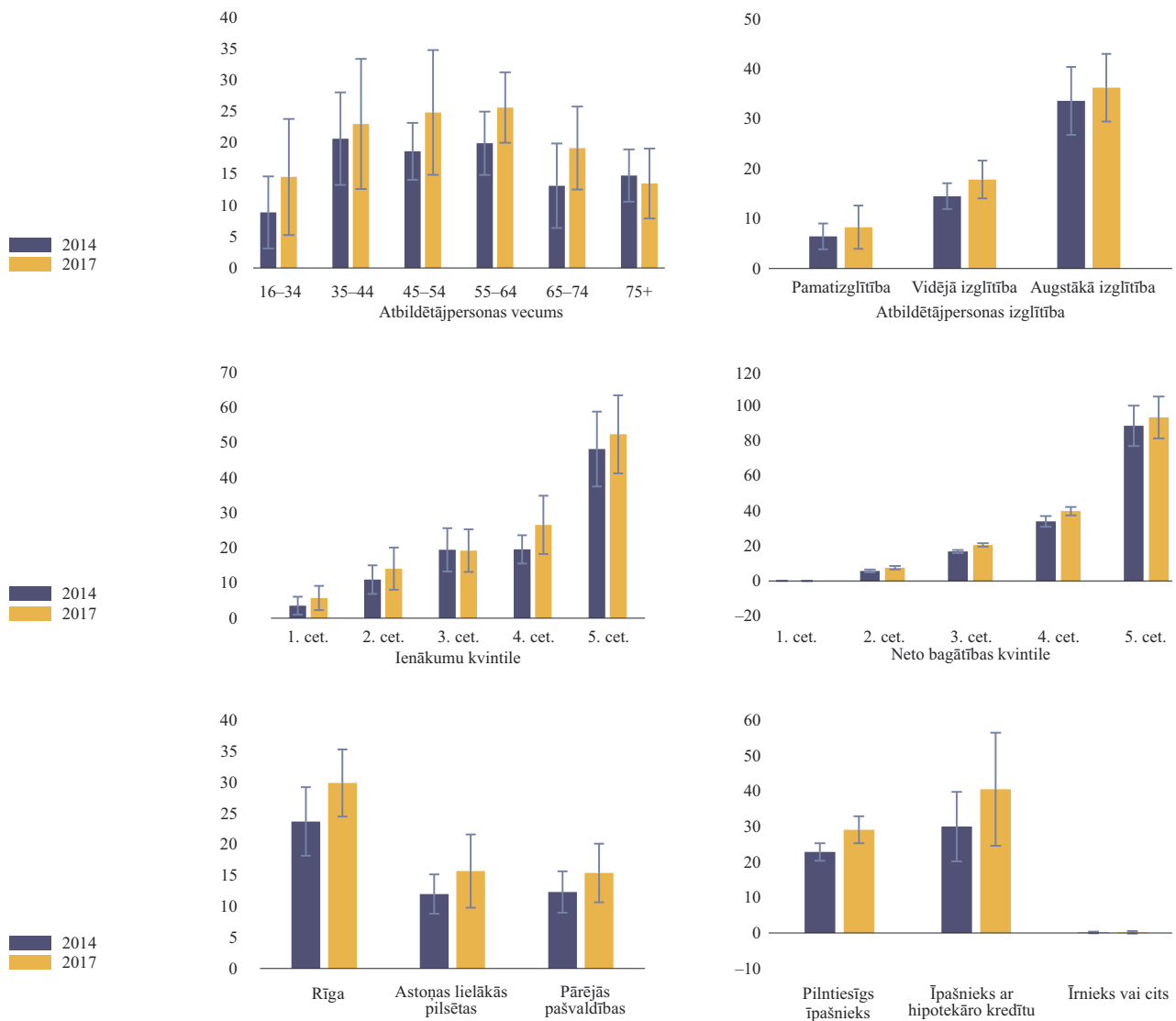
Abi MFPA Latvijā īstenotie posmi liecina, ka 2017. gadā salīdzinājumā ar 2014. gadu neto bagātības vērtība un sadalījums Latvijā būtiski uzlabojās. Neto bagātības kāpumu galvenokārt noteica nekustamā īpašuma vērtības palielināšanās un hipotekārā kredīta parādsaistību atlikuma sarukums. 2017. gadā vērojamā lielākās daļas finansiālās ievainojamības rādītāju, piemēram, parāda attiecības pret aktīviem, parāda attiecības pret ienākumiem un aizdevuma attiecības pret nodrošinājumu, samazināšanās norāda uz Latvijas mājsaimniecību finansiālā sloga mazināšanos. Vienlaikus, neraugoties uz mājsaimniecību ienākumu spēcīgu kāpumu, parāda apkalpošanas izmaksu attiecība pret ienākumiem un patēriņa attiecība pret ienākumiem palielinājās, savukārt pazeminot uzkrājumu rādītājus. Līdzdalība ar hipotekāro kredītu nesaistītās parādsaistībās palielinājās, un tas ir saistīts ar patēriņa kāpumu, kas zināmā mērā skaidrojams ar augstākiem līdzdalības rādītājiem un lielāku īpašumā esošo transportlīdzekļu vērtību.

PAPILDU MATERIĀLI

1. PIELIKUMS

Neto bagātības mediāna mājsaimniecību raksturlielumu dalījumā (neietverot pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātību)

(tūkst. eiro)

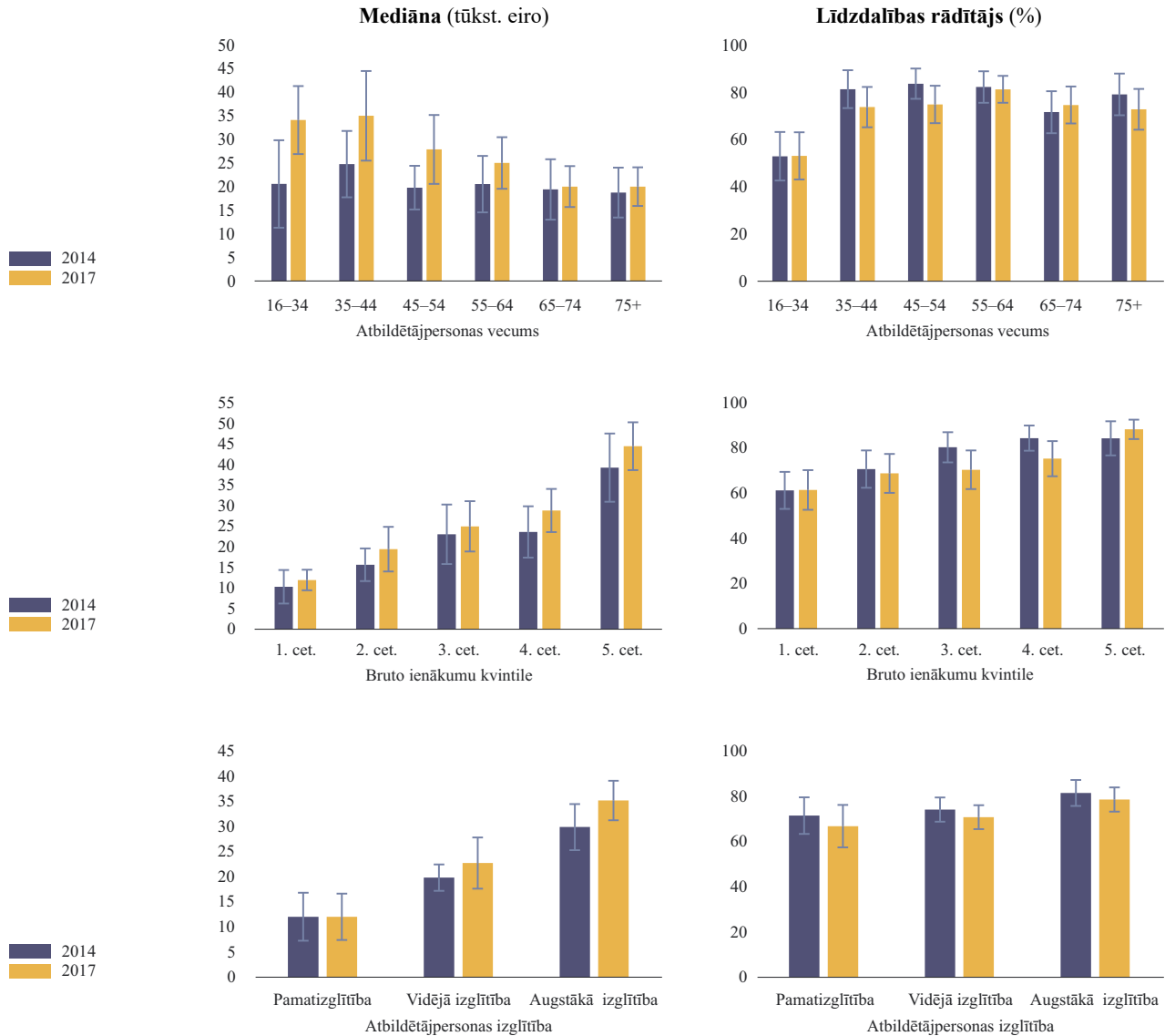

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Pašnodarbināto uzņēmējdarbības bagātība nav ietverta reālo aktīvu novērtējumā. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

2. PIELIKUMS

Mediānas vērtības un līdzdalība MGDz

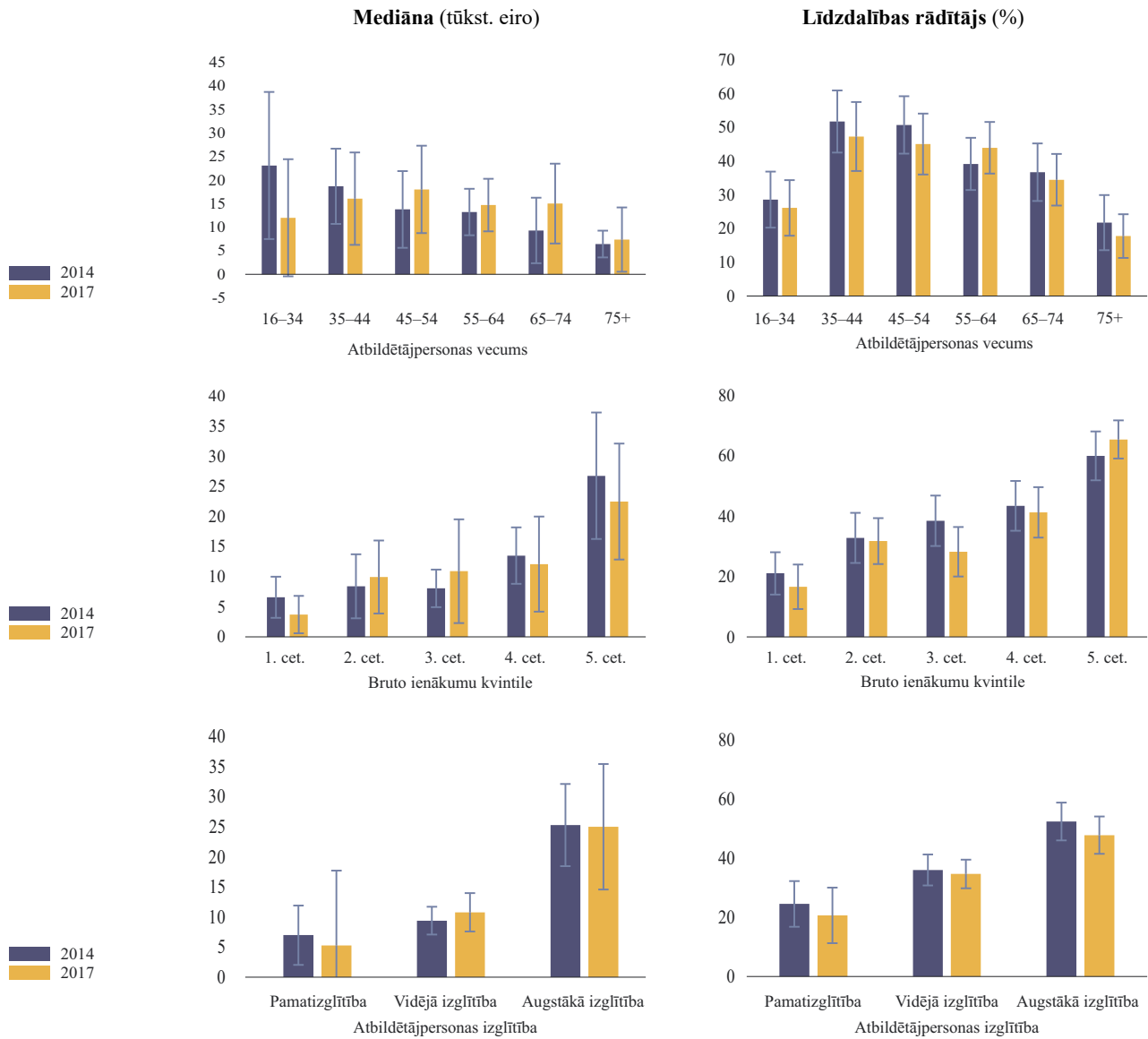

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

3. PIELIKUMS

Cita nekustamā īpašuma mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

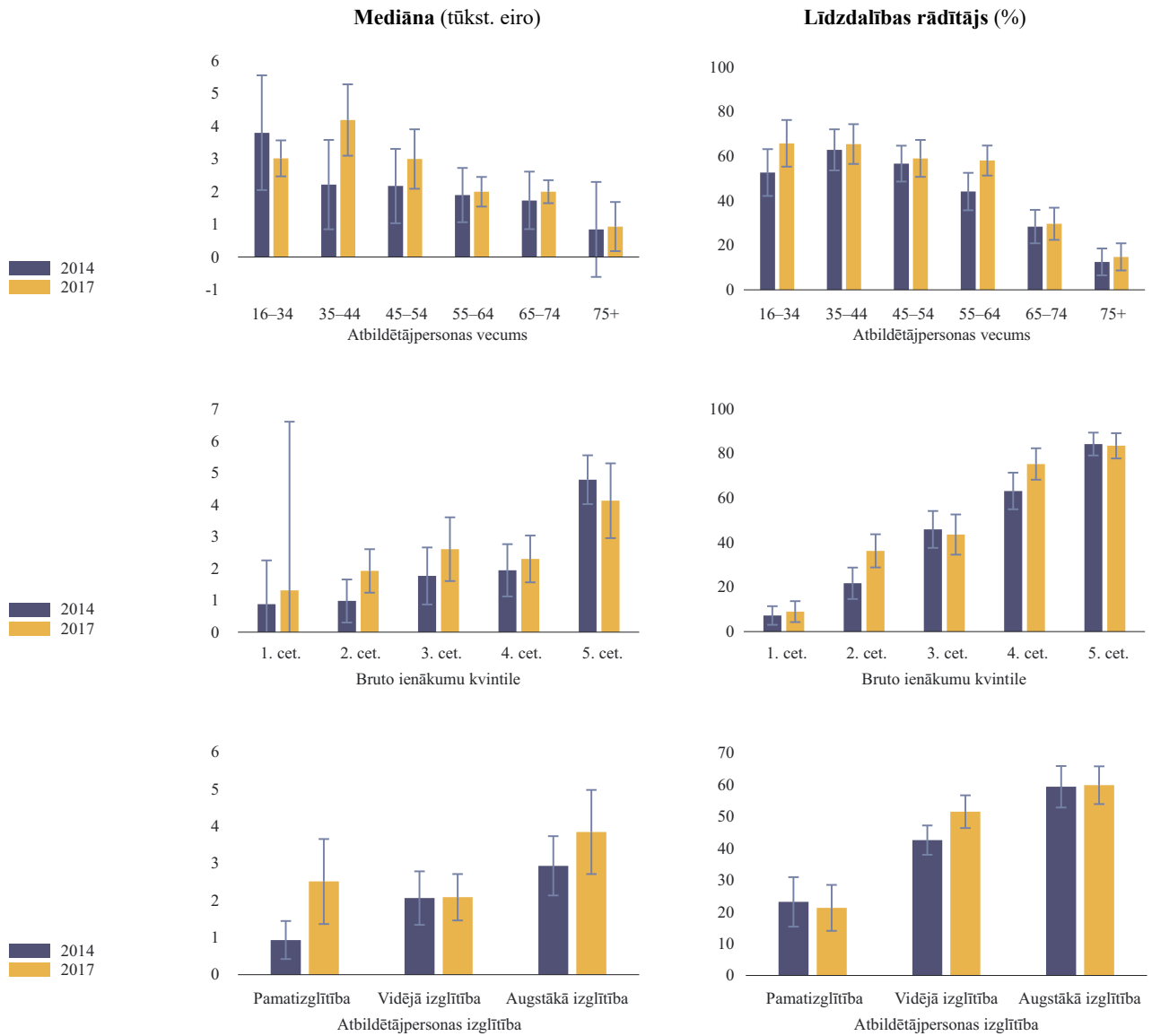

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Mājokļu vērtība Latvijā 2014. gadā koriģēta, lai tā atspoguļotu tirgus vērtību (nevis kadastrālo vērtību). Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

4. PIELIKUMS

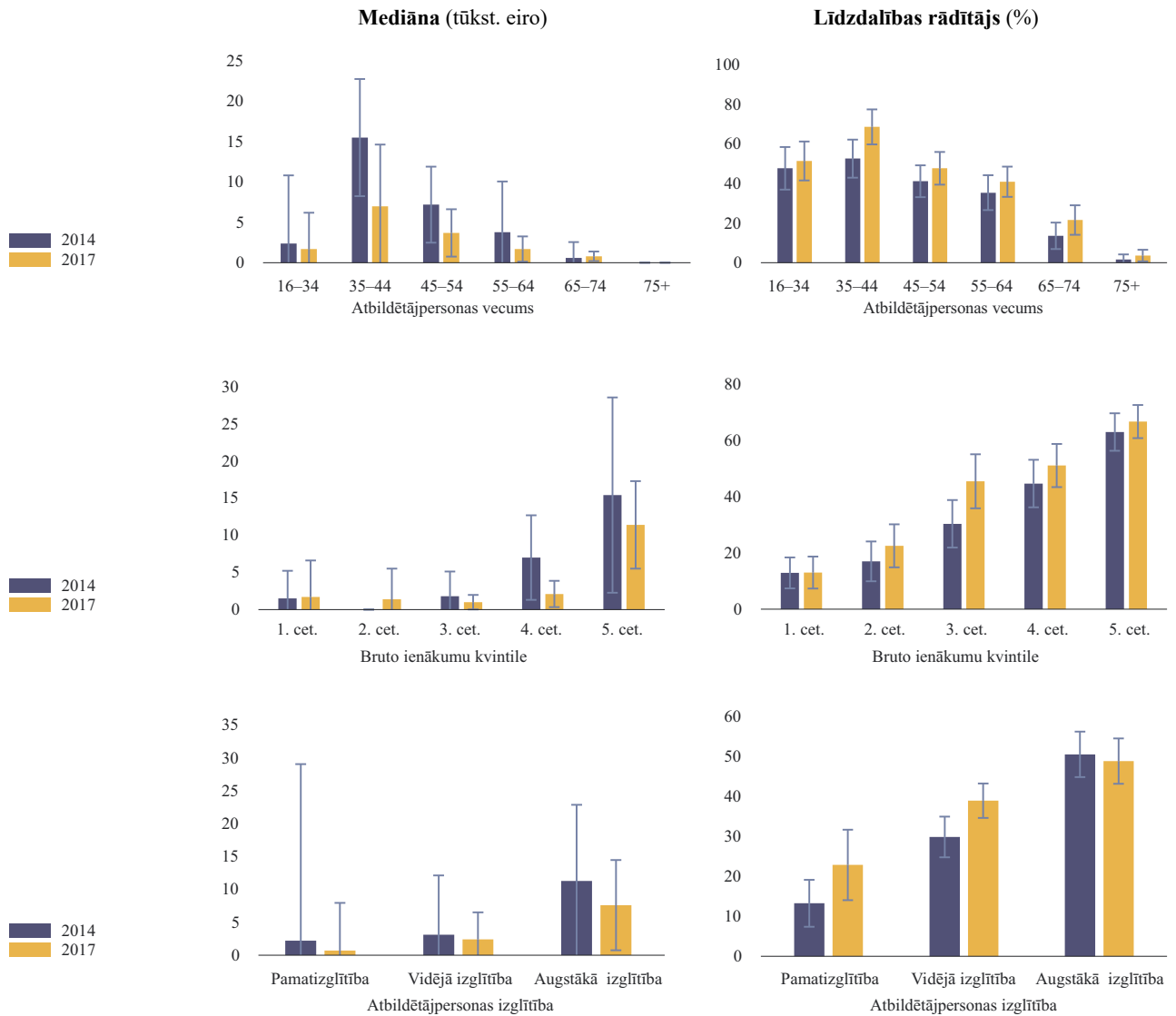
Transportlīdzekļu mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.
Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

5. PIELIKUMS

Kopējo parādsaistību mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

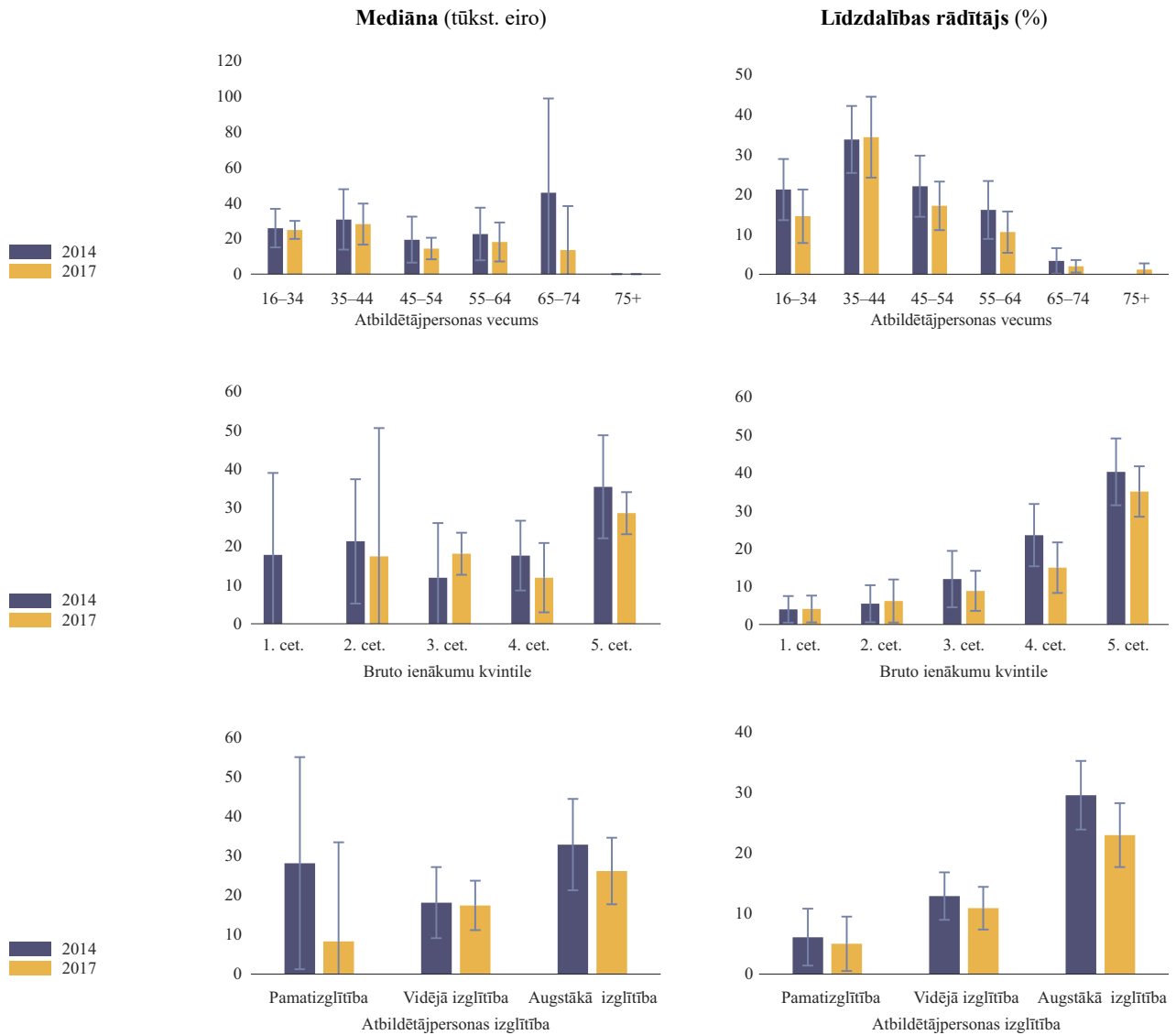

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

6. PIELIKUMS

Hipotekārā kredīta parādsaistību mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

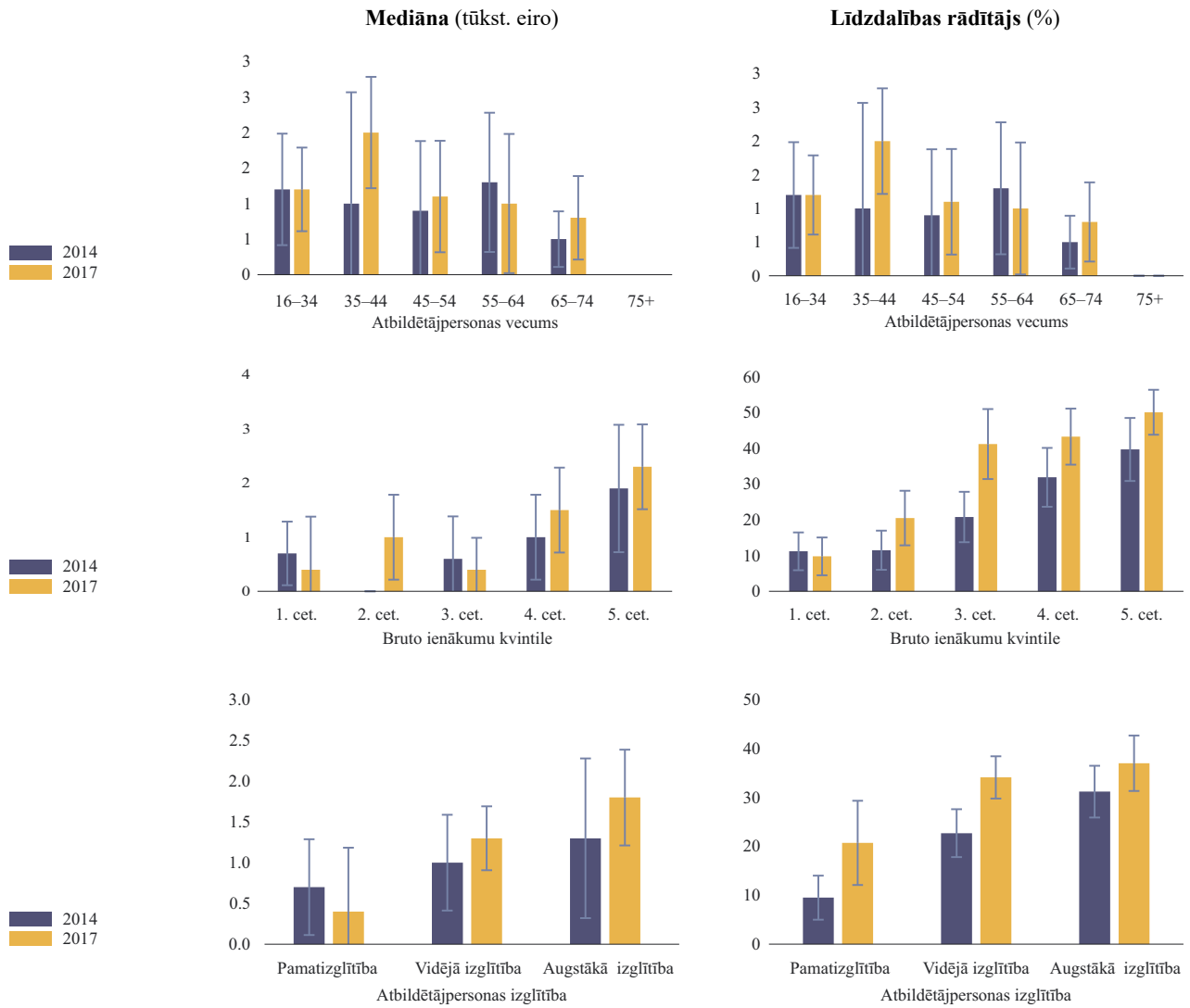

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

7. PIELIKUMS

Ar hipotekāro kredītu nesaistītu parādsaistību mediānas vērtības un līdzdalības rādītāji

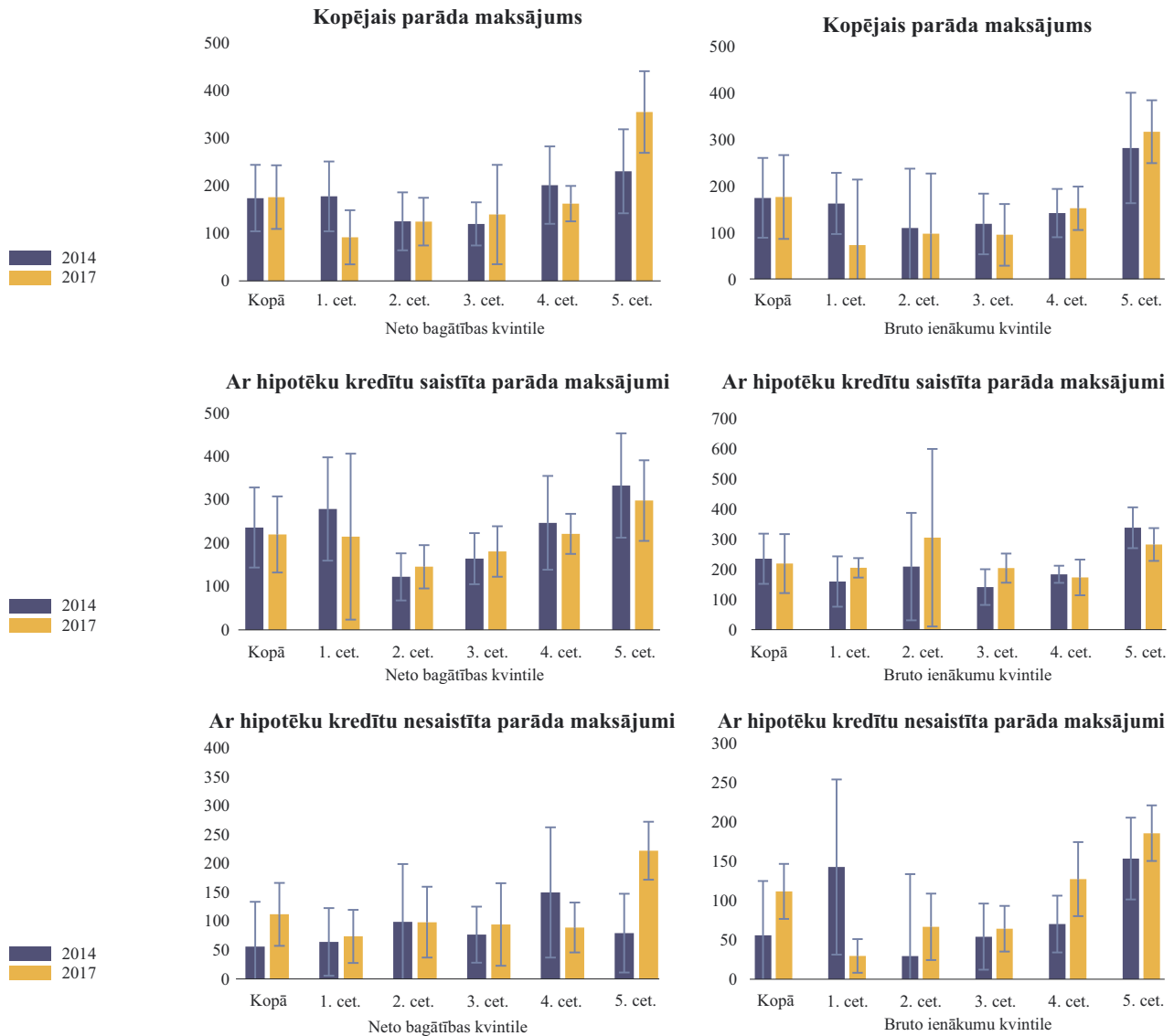
Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīme. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

8. PIELIKUMS

Parāda maksājumu mediāna

(eiro; atkarībā no tā, vai mājsaimniecībai ir hipotekārā kredīta vai ar hipotekāro kredītu nesaistītas parādsaistības)

Avoti: Latvijas MFPA 2014, Latvijas MFPA 2017 un autoru aprēķini.

Piezīmes. Ar hipotekāro kredītu nesaistīta parāda maksājumi ietver līzings maksājumus. Nogriežņi attēlo 95% konfidences diapazonu.

LITERATŪRA

1. ĀRIŅŠ, Mikus, SIŅENKO, Nadežda, LAUBE, Laura. *Uz aptaujas datiem balstīts mājsaimniecību kredītņēmēju finansiālās ievainojamības novērtējums*. Latvijas Banka, Diskusijas materiāls, Nr. 1/2014. 34 lpp. [skatīts 2020. gada 11. maijā]. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/DM_1-2014-arins-sin-laube_final_062014.pdf.
2. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *Survey Data on Household Finance and Consumption: Research Summary and Policy Use*. European Central Bank Occasional Paper, No. 100, January 2009. 41 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecbocp100.pdf>.
3. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Methodological Report for the First Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 1, April 2013. 114 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp1en.pdf>.
4. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Eurosystem Household Finance and Consumption Survey: Results from the First Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 2, April 2013. 114 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp2.en.pdf>.
5. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Methodological Report for the Second Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 17, December 2016. 112 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp17.en.pdf?1ec7c85bc7ace1c59117f664bdafef08>.
6. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Results from the Second Wave*. European Central Bank Statistics Paper, No. 18, December 2016. 139 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecbsp18.en.pdf>.
7. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey, Wave 2. Statistical tables*. European Central Bank, April 2017. 70 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/HFCS_Statistical_Tables_Wave2.pdf?58cf15114aab934bcd06995c4e91505b.
8. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Methodological report for the 2017 wave*. European Central Bank Statistics Paper No. 35, March 2020. 87 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecb.sps35~b9b07dc66d.en.pdf?8fcb3cd59213bac0784168618a9b5fb3>.
9. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey: Results from the 2017 Wave*. European Central Bank Statistics Paper No. 36, March 2020. 36 p. [viewed 11 May 2020]. Available from: <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpsps/ecb.sps36~0245ed80c7.en.pdf?bd73411fbeb0a33928ce4c5ef2c5e872>.

10. Eurosystem Household Finance and Consumption Network. *The Household Finance and Consumption Survey. Wave 2017. Statistical tables*. European Central Bank, March 2020. 69 p. [viewed 11 May 2020]. Available from https://www.ecb.europa.eu/home/pdf/research/hfcn/HFCS_Statistical_Tables_Wave2.pdf?656f4e10de45c91c3c882840e9174eac.
11. FADEJEVA, Ludmila, LAPIŅŠ, Jānis, ZORGENFREIJA, Līva. *Latvijas mājsaimniecību finanšu un patēriņa apsekojuma rezultāti*. Latvijas Banka, Diskusijas materiāls, Nr. 1/2018. 72 lpp. [skatīts 2020. gada 11. maijā]. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/petijumi/dm_1-2018_lv.pdf.
12. Latvijas Banka. Uz Latvijas Bankas aptauju balstītais mājsaimniecību kredītņēmēju novērtējums. *Latvijas Banka. Finanšu Stabilitātes Pārskats*, 2018, 54–56. lpp. [skatīts 2020. gada 11. maijā]. Pieejams: https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/FSP_2018.pdf.

© Latvijas Banka, 2021

Pārpublicējot obligāta avota norāde.

Latvijas Banka
K. Valdemāra iela 2A, Rīga, LV-1050
Tālrunis: 67022300 info@bank.lv
<http://www.bank.lv> <https://www.makroekonomika.lv>